

proleter teori

karakızıl düşünce ve tartışma yayını

- Sendikal Krize Karşı İşçi İnisiyatifi
- Devlet ve Devrim, Devrim ve Anarşi
- Dayanışma Ve Karşılıklı Yardımlaşma
- Platformizm Nedir
- İktidar İçin Değil, Özgürlük İçin Savaşmak
- Sendikalar Ve Sınıf Mücadelesi
- Kuantum Fiziği Ve Gerçeklik
- Makhno: Anarşist Komünist Devrimcinin Yaşamı -I-

AIDEZ

2

Mart-2006

Mart -1871 Paris Komünü

Paris'te 1871 yılının Mart ayında başlayan proleter ayaklanma, aynı ayın 28'inde komünün ilan edilmesiyle sonuçlandı. Paris proleteriyasının devrimci isyanı, kısa zamanda dünya burjuvazisinin dehşeti haline geldi. Tarihleri boyunca aşağılanmış ezilenler sınıfı, burjuvaziye yerle bir ederek karakızıl devrim bayrağını Paris barikatlarında dalgalandırmaktaydı.

Burjuvazinin kabus dolu günleri başlamıştı artık. Komün, imkansız denilenin tarihini yazıyordu. Her meslekten binlerce emekçi, işsizler, aşağılanmışlar Parisi ele geçirmiş egemenlerin saltanatını paramparça etmiş ve yeni bir dünya kurmaya uğraşıyorlardı. Komünist bir dünyanın ilk tohumları atıldı. Artık ezilenler onları baskı altında tutan bir devletin köleleri değil, büyük yıkımın sahipleriydi.

Komün 72 özgürlük günü yaşadı. 28 Mayıs 1871 tarihi itibarıyla son barikat da kaybedildi.

Aradan geçen 135 yıla rağmen 72 günlük özgürlük, ruhumuzda tutku bilinçlerimizde inanç olmayı sürdürüyor.

Komünün anarşist kadın önderlerinden **Louis Michel**'in yenilgiden sonra hapiste yazmış olduğu aşağıdaki şiiri tüm kadın okurlarımızın 8 Mart Dünya Emekçi Kadınlar gününü kutlayarak, yayınıyoruz.

Bütün yollardan geleceğiz
Ve karanlıklardan sıyrılan
intikamcı hayaletler gibi gelirken
Yumruklarımızı sıkacağız
Bayrağı ölüm taşıyacak
Al kanlara boyanmış kara bayrağı
Ve alev alev göğün altında
Özgürleşen toprak
Mor çiçekler açacak

Kararmış Çömlek

Bir zamanlar kurumluyduk,
kardeşim,

çünkü hiç bir güvencimiz
yoktu.

Büyük laflar ederdik

süslerdik dizelerin
kollarını altın sırmalarla

bir uzun sorgu
dalgalanırdı şarkımızın
alında

gürültü ederdik —
korkardık, işte bu yüzden
gürültü ederdik

İşte bak, kardeşim,
sonunda öğrendik
konuşmayı

tatlı tatlı ve yalın
konuşmayı.

ve ötekiler gülümseyip
"böyle şiirleri biz de
yüzlerce yazabiliriz"
diyecekler.

Bizim de istediğimiz bu
işte.

Çünkü şarkımız
insanlardan ayrı sıvrılmak
için değil, kardeşim,

insanları birleştirmek
içindir şarkımız.

Sonra, bir yığın şey
öğrendik, ama her şeyi
oturup anlatsam

hiç bitmeyecek şarkım

nasıl bitmezse sevgi,
yaşam ve güneş.

Yalnız sarılmak için sana
ve ağlamak için geliyorum
kardeşim

.....

YANNIS RITSOS

* Kapakta yer alan figür, özgürlükçü ressam **Joan Miro**'nun, İspanya iç savaşı sürecinde Franco'nun faşist ordusuna karşı mücadele eden halkı destekleme amacıyla resmettiği AIDEZ isimli tablodan alınmıştır.

SENDİKAL KRİZE KARŞI İŞÇİ İNİSİYATİFİ

Dünya çapında büyük alt-üst oluşların ve değişimlerin yaşandığı bu konjonktürde sendikaların ciddi bir kriz yaşadıkları ve varlıklarını sürdürme mücadelesi verdikleri bir süreçten geçiyoruz.

Sendikal mücadeleyi, geçmişteki mücadele ve örgütlenme anlayışıyla sürdürebilmek gittikçe olanaksızlaşmakta ve yaşanan değişiklikler, yeni sendikal politikalar üretmeyi zorunlu kılmaktadır.

İçinde yaşadığımız yeni dönemi geçmişten farklı kılan değişimlerin, temelini iki ana faktör belirlemektedir. Bunlardan birincisi 1940'lı yılların sonlarından başlayarak yakın döneme kadar süren Soğuk Savaşın bitmesi, iki kutuplu dünyanın dağılması, son yüzyıla damgasını vuran sosyalizm pratiklerinin bir blok olarak tarih sahnesinden çekilmesidir.

İkincisi ise, 1970'li yıllarda başlayan kapitalizmin yeniden yapılanma sürecidir.

Bu iki faktör birbirini etkilemiş, birbirinin gelişme ve sonuçlanmasına yol açan neden ve yönelimleri ortaya çıkarmıştır.

KAPİTALİZMİN YENİDEN YAPILANMA SÜRECİ

Sermaye özellikle 1960'lı yılların sonundan başlayarak içine girdiği krize karşı bazı politikalar üretti ve onun genel çerçevesini oluşturan yeni bir birikim modeline geçti.

Özünde kâr oranlarının düşme eğilimine karşı geliştirilen bu politikaların, geniş kitleler açısından en doğrudan sonuçları Keynesçi "sosyal devlet" anlayışının terk edilmesiydi.

Kapitalist sistemin 1929 ekonomik bunalımın ardından sosyalizme karşı oluşturduğu güvenlik kuşağında, en temel dayanağı devletin yapısında yarattığı değişimdi. Kapitalist ülkeler işçi sınıfı muhalefetine ve dışarıda var olan sosyalizm tehdidine karşı sosyal devlet, refah toplumu kavramı ile toplumsal muhalefeti denetim altında tutmayı genel politika haline getirmişti. Sosyal devlet eğitim, sağlık, ulaşım, iletişim, konut edinme ve benzeri toplumsal ihtiyaçların yanında, sigorta sisteminin oluşturulması, işsizliğin giderilmesi, sakatların bakımı gibi toplumsal sorunların devlet tarafından çözüldüğü, II. Dünya Savaşı sonrasına damgasını vuran kapitalist devlet organizasyonuydu.

1929 ekonomik bunalımına karşı geliştirilen ve esas olarak 2. Dünya Savaşı sonrasında uygulanabilen Sosyal devlet (Refah devleti) anlayışının yerine, 1970'lerde üretimi arka plana atan ve özellikle mali politikaları ön plana çıkaran neo-liberal anlayış gelişmeye başladı.

İşçi sınıfına ve emekçi kitlelere dönük büyük bir saldırının dünya çapında uygulamaya konulduğu 80'li yıllar boyunca, kazanılmış bir çok mevzii sermaye tarafından ele geçirildi. Devletin sosyal hizmetlere katkısı giderek azalırken, emekçiler üzerindeki vergi yükü daha da arttı. Sosyal güvenlik kuruluşları eski etkinliğini yitirdi ya da tasfiye edildi. Bir çok ülkede işsizlik görülmemiş boyutlara

ulaşırken, işsizlik sigortaları giderek içi boşaltılmış bir içeriğe büründü. Eğitim ve sağlık başta olmak üzere birçok sosyal hizmet alanındaki devlet sübvansiyonu ya ortadan kalktı ya da önemli ölçüde geriledi. Özelleştirme politikaları sermayenin dünya çapındaki saldırısının mızrak ucu oldu.

Sermayenin dünya çapında yeni bir örgütlenmesi olan bu birikim modeli ile sermayenin uluslar-üstü niteliği giderek daha belirgin bir hal aldı. Ulusal sınırların sermayenin hareketi açısından neredeyse hiçbir öneminin kalmadığı bir dönem başladı. Sermayeye değişik ülkelerin işçilerini birbirlerine karşı kullanma olanağı sağlayan bu gelişme, işçi sınıfı açısından enternasyonalist dayanışmanın aciliyetini ve önemini bütün yakıcılığıyla dayatmaya başladı.

Teknolojik alanda gerçekleşen muazzam gelişmelerle birlikte sermayenin uluslar-üstü bir nitelik kazanması, dünya işbölümünde de yeni bir dönemi başlattı. Yeni gelişen yüksek teknoloji sektörlerde yoğunlaşan emperyalist ülkeler, bu teknolojiler karşısında kâr marjı düşen, daha yoğun emek gücü gerektiren sektörleri ve "kirli" teknolojileri, bağımlı ülkelere transfer etmeye başladı.

Bu transferin bağımlı ülkelerin bir kısmında yoğunlaşması, bağımlı ülkeler içinde de bir farklılaşmaya yol açtı. Bu ülkelerde yaşanan "sanayileşme" atılımlarıyla işçi sınıfının nicel ve nitel gelişimi artarken, bağımlılık ilişkisi de (bütün "çağ atlama" ve "kalkınma" söylemlerinin aksine) derinleşti ve yoğunlaştı.

Bu yeni uluslararası iş bölümü, emperyalist ülkelerde "sanayi sonrası toplum", "bilgi toplumu" gibi tartışmalara neden olurken, gerek hammadde kaynağı, gerekse de Pazar olma niteliği açısından bazı ülkelerin sistemin sırtında bir yük olduğu ve gereksizleştiği tartışmaları da gündemi işgal etmeye başladı. "Emperyalizmin aşıldığı, ya da insancıl kapitalizm" gibi sözlerle ifade edilen bu anlayış, sermayenin, genel işleyiş yasaları çerçevesinde bir süre sonra bu ülkelere de yönelmek zorunda kalacağını, bugünkü konjonktürün dünyadaki toplam sermayenin daha seçici davranabilmesine olanak sağlayan geçici bir durum olduğunu gizlemeye hizmet etti. Benzer bir şekilde, bugün tartışılan "sanayi sonrası ya da bilişim toplumun" varlık koşulunun, yeni bağımlılık ilişkileri çerçevesinde daha yoğun kontrol altında tutulabilen sanayi toplumları olduğu gerçeği göz ardı edilmektedir. Bu tespitlerin yapılması, emek-sermaye çelişkisinin ortadan kalktığını (ya da daha utangaç olan bazılarının yaptığı gibi önemini yitirdiğini) söyleyenlere karşı, emek-sermaye çelişkisinin yeni biçimler altında, daha global nitelikte ve varlığını çok daha fazla hissettiren bir biçimde sürdürdüğünü belirtmek açısından bir değer taşımaktadır.

İçine girilen yeni dönemde, bilgi en önemli kâr kaynağı haline gelmiş, metalaşmıştır. Bilginin, kâr kaynağı olma özelliğini sürdürebilmesi, gizli kalmasına bağlıdır. Bilgiye sahip olan sermaye açısından satılabilir olan şey onun ürünleri ve sonuçlarıdır. Kendisi değildir. Bu ise, iletişim teknolojisindeki bütün gelişmelere rağmen, içine girdiğimiz yeni dönemde bilginin herkes tarafından ulaşılabilir, kullanılabilir, hatta üretilebilir olmasını değil, tam tersine gizli kalmasını, toplumun çok az bir kesiminin bilgiye ve onun getirdiği ekonomik siyasi, toplumsal egemenliğe sahip olmasını, geri kalan büyük bir çoğunluğunun ise bu olanaktan yoksun bırakılmasını gerektirir.

Bilimsel-Teknolojik gelişmelerin işçi sınıfının mücadelesini doğrudan etkileyen sonuçları arasında üretimin örgütlenmesinde gerçekleştirilen değişimler önde gelmektedir. İşçiyi makinenin basit bir uzantısı haline getiren Fordist üretim örgütlenmesi, vasıfsız kol emeğine dayalı bir işçi tipini üretirken, üretim sürecinde de işçiyi tamamen makinenin (bandın) düzenlenişine bağlı bir konumlanma içine sokmuştu. Bu üretim örgütlenmesi bir yandan oluşturduğu büyük ölçekli üretim birimleriyle, diğer yandan da ortaya çıkardığı görece homojen işçi kitlesiyle sendikal örgütlenmeyi kolaylaştırıcı bir etkendi. Sendikaların 20. Yüzyılın ilk çeyreğinden başlayarak geleneksel örgütlenme alanları, kamu ve özel sektöre bağlı büyük ölçekli üretim birimleri oluşmuştu.

Bu gelişme özellikle 1929 Dünya ekonomik krizinin kapitalizm örgütlenişine yaptığı etkilerin sonucuydu.

Devlet, sömürge ülkelerde; altyapı yatırımlarının yanı sıra üretim ve hizmet sektörlerine kadar söz sahibi olurken, metropollerde; daha çok baraj, yollar vb. gibi altyapı yatırımlarında yoğunlaştı.

1960'lı yılların sonlarına kadar süren büyük ölçekli üretim birimleri şeklinde örgütleniş, hem kamu sektöründe, hem de özel sektörde büyük istihdam olanakları yaratmaktaydı. Uygulanan üretim sistemi (bant ya da Fordizm) niceliksel anlamda yoğun bir işçi kitlesinin çalıştığı, aynı mekan içinde bir ürünün tasarımından başlayarak pazara sunulacak aşamaya kadar bütün işlemlerin yapıldığı üretim yapısına dayanmaktaydı.

Böylesi bir üretim örgütlenmesi görece olarak homojen özelliklere sahip aynı çalışma koşullarına tabilikten kaynaklanan ortak davranma, hareket etme bilincinin gelişmesine de olanaklar sunmaktaydı. Ne var ki 1970'lerden sonraki gelişmeler "kitlesel üretim-kitlesel tüketim" anlayışına göre biçimlenin ve büyük ölçekli üretim birimlerinde ifadesini bulan klasik Fordist üretim örgütlenmesini değiştirmeye başladı.

Yeni süreçte pazar sirkülasyonu hızlanmış, daha bol çeşit, yeni ürünler ve üstün kalite temel etken olmuştur. Kapitalist ideologlar tarafından "tüketici diktatörlüğü" olarak tanımlanan bu gelişmenin sağlanmasında yeni bir tüketim normunun ve onunla bağlantılı toplumsal değerler sisteminin geliştirilmesi, bu bağlamda reklam sektörü büyük bir önem taşımaktadır.

Sonuçta, pazardaki talep değişiklikleriyle uyumlu olabilecek esnek bir üretim örgütlenmesi gelişmeye başlamıştır. Bu gelişmenin gerçekleşebilmesinin temel koşulu, hızlı model ve ürün değişikliklerini ekonomik kılacak çok-amaçlı makinelerle olanak tanıyan yeni teknolojilerdir. Aynı şekilde üretimin küçük parçalara bölünebilen aşamaları, üretimin dev bir fabrikaya dönüşen dünyanın farklı bölgelerinde gerçekleşmesine olanak sağlarken, sermayenin uluslar-üstü örgütlenmesi, tasarım-finance-dağıtım ağındaki egemenliğiyle birleştiğinde işletme çapları küçülse bile bir adem-i merkeziyetçiliğe değil, tam tersine daha yoğun bir merkeziyetçiliğe neden olmaktadır. Uluslararası düzeyde yeni bir nitelik kazanan üretim, işbölümü sayesinde uluslar-üstü tekeller, esnek davranabilmekte ve farklı ülkelerin ya da üretim biçimlerinin işçilerini birbirlerine karşı tehdit unsuru olarak kullanabilmektedirler. Geçmişin fabrika içi işbölümü dünya çapında gerçekleşmektedir. Büyük bir sermaye grubuna bağlı olarak ve onun yönlendiriciliğinde üretim yapan çok sayıda küçük üretim birimi, bir yandan birbirleriyle acımasız bir rekabet içinde düşük maliyetli üretim gerçekleştirmekte, öte yandan büyük sermaye gurubunu üretimle ve onun getireceği sorunlarla uğraşmak yükünden kurtarmakta en önemlisi de söz konusu küçük üretim birimlerinden herhangi birisinde doğabilecek üretim aksamasından siparişin ya da üretimin en az etkilenmesine yol açmaktadır. Ya da üretim birimi büyük ölçekli olsa bile, iç örgütlenmesindeki farklılıklar(1) (taşeron uygulaması, işin bazı bölümlerinin başka üretim birimlerinde yapılabilir olması, çok uluslu tekellere bağlı farklı işletmelerin bulunması, üretim birimlerinin eskiye kıyaslandığında çok daha kolay taşınabilir olması) tasarım-finance-üretim-reklam-pazarlama bütünselliğinde üretimi diğer faktörler arasında en kolay çözülebilir sorun durumuna getirilmiştir. İşçiler açısından ise bütün bu gelişmelerin anlamı açıktır. Sonuçta, tek tek işyeri düzeyinde ele alındığında, işçi sınıfının üretimden gelen gücünün, üretimin belirlenen zaman ve miktarda gerçekleşmesini etkileyebilir olduğu bir dönem sona ermektedir. Bu ise işyeri temelinde ve işkolu bazında örgütlenen sendikal anlayışın varlığını tehdit eder bir niteliktedir.

Esnek üretim modelini, pazarın taleplerine göre ürün çeşitliliği ve kalitesi konusunda oluşabilecek değişikliklere cevap verebilme kapasitesi olmaktan çok, bu üretimin bazı süreçlerinde çıkabilecek sorunlara rağmen, istenilen zamanda ve istenilen miktarda yerine getirilmesini mümkün kılacak bir üretim örgütlenmesi olarak tanımlamak gerekir.(2)

Yeni teknolojilerin üretim süreçlerine uygulanmasının en önemli sonuçlarından birisi de, işçi sınıfının iç farklılaşmasını artırmak yönünde olmuştur. Kimileri tarafından "elveda proletarya" söylemleriyle teorileştirilmeye çalışılan bu gelişme, gerek sendikal, gerekse de siyasal düzeyde yeni politikaların geliştirilmesini kaçınılmaz kılmaktadır. Bir yandan yeni teknolojilerin gerektirdiği bilgi birikimine sahip nitelikli emek, diğer yandan yine söz konusu teknolojilerin uygulanmasıyla birlikte gittikçe daha mekanik bir özellik taşıyan vasıfsız kol emeği ayrımı gelişmektedir. Geçmişin Fordist fabrikasında benzer niteliklere, yaşam tarzına ve taleplere sahip olan, görece homojen işçi kitlesinin yerine, bugün nitelik, ücret, yaşam düzeyi,

alışkanlıklar, beklentiler ve talepler açısından farklılaşmış bir ücretliler kesimiyle karşı karşıyayız.

İşçi sınıfının iç yapısında heterojenleşme diye tanımlayabileceğimiz bu süreç kendini çekirdek işgücü ve çevre işgücünün ayrımında daha da somutlaştırmaktadır.

Çekirdek işgücü (nitelikli emek) bugün özellikle metropol ülkelerde radikal bir farklılaşma içindedir.

Önceleri imalat sanayisindeki işçiler bu özelliğe sahipken, bugün ağırlığı azalmaktadır. Bugün çekirdek işgücü ağırlıkla bilgisayar, haberleşme, uzay teknolojisi gibi teknoloji üretimi yapan sektörlerde yoğunlaşmıştır. Bu süreç aynı zamanda işçi sınıfının kapsamını genişletici ve beyinsel işgücünün proleterleşmesi sürecidir.

Bu işgücü yüksek ücret alabilmekte, belirli oranda rahat imkanlara ve kısmi bir iş güvencesine sahip olabilmektedir.

Diğer yandan dünya çapında çevre işgücünün niceliksel oranının gittikçe arttığı görülmektedir.

Çevre işgücünün en karakteristik özelliği kendi içindeki heterojenliğidir. Bu işgücü ağırlıkta atölye sisteminde sürekli bir hizmet akdine sahip olmadan, geçici sözleşmelerle hiçbir iş güvencesi olmayan bir şekilde çalışmaktadır. Bu yönleriyle karşımızda, geçmişte aynı mekanda emeklilik yaşına kadar çalışabilen işçi kuşağından farklı olarak, hiçbir sosyal ve ekonomik güvencesi bulunmayan, ağır ve uzun çalışma saatlerinde iş gören, işletmeye geçici sözleşmelerle bağlı, uygulanan ayrımcı politikalar sonucu birbirleriyle ortak duruş noktalarında kaymaların görüldüğü, hatta bazen aralarında çelişkilerin yaşanabildiği bir işçi profili vardır.(3)

Geçmişin klasik hizmet sektörleri (eğitim, sağlık vb.) ağırlıkla devlet eliyle yürütülen kamu hizmetleri olarak görülmekteydi. Özellikle 2. Dünya Savaşı sonrasında gelişen ve Sosyal Devlet anlayışının bir uzantısı olarak gündeme gelen bu tür hizmet sektörlerinin işçi sınıfının yapısı üzerinde doğurduğu etkilerle ilgili tartışmalar henüz bir sonuca ulaşmamışken, şimdi yeni bir tür hizmet sektörüyle karşı karşıyayız. Bir yandan yukarıda bahsedilen kamu hizmetleri niteliğindeki sektörler, giderek sermayenin kar anlayışına bağlı olarak yeniden düzenlenirken, esas olarak finansman, reklam, tasarım, yönetim ve koordinasyon gibi alanlarda doğrudan özel sektörle ilişkili ve nitelik olarak da farklı bir "hizmet" sektörü kavramı gelişmektedir.

Yeni teknolojilerin sanayiye uygulanmasının en çarpıcı sonuçlarından birisi de, kapitalizme zaten içkin olan yapısal işsizliğin görülmemiş boyutlara ulaşması, bir çok iş türünün ortadan kalkmasıdır.(4) Yeni gelişen sektörlerin yarattığı istihdam alanları da ihtiyaç duyulan nitelikli emek, giderek daha fazla sayıda insan tarafından taşınan bir özellik haline geldikçe, işsizlik kabusu bu kesimin de uyularını kaçırmaya başlamaktadır. Sonuçta iş güvencesi talebi, daha iyi çalışma koşulları ve daha fazla ücret taleplerinin önüne geçebilmektedir.

Bugün karşılaşılan en önemli değişikliklerden bir başkası da, standart istihdam biçimlerinin değişmesi ve düzensiz istihdamın yaygınlaşmasıdır. Part-time çalışma ve eve iş verme biçimleri giderek daha "olağan" çalışma biçimleri olmaktadır. Ayrıca özellikle iletişim sektöründe yaşanan hızlı gelişmeler, evde çalışma şeklinde bir istihdamı mümkün kılmaya başlamıştır. Bugün, çoğu hizmet sektöründe "işyeri" kavramı giderek gereksizleşen ve sadece bir alışkanlık ya da sosyal rahatsızlıklara yol açmama gibi gerekçelerle varlığını sürdüren bir kavram olarak durmaktadır.(5) Bu gelişmelerin sonucunda sürekli ve düzenli istihdama göre örgütlenen sendikaların gücü ve etkinliğini azalmaktadır.

Geçmişteki işleyişi altüst eden bu gelişmeler klasik sendikal yapıları da gerçek bir krizle karşı karşıya bırakmıştır. Sendikaların eski biçimlerde varlıklarını sürdürmelerini olanaksızlaştıran kriz, bütün kavram ve kurumların değişmesini, yeniden ve farklı bir bağlam içinde tanımlanmasını zorunlu kılmaktadır.

Temelde refah devleti politikalarıyla ve Fordist anlayışa göre düzenlenmiş büyük ölçekli üretim birimlerinde örgütlenerek varolan sendikaların, üzerinde ha-

rekette ettikleri zemin ortadan kalkmaktadır. Artık sermaye sadece toplu sözleşme dönemlerinde işverenlerin taleplerine boyun eğmekle ve arada çıkan bazı sorunlarda işçileri yatıştırmakla yetinen bir sendikal anlayışa giderek daha az gerek duymaktadır. Bu nedenle, sermayenin yeni gerekleriyle bütünleşen ve varlığını "çağdaş" sarı sendikalara dönüştürerek sürdürmeye çalışan bir eğilim, kendi "örgütlü" bulunduğu sermaye grubunun rekabet gücünü ve pazar payını artırması için, tıpkı işletmenin "personel müdürü" ya da "genel müdürü" gibi bir konumlanmaya gitmektedir. Bu amaca dönük bazı uygulamalar "endüstriyel demokrasi" makyajıyla süslenirken, "kalitenin yükseltilmesi", "üretimin artırılması" "hepimiz aynı gemideyiz" gibi söylemler ön plana çıkmaktadır. Kendisini işçi sınıfının çıkarlarını korumak ve geliştirmekle görevli olarak görmeyen bu anlayış sadece üyesi olan iş bulabilmiş "şanslı" işçilerin, (gerektiğinde diğer işçilere ya da işsizlere karşı) işini korumayı ön plana çıkartmakta ve bunun karşılığında emeği disipline etmek ve yüksek emek verimliliğini sağlamak görevini yüklenmektedir.

Buna karşılık, yeni döneme adapte olamayan klasik sendikal örgütlenmeler giderek yok olmak noktasına yaklaşmaktadırlar. Bu gelişmeler karşısında, sınıf temelinde bir sendikal anlayışı savunan kesimlerin de, klasik örgütlenme ve mücadele yöntemlerini aşarak, günün koşullarına uygun bir anlayışı pratiğe geçirmeleri halinde dinozorlar gibi tarihe gömülmeğe kurtulamayacakları açıktır.

TOTAL ÖRGÜTLENME: ÇALIŞMA ALANLARINDAN YAŞAM ALANLARINA, YAŞAM ALANLARINDAN ÇALIŞMA ALANLARINA

Sermayenin işçi sınıfının her düzeydeki örgütlülüğüne yönelik saldırılarının yoğunlaştığı günümüzde; işçi sınıfının organik birliğini ve eşgüdümünü sağlayan, sendikal örgütlülüklerin yeni bir perspektifle donanması yeni döneme uygun mücadele ve örgütlenme yöntemleri geliştirmesi acil bir ihtiyaçtır.

Sendikaların bir bütün olarak yaşadıkları kriz karşısında sınıf eksenli geliştirilecek bir çözümün temelinde anti-kapitalist bir mücadele çizgisinin bulunması kaçınılmazdır.

Mevcut biçimiyle ya yok olmak ya da sisteme bütünüyle entegre olmak ikileminin aşılabilemesinin esas koşulu, düzenden kopuşu hedefleyen bir sendikal anlayıştır. Ne var ki, dünyada yaşanan büyük alt-üst oluşları ve değişimleri ciddiye almayan, bu değişimlerin gerektirdiği örgütlenme ve mücadele biçimlerini yaşamaya geçiremeyen bir anlayış ne kadar "devrimci" söylemler geliştirirse geliştirsün önüne çıkartılan bu ikilemi aşamayacaktır.

Üretimin alabildiğine esnekleştiği ve sermayenin uluslar üstü bir niteliğe evrildiği, işsizliğin görülmemiş boyutlara ulaştığı bir dönemde, geleneksel sendikal örgütlemelerle bu gelişmeleri kavramak ve çözüm üretmek mümkün değildir.

Sendikal yapılar, geleneksel anlayış ve yöntemlerin dışına çıkarak, emeğin güncel sorun ve gereksinimlerine cevap verecek yeni program ve stratejiler geliştirmek zorundadır.

Bu anlamda salt örgütlü emeğe değil, örgütsüz emeğe.(6) İşsizlere(7), kadın, çocuk, göçmen işçilere, marjinal sektörlerde çalışanlara, emeklilere yönelebilmeli, işçi sınıfının unsurları arasında organik birliği sağlayacak örgütlenme ve araçlar yaratabilmelidir.

İlk başta görülmesi gereken işçinin, salt işyerinde değil, işyerinin dışında da bir yaşamı olduğudur. Yaşadığı sorunların bir bütünlük ve iç içe geçmişlik taşıdığıdır. Ve bu sorunları aşmak tekil bazı problemleri çözmekle mümkün değildir.

Bundan dolayı sendikal mücadele işçinin hem çalıştığı alana, hem de yaşadığı alana ilişkin projeler üretebilmeli, işçinin işyerleriyle yaşamın sürdürüldüğü her alana, her soruna, her olguya müdahale edebilecek, yapısal bir içeriğe bürünmelidir. Bu alanlar arasında işçi ve kitle inisiyatifinin yaratılması hedeflenmeli, işçinin değişim ve dönüşümünü sağlayacak organlaşmalara gidebilmelidir.

Sınıf mücadelesinin gelişim seyri ve yarattığı pratikler bunu zaten zorunlu kılmaktadır. Total örgütlenme diye tanımlayabileceğimiz çalışma alanlarıyla, yaşam alanlarının birliğini ve bütünlüğünü kuracak örgütlenme anlayışı, işçinin salt işyeriyle ilişkili zamanına değil, işçinin 24 saatine nüfuz edebilmeyi amaçlamaktadır.

Sendikanın eve, evin sendikaya, fabrikanın sokağa, sokağın fabrikaya taşınacağı çalışma tarzı, örgütlenme ve mücadele anlayışıyla sadece örgütlü emek değil, işsizlere, ev kadınlarına, emeklilere, çocuk işçilere, göçmen işçilere, marjinal sektörde çalışanlara da ulaşmak mümkündür.

Yasaların belirlediği çerçevede işkolu esasına göre örgütlenmiş mevcut sendikal yapılarla, farklı işkollarının bir arada bulunduğu, işverenlerin kendi aralarında ciddi örgütlülükler yarattığı, binlerce işçinin çalıştığı küçük ve orta ölçekli sanayi sitelerine veya cam, gıda, tekstil, metal sektörü gibi sektörlerinin belirleyici ağırlığı olduğu Çerkezköy, Lüleburgaz, Çorlu gibi sanayi bölgelerine girebilmek, etkin mücadele ve örgütlenme yürütmek mümkün değildir.

Kısaca işyerine yönelik müdahalenin yanında, yaşam alanlarına yönelik faaliyetlerin bir bütünlük içinde yürütülmesi, örgütlenmenin vücut bulacağı temelleri oluştururken işçi sınıfının birliğinin toplumsal maddi zeminini de örecektir.

Sınıf hareketinde ulusal ve uluslararası düzeyde yaşanan deneyimler, sendikal faaliyetin yeni dönemde yeni işlevler kazanmasının zorunluluklarını göstermektedir.

Artık hukuksal sınırlamalarla işlevi ve işleyişi belirlenmiş bir sendikal faaliyetin sonuç alıcı olması mümkün değildir. Sendikal faaliyetin arayacağı kıstas bellidir. O da toplumsal meşruiyettir.

Total örgütlenme işçi sınıfının özgücüne dayanarak var olan sınırları aşan, işçi sınıfını bir bütün olarak ele alan ve bütünlüğe yönelik faaliyetlerini toplumsal meşruiyet üzerinden kuran bir ilişkiler ağıdır. Diğer anlamıyla total örgütlenme, fiili sendikal faaliyettir. Her alan sendikal örgütlenme alanıdır. Bazen bir işçi kahvesi, bazen varoş sokakları, bazen işçilerin evleri, mahalle ve köy dernekleri sendikal faaliyetin karargahıdır.

Ayrıca; her şeyin metalaştığı, en temel insani değerlerin yok edildiği, kitlelerin yoğun bir tekno-ideolojik saldırılara maruz kaldığı ve paranın iktidarının; onuru, tutkuyu, özlemi, umudu yok ettiği günümüzde, giderek yalnızlaşan ve parçalanmış insanın, paylaşma ve dayanışma ilişkilerini yeniden üreten, örgütsel formlara ihtiyaç vardır.

Sendikal örgütlülük bu noktada dünden çok daha anlamlı bir pozisyonudadır. İşçi sınıfının sermayenin saldırıları sonucu yaşadığı atomizasyon ve depolitizasyon sürecine karşı, işçi hareketinin yeniden inşası yönünde önemli misyonlar taşımaktadır. Bir anlamıyla sendikal hareketin bir toplumsal muhalefet gücü olarak hareket etmeyi becerebilmesi işçi sınıfını gücünü toparlayabilmesini ve müdahale edebilme yeteneklerini artıracaktır. Bu süreç bir yanıla depolitizasyon sürecine karşı işçi sınıfının bizzat kendisini siyasallaştırması, bir sınıf olarak sermayeye ve güçlerine karşı hareket edebilmesidir.

Total örgütlenme özellikle bugünkü sendikal örgütlülüğün ulaşamadığı ve göz ardı ettiği örgütlü emek dışındaki kesimlere ulaşmanın, kavramanın ve işçi sınıfının organik bütünlüğünü yaratmanın vazgeçilmez yöntemidir.

Aynı zamanda emeğin kapsamındaki genişlemeyi gören, bu genişlemeye uygun politikalar ve örgütsel araçlar yaratan yöntemdir.(8)

Fiili sendikal örgütlenme işçilerin sadece işyerinden kaynaklanan sorunları çerçevesinde değil, yaşam alanına ve toplumsal çevresine ilişkin sorunları da kavrar bir bütünlük içinde bu alanlara müdahale eder, projeler üretir.

İşsizleri, marjinal sektörü ve kadınları vb. kesimleri kavramak ancak bu kesimlere gidebilecek kanalları bulmak ve bu kanalları örgütlülükle bütünleştirmekle mümkündür.

Bunun yanı sıra fiili sendikal mücadele tüm toplumsal mücadele alanlarına yönelik politikalar geliştirebilmeli, bu alanların dinamiklerini kavrayabilmelidir.

Yaşamın her alanına yönelik ekoloji sorunundan, her türlü ayrımcılığa kadar politikalar geliştirebilmeli bu alanlardaki mücadeleleri kendi mücadelesiyle ilişkilendirmelidir.

Bu dinamiklerle ortak duruş ve mücadele hattı yaratabilmeli, bu dinamiklerin işçi sınıfı mücadelesiyle doğrudan bağlarının örülmesi yönünde görevler yüklenebilmelidir.

Ancak bunu başarabildiği noktada sermayenin pervasızca işçi sınıfına ve tüm ezilenlere yönelik baskı ve saldırıları boşa çıkartabilir. Yaratılacak radikal ve militan sendikal örgütlülükler, emeğin gücünü ve dinamizmini toplumsal mücadele içine aktarabilir.

Bağımsız sınıf çıkarları zemininde geliştirilecek yeni dönemin sendikal örgütleri her aşamada ön plana çıkarılmalı, işçilerin işyerindeki en küçük sorunundan uluslararası gelişmelere kadar her konuda politikaların oluşturulması, uygulanması ve denetlenmesi aşamalarına bilinçli birer özne olarak katılımlarını sağlamak hedeflenmelidir.

Bu anlamıyla sınıftan yana bütün güçlerin uzun vadeli ve ortak bir anlayış temelinde gerçekleştireceği emek cephesini yaratmak acil bir görevdir. Bu cephenin çekirdeğini total örgütlenmeyle yoğrulmuş sendikal hareket oluşturmaktır.

Sendikalar; çalışma alanları ile yaşam alanlarının birlikteliğini sağlayan organizasyonlarla (işçi evleri, yoksullar arası dayanışma dernekleri, kolektif aşevleri, işçi emekçi sağlık ocakları, alternatif eğitim merkezleri, alternatif kültür evleri, kadın aktivite merkezleri, çocuğu toplumsal bir özne olarak kabul eden alternatif bakım ve oyun alanlarıyla, alternatif ekonomik ilişkileri organize eden kooperatif örgütlenmeleri v.b.) ile sadece işçilerin değil, işsizlerin, ev kadınlarının, esnafın, memurların, emeklilerin, sakatların, çocukların; kısaca bütün emekçi katmanların örgütlenmesinde taşıyıcı bir işlev yüklenmelidir.

Açıktır ki; bu anlayışı geçmişin sendikal örgütlenme formlarıyla ile gerçekleştirmek mümkün değildir. Yeni süreç geleceği bugünden kazanmak için, farklı toplumsal muhalefet kanallarında, kolektif somut karşı duruşları hemen şimdi yaşama geçirmeyi zorunlu kılmaktadır. Bu, kitle inisiyatif alanlarının yaratılması, genişletilmesi; biriktiren, yayan, derleyen; tekrar biriktiren, tekrar yayan, tekrar derleyen bir tarzın, bir politik kültürün oluşturulmasının ve bu kültürü yaratıp, kendini değiştirmeyi göze alan öznelere kolektif duruşunun bir ifadesidir...

(1) Uluslararası sermaye 1970'lerde kapitalist-emperyalist sisteminin yaşadığı kar oranlarının düşme eğilimine karşı, kar oranlarını artırma arayışının ifadesi olarak üretimin yapısını dünya ölçeğinde değiştirmeye başladı. Bu değişimin en somut yansıması olan özelleştirme dalgası, kamu sektörünü parçalayıcı ve giderek küçülten bir etkiye bulundu. Taşeronlaştırma sektörün daralmasına neden oldu.

Taşeronlaştırma temel üretim aramalarına yansıdı. Kamu sektöründe farklı biçim ve şekil alışlarla yaşanan özelleştirme sürecinin (parçalanma, küçülme, satılma, işletmenin özel sektörü satılması vb.) yanında özel sektörde de üretim birimlerinin ölçeklerinde küçülmeler yaşandı. Üretimin dünya çapında parçalanması üretimin niteliğine bağlı olarak (emek yoğun ya da teknoloji yoğun oluşuna) bir ülkeden başka bir ülkeye kaydırılması şeklinde yukarıda sözünü ettiğimiz uluslararası iş bölümünde önemli değişimler yaşanmasına neden oldu.

(2) Bu esneklik sayesinde tasarımı ABD'de, finansmanı İsviçre'de yapılan bir ürünün bazı bölümleri Tayvan'da, bazı bölümleri Singapur'da üretilirken, pazarlanacağı Almanya'ya giderken, montajı kimi zaman gemide gerçekleştirilebilmektedir. Eğer üretim birimlerinden birisinde bir sorun çıkarsa aynı iş, bir başka üretim birikimindeki işçinin önüne konulabilmektedir.

(3) Ülkemizde ve yarı sömürge ülkelerde hâlâ çekirdek işgücü endüstriyel ilişkilerde kendini göstermektedir. Yaşadığımız coğrafyada farklı sektörlerde teknolojik yenilenmeler ve yeni emek yönetimine yönelik uygulamalar görülse de, etkileri sanayi işçilerine yansısı da metropol ülkelerde çekirdek işgücünde yaşanan niteliksel farklılaşmalar gerçekleşmemiştir. Türkiye'de işçi sınıfının asıl gövdesini emek yoğun ve hizmet sektörlerinde çalışan çevre işgücü oluşturmakta-

dir. Ayrıca unutulmaması gereken başka bir hususta kadın, çocuk, genç işçilerin giderek çevre işgücü içinde yer alması ve yoğunluğun artmasıdır.

(4) Örneğin bankacılık sektöründe "İnsansız Bankacılık" uygulamasına doğru hızla gidilirken, tekstilde kopuvsuz dokuma projeleriyle birlikte entegre tesislerin en azından bazı bölümlerinde insansız dokuma projelerinin denemeleri başlamıştır. Konfeksiyon sektöründe ütücülerin yerini buhar odaları almaya başlamıştır. Benzer örnekleri daha da çoğaltılabilir.

(5) "Fransa'da yapılan bir denemenin gösterdiği gibi, bugünkü teknolojiyle herkesi evinde tutarak iş dağıtmak mümkün. Yani tamamen işyerine gitmeyi ortadan kaldıran, büro işlerinin evlerde yapılabilirdiği, fakslarla bilgisayarlarla kurulmuş bir sistem işletilmiş ve ekonomik olarak da başarılı olduğu görülmüş. Fakat sistem durduruldu. Durdurulmasının sebebi, toplum içindeki sosyal yapıyı değiştirmesi. Teknoloji bir potansiyel taşıyor, ama toplumun mevcut güçler dengesi bu potansiyelin realize edilmesini engelliyor." (İlhan Tekeli, Birikim, Sayı: 28).

(6) Bugün Türkiye'de yaklaşık 15 milyon çalışanın 1 milyona yakını sendikaliyken, hemen hemen yarısı sigortasız çalışmaktadır. Bu durum salt Türkiye değil dünya ölçeğinde giderek yaygınlaşmaktadır. Bu işçiler başta büyük kentler olmak üzere pek çok şehirde gün geçtikçe çoğalan küçük ve orta ölçekli sanayi sitelerinde "vahşi kapitalizm" koşullarında çalışmaktadırlar. Sigorta ve sendika hakkını kullanamayan bu işçiler fiilen baskı ve şiddete de maruz kalabilmektedirler.

Bu işçileri resmi kayıtlarda bulabilmek mümkün değildir. Bunun yanı sıra Türkiye'de kapitalizmin biçimlenişinin de etkisiyle, bu durum bilinçli olarak devlet tarafından görülmemekte, hatta teşvik edilmektedir.

Kaçak işçiliğin ayrıca kendini en somut gösterdiği biçimlerden biri de taşeronluk sistemidir.

(7) Yeni sermaye birikim rejimlerinin etkisiyle giderek yapısal bir boyut kazanan işsizlerin de işçi sınıfının bir parçası olduğu unutulmamalıdır.

Çünkü Marx'ın dediği gibi "emekçi kendisini sermayeye satmadan sermayeye aittir". Bunun anlamı işgücü fiili üretim sürecinde var olan bir meta değil, onun dışında da bir metadır. İşgücünü satışa çıkarmış herkes alıcı bulup bulamadığı hiç önemli olmadan doğrudan işçi sınıfı içinde yer alır. Bu anlamda ücretli emeği doğrudan ilgilendiren işsizlik, kapitalizm kendisinin örgütlendiği bir yedek emek gücü ordusudur.

(8) Uluslararası sermayenin yeniden yapılanma sürecine bağlı olarak geçmişte farklı toplumsal katmanlar içinde yer alan kesimler günümüzde hızla proleterleşmektedir.

Örneğin geçmişte ev kadınlığı yapan milyonlarca kadın bugün farklı istihdam ve çalışma biçimlerinde (evde, atölyede, belirli zaman dilimlerinde götürü ve geçici) olsa da ücretli işçi konumundadır.

İşgüçlerini satarak karşılığında ücret almaktadırlar.

Ayrıca yakın döneme kadar kendi bağımsız ofisinde çalışan sınıfsal anlamda küçük burjuva niteliğinde değerlendirebileceğimiz mühendis ve benzer meslek sahipleri bugün giderek bir işverenin denetiminde daha kompleks bir ofiste grup halinde çalışarak kafa emekleri (işgüçlerini) satarak ücret karşılığı çalışmaktadırlar. Bu gelişmeler bir yandan işçi sınıfının kapsamındaki genişlemeleri gösterirken diğer yandan sınıfın heterojen yapısına da işaretlemektedir.

DEVLET ve DEVRİM DEVİRİM ve ANARŞİ

Rusya'da Sovyetlerin Anarşist Değerlendirmesi

Devletlerin tarihi sınıflı toplumların tarihidir. Kendi içlerinde şekilsel farklılıklar barındırsalar da, bütün sınıflı toplumlarda çıkarları birbirleriyle çelişen ve en az bir sınıfın diğerlerine var olmak için ihtiyaç duyduğu genel bir toplumsal ayrışma vardır. Bu ayrışma, kaçınılmaz olarak sınıflar arasında gerilime yol açar. Bazen gizli bazen de açık olan bu gerilim, sürekli bir düzene yöneltilmiş ciddi bir tehdittir. Toplum her an alt üst olma potansiyelini içinde barındırdıkça, insanların sınıflara ayrılmış olmasından çıkarı olanların rahat hareket edebilmeleri söz konusu değildir. Bu gerilimin bastırılması, azaltılması, gözden uzaklaştırılması kendisini bir ihtiyaç olarak dayatır. Devlet dediğimiz kurum bu ihtiyaç sonucu doğmuştur. İlk çağların tiranlıklarından günümüz modern Avrupa demokrasilerine kadar onlarca değişik türü gözlemlenen devlet kurumu, bazen kendisine sınıflar üstü süsü vererek, bazen de ayrıcalıklı sınıfın ta kendisi olarak bu görevi üstlenmiştir. Devletin bunu yapabilmek için öncelikle baskı aygıtları, eşzamanlı olarak da ideolojik aygıtları olmuş, bu aygıtların zaman içinde evrilmesi de devletin bugünkü şeklini almasını sağlamıştır. Bu evrim dinamik bir süreçtir ve kendisini var eden koşullar sürdüğü müddetçe devlet kendisini yenileyip geliştirmeye devam edecektir. Devletin yok olmasının tek yolu, onu yaratan sınıf çelişkilerinin yok edilmesidir. Sınıfsız bir toplum kurulduğunda, sınıflar arası çelişkileri düzenleyecek bir kuruma gerek kalmayacak, devlet de bütün baskı ve ideolojik aygıtlarıyla beraber insanların hayatından çıkacaktır.

Sınıf mücadelelerinin en önemli özelliklerinden birisi, bu mücadelelerin son derece kanlı olmasıdır. Egemen sınıf, egemenliğini garanti altına almak için çoğu zaman kan dökmekten çekinmemiştir. Ezilenler de kendilerini egemenlikten kurtarmak için yine çoğu zaman ölmeyi ve öldürmeyi göze almak zorunda kalmışlardır. Bu koşullarda, sadece çok özel tarihi zamanlarda ezilenler ezenleri, bir süreliğine de olsa, saf dışı bırakabilmişlerdir. Böyle zamanlar dışında, tarih egemen sınıflar tarafından yönlendirilmiştir.

Rusya'da 1905'te ortaya çıkıp 1907'de bastırılan, ama 1917 yılında yeniden dirilip toplumsal hayatı neredeyse tamamen etkisi altına alan Sovyetler, tarihin ezilenler lehine aktığı ender anlardan birisini yaratmıştır. Proletarya, asker ve yoksul köylülerin, hem kendi içlerinde hem de bir arada ezenlere karşı direniş konseyleri olarak kendiliğinden ortaya çıkan bu yapılar (Sovyet, Rusça'da konsey demektir), kısa süre içinde bu ezilen sınıfların potansiyel özyönetim araçları olarak şekillenmişler, özellikle Şubat devrimi ile Ekim devrimi arasındaki sürede toplumsal alanda belirleyici bir güç olarak hem yıkılan otokrasinin kendisini toparlamasına, hem de burjuvazinin düzeni kendi lehine yeniden inşa etmesine karşı mücadele etmişlerdir(1). O zamanki Rusya'daki herhangi bir siyasi akımın doğrudan etkisi altında kalmadan, sadece ezilenlerin iradesi ile şekillenen Sovyetler, bu yüzden aynı zamanda bu akımların hakimiyet mücadelelerine sahne olmuştur. Bu mücadeleler, Sovyetlerin kendiliğindenliğinin getirdiği yapısal sorunlarla birleşince, zaman içinde kitlelerin özyönetim organı olma özelliklerini yitirmelerine neden olmuştur. Yine de, Sovyetler, Rus devriminin, en azından Rus devrimi ütopyasının gerçek sahipleri. Başarıya ulaşamamış olsalar, sınıfsız topluma geçişte yetersiz kalmış olsalar da, Sovyetler, ezenlere karşı ezilenlerin ayağa kalkışının en somut ifadesidir.

DEVLET ve DEVRİM:

Bolşevizm, Rusya'da Sovyetlerin önemini en iyi anlayan ve onları en doğru şekilde yerli yerine oturtan akımlardan bir tanesidir. Şüphesiz Sovyetleri kendi lehine en iyi kullanan parti de Bolşevik Parti olmuştur. Bolşevik Parti'nin tarihine bakıldığı zaman bu çelişkili bir durum gibi görünebilir. Menşeviklerden ayrıldığı zamandan beri bir yandan otokrazi ile, bir yandan kapitalizm ile, bir yandan da diğer sosya-

list rakipleri ile sürekli mücadele içinde gelişen Bolşevik Parti, Lenin'in gösterdiği doğrultuda, ekonomist mücadeleyi reddedecek ve yetenekli bir işçi ajitatörün fabrikadan alınıp uygun şekilde profesyonel devrimci olarak yetiştirilmesini uygun görecektir. Gerçekten de Bolşevik Parti kitlelerin gözünde saygınlığı kitlelerin içinde çalışarak değil, ama demir disiplini ve ilkeliliği ile ve doğru noktalardan bıkmadan usanmadan propaganda yapması ile kazanmıştır.

Yine de Bolşevik Partinin öz olarak kendisini kitlelerden ayrı konumlandırması, onun kitlelerle ilişki içinde olma kaygısı gütmeyeceği anlamına gelmez. Daha 1907'de Lenin, yoldaşlarına o zaman bütün Rusya'ya bir anda yayılan Sovyetlerde propaganda yapılmasını salık vermiştir. Sovyetler kısa süre sonra yenilgiye uğratıldığında da; onların değerlendirmesini yaparken toplumun dönüşümünde, geçici bir süreliğine de olsa, Sovyetlerin önemli bir rol oynayabileceğini belirtmiştir. Bunları söylerken vurguladığı şey elbette Sovyetlerin öz yönetim organları olacağı değildir, bu tür eğilimler anarko-komünist olarak nitelendirilip, mücadele edilmeleri gerektiği belirtilmiştir. Önemli olan Sovyetlerin, Partinin belirlediği ilkelere doğrultusunda kullanılabilmesidir(3).

Anarşizm (Liberter Komünizm) ile Marksizm (Otoriter Komünizm) arasındaki temel fark, bu iki akımın kapitalizmle mücadele sırasında devlete bakışları olmuştur. Marksistler çoğunlukla toplumun dönüşümünde devletin bir baskı aracı olarak eski egemen sınıfa karşı kullanılabileceğini ve bu aygıt kullanılmadan toplumsal değişimin olamayacağını iddia ederken; anarşistler, bu aracın kaçınılmaz olarak dönüp ezilenleri hedef alacağını savunmuşlardır. Bu yüzden Marksistler çoğu zaman Anarşistlerin toplumsal değişimi amaçlamadıklarını düşünürlerken, gerçekten de toplumsal değişim derdinde olmayan bazı anarşistler de devlet karşıtlığının arkasına sığınmaktadırlar. Aslında bu tartışma, bu şekilde hem Marksistler, hem de Anarşistler tarafından muğlak şekilde sürdürülmektedir. Problem, ortaya konan düşünceleri açıklamayı gerektirmektedir. Herşeyden önce bu konuda teorisyenlerin ne söylediğine yeniden bakmak gerekmektedir. Anarşizmin en önemli teorisyenlerinden Bakunin, bu konuda "önce komünde tarım ve sanayi işçileri derneklerinin aşağıdan yukarı özgür federasyonu, sonra bölgelerde komünler federasyonu, bölgelerin uluslarda, ulusların 'Uluslar Arası Kardeşlik'te toplanan federasyonu ile, toplumun aşağıdan yukarıya örgütlenmesini" öngörüyordu. Anarşizmi salt devlet karşıtlığı olarak tanımlama eğilimi, anarşizmin toplumsal iddiasını azaltmaya yöneliktir. Anarşizm kurulu düzenin tamamen yıkılmasını, bütün hakim iktidar ilişkilerinin yok edilmesini isterken, aynı zamanda alternatif bir toplumsal ilişkilene ve örgütlenme modelini de ortaya koyar ve bu örgütlenme, ister istemez kendi içinde bir düzene sahip olacaktır. Bu düzen bir devlet değildir ama bir federasyondur. Anarşizmi salt devlet karşıtlığından yola çıkarak tanımlamak, dolayısıyla eksik ve saptırıcı bir tanımlamadır, Anarşizmin alternatif toplum modelini görmezden gelmektedir.

Marksizmdeki "proletarya diktatörlüğü" de benzer bir akıbete uğratılmış, içeriği boşaltılmıştır. En azından Lenin'in "Devlet ve İhtilal" inde anlatılan budur. Marx'a göre devlet, bir sınıf egemenliği organı, bir sınıfın başka bir sınıf üzerindeki baskı organıdır; sınıflar arasındaki çatışmayı hafifleterek, bu baskıyı yasallaştırıp pekiştiren bir "düzen"in kurulmasıdır. Marx ve Engels de, aynı Bakunin gibi, var olan devlet makinesinin devrim tarafından parçalanması gerektiğini, özellikle Paris Komünü deneyiminden feyz alıp, ısrarla savunurlar. Lenin de tezlerini Marx ve Engels'e dayandırıp, burjuva devletin, en ayırt edici iki kurumu olan bürokrasi ve ordu ile birlikte yıkılması gerektiğini savunur, bu arada siyasi rakiplerini bu makinenin parçası olmakla bol bol suçlar. Lenin ordu yerine halkın silahlı milislerini, bürokrasi yerine de maaşları işçi maaşını geçmeyen, her an görevden alınabilen, ve sadece okur yazar olması yeterli olan memurları koyar. Parlamentarizmi kesinlikle reddedip, Paris Komünü'nde olduğu gibi her an geri çağrılabilen ayrıcalıksız temsilcilerin ülkeyi yönetmesini öngörür (4). Bu, Lenin'in, Marx ve Engels'ten alıntılayıp oluşturduğu proletarya diktatörlüğüdür ki, bu "zorunlu olarak, yeni bir biçimde (genel olarak proleterler ve mülksüzlerden yana) demokratik ve yeni bir biçimde (burjuvaziye karşı) diktatorial" olan diktatörlük, anarşistler için de, en azından her an geri çağrılabilen ayrıcalıksız temsilciler açısından, bu temsilciler güçlerini merkezi bir otoriteden değil emekçi halktan alıyorsa ve her an halka hesap verecek konumdalarsa, bu şekliyle büyük oranda savunulabilir.

Lenin, Nisan Tezlerinde, Sovyetlerin bu yeni devlet tipi olduğunu (5), proletarya diktatörlüğü olduğunu söylediğinde, bu fikre yoldaşlarını inandırması uzun zaman almıştır. Bolşeviklerin inanmadıkları şey, işçi sınıfının özyönetim organı olarak doğan, ve o güne kadar siyasi grupların kısmen etkisi altında olsalar da bu etkinin kendilerinden çok diğer sosyalist akımlardan geldiği Sovyetlerin, nasıl olup da proletaryanın burjuvazi üzerindeki baskı aracı olacağıdır. Oysa daha en başından beri Lenin Sovyetleri özyönetim değil iktidar aygıtları olarak görmüş, onların bu alandaki potansiyellerini fark etmiştir. Lenin'in devlet ve devrim düşüncesi-nin asıl altında yatan budur. Bu düşünce, satır aralarından rahatlıkla okunabilir. "Marx'ta ütopyacılığın zerresi yoktur; o tepeden tırnağa "yeni" bir toplum tasarla-maz, tepeden tırnağa "yeni" bir toplum üretmez. Hayır, o yalnızca yeni toplumun eskisinin içinden doğuşunu, eski toplumdan yeni topluma geçiş biçimlerini, doğal bir tarih süreci olarak irdeler.

Bize gelince, biz, sosyalist devrimi, astın üste bağımlılığından, denetimin-den, "gözetimci ve muhasebecilerden" vazgeçmeyecek olan bugünkü insanlarla yapmak istiyoruz. Ama buyruğuna girilmesi gereken şey bütün sömürülenlerin, bütün emekçilerin silahlı öncüsü olan proletaryadır. Devlet memurlarına özgü "te-peden buyurma yöntemleri"ni, daha bugünden kentli halkın çoğunun yetkinlikle yapabileceği, dolayısıyla "işçi ücretleri" karşılığı pekala yapılabilecek olan çok basit işlerle, basit bir "gözetim ve muhasebe" uygulamasıyla değiştirmeye, daha şim-diden, bugünden yarıya, başlanabilir ve başlanmalıdır da. (4)" derken düşüncesi kendisini ele vermektedir. Lenin, proletarya'ya öncü sınıf rolü biçmesine rağmen ona güvenmemektedir. Proletarya'ya gözetim ve denetim görevi verilmektedir, asla yönetim rolü değil. Proletarya bütün ezilenlerin öncüsü olsa da, onun da bir süre öncüye ihtiyacı olacaktır, hem de proletaryaya karşı eski düzenin araçlarını kullanacak bir öncüye. "Komünizm, ilk evresinde, ilk aşamasında, ekonomik bakımdan, henüz adamakıllı olgun, geleneklerin yada kapitalizmin kalıntılarından henüz büsbütün kurtulmuş olamaz. Bu yüzden, komünist rejimde, bu rejimin ilk evresinde, "burjuva hukukun sınırlı ufku" korunur. Bundan şu sonuç çıkar ki, komünist rejimde, belirli bir zaman boyunca, yalnız burjuva hukuku değil, burjuva devlet de sürer – ama burjuvasız burjuva devlet! Ama bu gelişmenin hızı ne olacak, işbölümünün son bulmasına, kafa ve kol emeği arasındaki karşıtlığın ortadan kalkmasına, çalışmanın "ilk dirimsel gereksinim" durumuna dönüşümüne ne zaman ulaşılacak; işte bunu bilmiyoruz ve bilemeyiz de."(4)

Leninizmin "Devlet ve Devrim" kuramı, her şeye rağmen merkeziyetçilikten ödün vermez. Süreç, Bolşevik Parti'nin kendisini aynı zamanda merkeze konumlandığını da göstermiştir. Bolşevik parti, merkezde kalabilmek için yıkılan devletin kalıntılarını kullanmaktan çekinmeyeceğini en baştan belirtmiştir. O halde Anarşizm ile Marksizm arasındaki anlaşmazlık noktası eski devlet yıkıldıktan sonra yenisinin kurulup kurulmayacağı değil, bu "yeni" devletin emekçilerin aşağıdan yukarı doğru örgütlenmesi mi, yoksa yeni bir yönetici sınıfın yeni boyunduruğu mu olduğudur.

DEVİRİM ve ANARŞİ:

Sovyetlerin bütün emekçilerin kendiliğinden inisiyatifi ile oluşması ve bu şekilde aylarca en güçlü yönetim aracı olması, çoğu elverişsiz koşullar nedeniyle ortaya çıkan bütün olumsuz özelliklerine rağmen olağanüstü bir olaydır. Şubat devriminin Rusya'da bir iktidar ikiliği yarattığı söylenir. Oysa, doğası gereği iktidar gücü paylaşılamaz, paylaşırsa iktidar olamaz. Şubat devriminden Ekim devrimine geçen 7-8 ay, aslında emekçilerin Rusya'nın önemli bölgelerinde doğrudan iktidarının, özyönetiminin yaşandığı zamandır. Bu sürecin elbette eşzamanlı gelişme-miş, özellikle kırsalda yavaş yayılmış olmasına rağmen, 1917 Rusya'sında gözle-nen şey, işçi sınıfının, askerlerin ve köylülerin güç birliği yapıp ülkenin yönetimini büyük oranda üstlenmiş olmalarıdır. Siyasi akımlar bu süre zarfında Sovyetleri yönlendirmeyi tam olarak başaramamışlardır. Bunun sebepleri hem hakim sosya-list partilerin işçilere güvenmemeleri, hem de Sovyetlerin önemini anlayamama-larıdır. Öyle ki, bu partiler, yani Sosyalist Devrimciler ve Menşevikler, Sovyetlerde zaten var olan etkilerini güçlendirip Sovyetlerin ülkenin yönetimi tamamen alma-ları için mücadele edeceklerine, burjuvazi ile koalisyon hükümeti kurmayı, hatta Sovyetleri etkisiz hale getirmeye çalışmayı tercih etmişlerdir.(1) Bu tercihlerinin bedelini de çok ağır ödemişlerdir.

Bolşevikler ise hem baştan başarısız olacağına emin oldukları burjuva-sosyalist hükümetin dışında kalarak muhalefette güçlenmeye çalışmışlar, hem de "tüm iktidar Sovyetlere" sloganı ile Sovyetleri iktidarı tamamen almaya kışkırtmaya çalışmışlardır. Bu arada da Sovyetleri içten ele geçirmek için yoğun çaba göstermişlerdir. Başarısız Temmuz ayaklanması girişimi Bolşevikler arasında Sovyetlere bakışta kırılmalara neden olmuştur, ama burjuva-sosyalist koalisyon hükümetinin başarısızlığı, halkın gözünde Sovyetlerin hükümet karşısında itibarının git gide artması, bu alanda daha fazla çalışmalarına neden olmuş, politik rakipleri parlamenter alanda boş yere mücadele ederken Bolşevikler asıl iktidar gücü olan Sovyetlerde önemli yerlere gelmişler, ve nihayetinde Sovyetleri ve dolayısıyla halkın önemli bölümünü arkalarına alıp ekim devrimini gerçekleştirmişlerdir. Tüm iktidar Sovyetlerin olmuştur ama; artık işçi sınıfının öz yönetimi söz konusu değildir(6). Bolşeviklerin denetimindeki Sovyetler, iktidarın merkezi bir devlet aygıtına, hem de eskisinden hemen hemen farksız bir devlet aygıtına aktarılmasında araç olarak kullanılmıştır. Bu süreçten birkaç yıl sonra, artık iş işten geçmiş sayılabilecekken, Bolşevik parti içinde "işçi muhalefeti" isimli bir hizip oluşmuş, bu hizip Sovyetlere özerklik talep etmiş, ve Lenin tarafından aynı 14 yıl önce olduğu şekilde anarko-sendikalist sapma olarak nitelendirilmiştir(7).

Sovyetler, yine de ellerinden geldiği kadar bu merkezileşme sürecine karşı direnmişlerdir. Bu direnişlerin en önemli şanssızlıklarından bir tanesi, iç savaşın ortasında kalmış olmalarıdır. Bir yandan Bolşevizmden kurtulmaya çalışan konseyler, her şeye rağmen devrime ihanet etmemek adına onunla uzlaşmak durumunda kalmış, Bolşevikler de bu fırsatı en iyi şekilde kullanmış, iç savaş bahane ederek Sovyetlerin özerklik girişimlerini kırmıştır. İç savaş bittikten sonra da eski meşrutiyet baskı yöntemlerini aynen kullanan Bolşevikler (Zorunlu askerlik, Çeka), Kronstad'daki son büyük ayaklanmayı da bastırıp, Sovyetlere son darbeyi vurmuştur.

Özyönetim aygıtı olan Sovyetlerin devlet aygıtına dönüştürülmeleri sürecinde bu sürece müdahil olmaya çalışan ama çok başarılı olamayan bir diğer siyasi akım, anarşizmdir. Anarşistler, üst düzey pozisyonlarda olmasalar da, özellikle fabrika komitelerinde işçi özyönetimi için mücadele etmişlerdir. Rus anarşistler, kurdukları anarko-sendikalist propaganda örgütü ile iktidarın partiler üstü Sovyetlere bırakılmasını talep etmişler(8), iktidarın tek meşru kaynağının emekçilerin kendisi olabileceğini savunmuşlardır(9). O günkü anarşistlerin bütünlükle bir örgütlenmeye sahip olmamaları, aynı zamanda Bolşeviklerin iktidarından sonra sürekli baskı altında tutulmaları, anarşizmin bu süreci daha fazla etkilemesini engellemiştir. Anarşistlerin temel hatalarından bir tanesi de sadece Sovyetler içinde çalışmayı yeterli görüp, perspektif olarak bütün yerel çalışmaları özgürlükçü bir temelde düzenleyecek ve yönlendirecek, propagandayı ortaklaştırıp yaygınlaşacak bir örgütlenmenin aciliyetini kavrayamamış olmalarıdır. Anarşistler ısrarla bu tür örgütlenmelerin "gereksizliğini" vurgulamışlardır (9). Yalnızca Ukrayna'da Makhno ve yandaşları, uzun süre hem Bolşevizme, hem de gericiliğe karşı direnebilmiştir. Prensip olarak merkeze bağlı olmayan, özgür federatif Sovyetleri(10) savunan Makhnovistler, savaş koşulları yüzünden düşüncelerini hayata geçirecek zaman bulamamıştır. Son olarak Kronstad Sovyeti, ayaklanma esnasında ciddi anarşist etkiler taşımaktadır. Kronstad'ın sloganı, tüm iktidarın partilere değil Sovyetlere geçmesiydi(1), Kronstad bu konuda Rusya emekçilerine güveniyor, 3. devrimi ilan ediyordu. Ama beklenmeyen oldu ve Kızıl ordu tarafından şiddetle ezildi. Anarşist düşünceler de Kronstad direnişi ile birlikte yok edildi.

SONUÇ:

Rusya'da 3. devrim olsaydı Rus ve Dünya tarihi ne olurdu diye spekülasyon yapmak gerçekten zor. Ama bugünkü gibi olmayacağı kesin. Bolşeviklerin tek ülkede diktatörlüğü yerine, özgür Sovyetlerden oluşan bir Rusya, şüphesiz ki kapitalist dünya için çok daha büyük bir tehdit olacaktı. Aynı şekilde özgür Sovyetlerin Rusya'sı, dünyanın diğer yerlerindeki emekçilerin mücadelelerine yardım etmek için, mesela Almanya, İspanya, Çin, vs. çok daha istekli ve inatçı olacaktı. Belki kapitalizm-komünizm arasındaki nihai hesaplaşma çok daha erken ve kanlı olacaktı, belki de 2. Dünya savaşı yerine komünist Avrupa ile kapitalist Amerika arasında savaş olacaktı, ya da Amerika'da da proleterler kapitalizmi devireceklerdi, kim bilebilir. Proletaryanın ve bütün diğer emekçi sınıfların yaratıcı gücü her şeyi yapabilir, yeter ki önlerinde hareket edebilecekleri bir alan açılsın.

Bizim için Sovyet deneyiminden proletarya adına çıkartılan dersler önemli olmalı. Herşeyden önce proletarya adına hareket edip buna rağmen proletaryaya

güvenmemeye dayanan aydın refleksinin kırılması gerekiyor. Şubat devriminin de, ekim devriminin de, ve diğer bütün devrimlerin de asıl mimarı emekçilerdir. Onlar olmadan hiçbir şey yapılamaz, ve işçilerin kurtuluşu ancak ve ancak kendi ellerindedir. Bu dünyayı yaratan emekçilerin bundan çok daha iyi ve güzel olan yeni dünyayı yaratacaklarına içten bir şekilde güvenmek gerekmektedir. Proletarya da kendisine güvenmeli, kendi yolunu bulmaya çalışmalıdır. Bu alanlarda proletaryanın önü açılmalı, proletaryaya destek olunmalıdır. Her tür özyönetim aracının oluşturulmasında, işyerinde, yaşam alanında, proletaryanın yanında olunmalıdır. Bu araçlar geleceğin devrimci inşasının yapıtaşları olacaklardır. Proleter özyönetim araçları, yapı olarak güçlü ve zayıf özellikler taşımaktadır. Güçlü özellikleri proleter iradeyi yansıtmaları, zayıf özellikleri de her tür propagandaya açık olmaları ve bu yüzden otoriter eğilimlerin denetimi altına girebilmeleridir. Bu tür kitle özyönetim araçları içinde özgürlükçü proleter bilincin propagandasının yapılması ve geliştirilmesi, bu yüzden hayattır. Doğru olan şey, bu araçlara en uygun propagandanın zaten özgürlükçü ve devrimci propaganda olduğudur, çünkü bu tür yapılar zaten kitlelerin kendiliğinden devrimci kaygılarının toparlanması sonucu oluşurlar. Bu potansiyeller göz önüne alındığında, Rus devrim süreci emekçiler için acı bir yenilgidir. Potansiyeller hayata geçirilememiştir.

Bugünün toplumsal yapısı geçmişe göre bazı avantajlar taşımaktadır. Her şeyden önce köylülük burjuvazi tarafından ortadan kaldırılmış, toprağa bağımlı kitleler proleterleştirilmiştir. Proletaryanın toplum içindeki hacmi eskiye göre artmıştır. Bu değişim proletarya içinde de parçalanmaya yol açmış, hacim küçük burjuvaziye doğru yönlendirilmeye çalışılmıştır. Ama proleterlerin küçük burjuvalaşması süreci yavaş işlerken ve doğal sınırına dayanmak üzereyken, proletaryanın alt katmanı hızla büyümekte, düzenden beklentisi olanların sayısı azalmaktadır. Küçük kapitalistler de hızlı biçimde birikimlerini kaybedip üstten alta doğru proleterleşmektedir. Kitlelerin düzenden beklentilerinin tükendiği noktada, konsey benzeri oluşumlar yaratacak sınıf hareketleri her zaman beklenebilir. Ama beklemektense, bu tür hareketlerin oluşmasını kolaylaştırmak ve hızlandırmak, emekçilerin gücü ellerine almasını her şekilde desteklemek, çok daha devrimci bir hareket olacaktır.

Anarşizme düşen ise teorisini gözden geçirmek, artıklardan, işe yaramaz lafızlardan ve son yılların küçük burjuva-liberal ideolojisinden kendisini kurtarmaktır. Şüphesiz ki emekçilerin kendiliğinden özyönetim organları olan Sovyetler, yani konseyler, ve geleceğin benzer yapıları, anarşizmin felsefesiyle tam bir kesişme içerisindedir. Ama anarşizm bu güne kadar, bu kesişmeye rağmen, dünyayı değiştirecek bir dinamiği tam olarak yakalayamamıştır. Bu ciddi bir sorundur ve acil olarak çözülmesi gerekmektedir. Anarşizm, iddiasına yakışan bir hareket olmalıdır. Rus devrimi deneyimi, doğru düşünceden çok doğru örgütlenmenin devrim sürecinde belirleyici olduğunu göstermiştir. Anlatılmaya çalışılan, doğru örgütlenme olmadan doğru düşüncenin işe yaramayacağıdır. Doğru örgütlenmenin kriterlerini de sınıf mücadelesi belirlemektedir. Bugün itibarıyla özgürlükçü sınıf mücadeleciler insanların örgütlenmesi çok zayıftır. Özgürlük ön plana çıkartıldıkça sınıf mücadelesi geriye itilmektedir. Yeni bir örgütlenme atılımı, sınıf mücadelesinde açıkça proletaryadan ve ezilenlerden yana hareket etmeye hazır ve özgürlükçü insanların federatif bir şekilde ama tek çatı altında bir araya getirilmesini, ve bu donanıma sahip yeni insanlar yetiştirilmesini gerektirmektedir. Yoksa anarşistler tarih boyu kaybedilen devrimler için hayıflanmaya devam edeceklerdir.

Dipnotlar

- 1) Rusya'da Sovyetler, Oskar Anweiler, Ayrıntı
- 2) Ne Yapmalı? V. I. Lenin, Sol Yayınları
- 3) Parti Dışı İşçi Örgütleri ve Proletaryadaki Anarko-Sendikalist Eğilim, Mart 1907, Bütün Eserleri C12, V. I. Lenin
- 4) Devlet ve İhtilal, V. I. Lenin, Bilim ve Sosyalizm Yayınları
- 5) Nisan Tezleri ve Ekim Devrimi, V. I. Lenin, Sol Yayınları
- 6) Bolşevikler ve İşçi Denetimi, Maurice Brinton, Ayrıntı
- 7) Parti Birliği ve Anarko-Sendikalist Sapma, Mart 1921, Bütün Eserleri, C 32, V. I. Lenin
- 8) Petrograd Anarko-Sendikalist Propaganda Deklerasyonu, Ağustos 1917
- 9) Sendikalar ve Fabrika Komiteleri, Maksimov, Ağustos 1917
- 10) Rusya'da Anarşistler, P. Avrich

DAYANIŞMA VE KARŞILIKLI YARDIMLAŞMA

" Ezilenler, üretim araçlarına sahip olmayan, kapitalizmde hayatlarını sürdürbilmek için emek sömürsü başta olmak üzere her türlü sömürüye katlanmaya mecbur bırakılan yığınlardır "(1)

Ezilenler kavramı bilimsel sosyalizmin ortaya çıktığı ilk dönemlerden itibaren tartışma konusu olmuştur. Ezilenler kavramı ilk dönemlerde işçi sınıfını kapsıyordu. 1.Enternasyonal'de Marx, işçilerin politik bir öncü güç ve politikada etkin bir sınıf olduklarını savunurken buna karşın Bakunin, işçilerin ezilenler içerisinde en zayıf devrimci grup olduğunu asıl diğer ezilenlerin devrimci potansiyele daha fazla sahip olduğunu savunuyordu.

Ezilenler kavramı, Marksistler gibi 'temel güç, öncü güç' sorusunun karşılığını bulmanın yöntemi, arayışı değildir. Kavram, devrimci mücadelenin dinamiklerinin ve kapitalizm karşıtı mücadelenin hangi araçlarla, nasıl geliştirilebileceğinin, yerellerde öz-örgütlenme deneyimlerinin nasıl oluşturulacağının netleştirilmesi için gereklidir. Böylesi bir bakış, kapitalizme karşı mücadelede belirli bir kesime öncelik, öncücülük vermeyi değil, en ezilen kesimin dönemsel değişebileceğinin farkında olmayı zorunlu kılar. Ezilenlere tüm ezme-ezilme ilişkileriyle / biçimleriyle paralel bir eyleyış, seslenme içerisinde olmak gerekir. Kısmi seslenme ve eyleyış, kapitalizmin etkisinin, ulaşılamayan yerlerde daha fazla, daha kalıcı olmasını, ezilen diğer kesimlerin mücadele dinamizmlerinin sisteme bırakılmasını, ezilenlerin birbiriyle ortaklaşmalarını engelleyecektir.

Kapitalizmin temel çelişkisi sermaye ile emek arasındaki sınıf mücadelesidir. Kapitalizmin sınıf egemenliği farklı birçok insanın ezilme biçimlerinden oluşmaktadır. Bu biçimler ise sömürülenler arasında bölünmeler için bir zemin oluşturmaktadır. Dinsel farklılıklar, ırkçılık, kadınlar, gayler, lezbiyenler gibi.

Anarşist komünizmin başlangıç noktası ezilenlerle dayanışmadır. Bu dayanışma özünde ezilenlerin kendi sınıf dayanışmasıdır. Dayanışma özü gereği de dikey değil yataydır, eşitler arası ilişkiler bütünüdür ve öncülüğü red eder.

Tarihin gelişimini belirleyen egemen etmen sadece ekonomik olgular değildir, insandır. Birbirleriyle ilişki içinde olan, dayanışan insanlar. Tüm insanlık tarihinde dayanışmanın bir çok biçimine rastlıyoruz;

" Köy komünü barbarların, düşman bir doğaya karşı zorlu mücadelelerindeki ana silahtı. Bu aynı zamanda, karışık dönemlerde baskı kurabilecek olan kurnazların ve güçlülerin karşısına çıkardıkları bir birlik biçimiydi " (2)

İnsanların dayanışması kendiliğinden bir oluşumu, birlikten güç doğarı taşıyordu;

" dayanışma bağlarının giderek daha geniş çemberleri kapsayacak şekilde yaygınlaşmasıdır. Kabileler kavimler halinde federasyonlar oluşturmakla kalmaz, kavimlerde farklı kökenlerden gelseler bile konfederasyonlar halinde bir araya gelirler " (3)

Ortaçağ şehirlerinde meslek loncaları dayanışmanın, birlik olmanın tüm güzelliklerini gösterir;

" Üyeler birbirlerini her zaman kardeş olarak görmekte ve birbirlerine kız kardeş erkek kardeş demektedir. Ortak bir sözleşmeleri vardı " (4)

Loncalar,

" her koşulda ve yaşamda olabilecek tüm kazalara karşı ' eylem ve tavsiye' yoluyla karşılıklı destek için bir birliği temsil ediyorlardı; aynı zamanda, adaleti sağlamak için de kurulmuş birliklerdi bunlar, devletten farkı şuydu ki, tüm bu durumlarda, devlet müdahalesinin temel özelliği olan resmi unsurun yerini insani, kardeşçe bir unsur alıyordu. Lonca mahkemesinin huzuruna çıktığında bile kardeş, kendisini iyi tanıyan ve günlük işlerinde, ortak yemekte, kardeşçe görevlerin ifasında onun yanında duran insanlara cevap vermek durumundaydı; yani kendisinin eşiti ve gerçekten kardeşi olan insanlara cevap verecekti, yoksa hukuk teorisyenlerine ya da başkalarının çıkarlarını savunanlara değil " (5)

" Karşılıklı yardımlaşma eğiliminin insanın içinde öylesine uzak geçmişe giden bir kökeni vardır ve insanoğlunun tüm evrimiyle öylesine derinden iç içe geçmiştir ki, tarihte olan biten her şeye rağmen, insanlık tarafından günümüze dek korunmuştur. Bu eğilim köylerde ve şehirlerdeki fakir sınıflar arasında yaşamaya devam etmiştir; insanları bir arada tutmuş ve uzun vadede de tahakkümcü, savaşçı ve yok edici azınlıkların üzerinde bile etkili olmuştur. Ve insanoğlu ne zaman evriminde yeni bir evreye denk düşen yeni bir toplumsal örgütlenme oluşturmak zorunda kalsa, halkın yaratıcı dehası yeni atılımın öğelerini ve ilhamını hep canlı kalan bu eğilimden almıştır ve ırkımızın ahlaki ilerlemesi, ana hatlarıyla bakıldığında , karşılıklı yardımlaşma ilkelerinin, kabileden giderek genişleyen birliklere doğru aşamalı bir yayılması olarak ortaya çıkar, sonunda, farklı inanç, dil ve ırklarıyla tüm insanlığı günün birinde kucaklar " (6)

İnsanlık tarihinde dayanışmanın ve karşılıklı yardımlaşmanın böylesine izleri ve toplumların devamlılığını sağlayan, yeni toplumsal biçimleri oluşturan etkileri mevcut. Uzun alıntılar insanın dayanışmasının tarihsel izlerini sürebilmek ve geleceği oluşturacak dayanışmanın sürekliliğini daha net kavrayabilmek için yapıldı.

Ekonomik olarak ezilen yoksullar, gündelik yaşamlarının devamlılığını sağlamak için dayanışmakta, böylece de insani değerleri daha fazla taşımaktadırlar. Dayanışma çoğu zaman komşu ya da hemşehri, akraba ile oluşuyor. Bilinmesi gereken bu kendiliğinden dayanışma ağının çoğunlukla yöre dernekleri, cemaatlerle yürüdüğüdür.

Çalışan nüfusun, kapitalizmdeki değişikliklerle birlikte değiştiğini gözlemlemekteyiz. Çalışılan işyeri ölçeğinin küçültülmesi, taşeronlaştırarak işin parçalandırılması, teknolojinin üretim içersindeki alanının genişlemesi, topyekün saldırılarla sınıfın hiçbir güvencesinin kalmaması, küreselleşme ile dünya ölçeğinde üretim süreci sınıfın değişikliklerinin belirleyicisidir. Kapitalizmin yeni üretim yöntemleri az sayıda vasıflı işçinin ayrıcalıklarla çalıştığı işçi havzalarında, kapitalizmin kontrolünün maksimum olduğu, fabrikada işyeri çalışmasının zorlaştığı, ek kısmi zamanlı çalışma işçiliği tarzıyla, işyerinde çalışmanın etkinliğinin azaldığı bir dönem yaşıyoruz. Bu yüzden emekçi semtleri, evden fabrikaya, fabrikadan eve örgütlenme, toplumsal dayanışma perspektifi, öz-örgütlenmeler aracılığıyla başka türlü bir hayatın zorunlu ve olanaklı olacağı alanlarıdır.

Kapitalizmin sömürüsü üretim araçlarından yoksun olanlar için aynıdır. Ezilen olmak bir sömürülme biçimidir. Kapitalizmin farklı sömürü biçimleri sömürülenler arasında bölünmeler için bir zemin yaratır. İşçi, kadın, gey, lezbiyen, v.s ezilenler olarak farklı kesimleri ifade etse de ezenleri aynıdır. Sömürü ve hiyerarşi devletin temel varolma kaynaklarıdır. Ortak ezene karşı, ezilenlerinde kendi bulundukları yerden, kendi orijinallikleriyle mücadeleyi ortaklaştırmaları gerekmektedir.

Anti-kapitalist mücadele ve devrimin özünü, emek-sermaye mücadelesinde emeğin özgürlüğü oluşturur. Emek mücadelesi toplumsal mücadelenin tümünü kapsayacak şekilde, tüm ezilenlerin taleplerini savunmalıdır.

Ezilenlere ve onların mücadelelerine ilişkin marksist anlayış, ezilmenin ortadan kaldırılmasında "ezilenlerin devleti"nin en sonunda ezilenleri özgürleştireceğini savunur.

"Ezme-ezilme devletsel ya da daha geniş anlamda politik ilişkinin olduğu her yerde ve boyutta gerçekleşir" (7)

Ezilmenin devletin olduğu her yerde olduğunu söyledikten sonra,

"Ezilenler varlıklarını devletin varlığını bulduğu alanda bulurlar. Bir üretim

tarzı ve onun sınıfları, devlete ihtiyaç duymadan da üretim tarzı ve sınıflardır, tanımlarını bu momentte bulurlar. Fakat hiçbir sınıflı üretim tarzı devletsiz olmamıştır-ezilen ve ezilensiz ve ezensiz olmamıştır.” (8)

Öyleyse ezilme ilişkisinin tümüyle ortadan kaldırılması sömür ilişkilerini olduğu kadar devleti de ortadan kaldıracak özgürlükçü toplumsal bir devrimle mümkün olacaktır.

“Ezme-ezilme bir ezme aygıtı olmadan gerçekleşemez ve süremez. Devletli olan ve devletsiz olan; ezen-ezileni böyle ayırmak da mümkündür”(9.) Gerçekten de tüm ezilme ilişkileri, bir ezme aygıtı olmadan gerçekleşmiyor. Sınıflı toplumlar da bu aygıt koca organizasyonlarıyla, devlet... Teori ve Politika dergisi yazarı Metin Kayaoğlu ezilenlerin devletini önermekle, ezme ilişkisinin tersine döneceğini ve bu durumun devrimin ta kendisi olacağını iddia eder. Oysa tüm devletler ne adına olursa olsun tarihsel olarak sömür ve ezer. Tüm ezme-ezilme ilişkisinin ortadan kaldırılması devletin de ortadan kaldırılmasıyla olanaklıdır.

Eşitsizliğin - ezilmişliğin herhangi bir biçiminin var olduğu bir dünya eşit ve özgür olamaz. Bu yüzden gerçekten özgür bir yaşam, tüm sömür ve ezilme biçimlerinin ortadan kaldırıldığı bir dünyada olanaklıdır. Anarşist komünistler ezilenlerin, ezilme gerçeklikleri ve yerellikleri içerisinde, ezilenlerin kendi öz-örgütlenmelerine, kendi karar alma mekanizmalarını oluşturarak kendi ezilmişliklerine karşı direnerek örgütlenebileceklerine ve hayatı değiştirebileceklerine inanırlar.

Ezilenlerin şiarı; “ Her şey herkese aittir! Her erkek ve kadın gerekli nesnelerin üretimine kendilerine düşen emek paylarıyla katıldıkları takdirde, herkesçe üretilen her şeyden pay alma hakkına sahiptir ” (10)

Ezilenlerin mücadele hattı, biçimleri, örgütlenmeleri zenginleştiricidir; Fourrier’in dediği gibi “ Çakıl taşlarını alıp boş bir kutu içine koyun ve çalkalayın; çakıl taşlarını uyumlu biçimde düzenleme işini başka birine verdiğinizde asla ulaşamayacağınız bir mozaik biçiminde kendilerini düzenleyeceklerdir ” (11)

Ezilenlerin doğrudan örgütlenme ve eylemle hayatlarında yapabilecekleri değişikliklerin örneklerini günümüzde Latin Amerika’da gözlemlemekteyiz. Meksika’da EZLN, Brezilya’da MST (Topraksız Köylüler Hareketi), Bolivya’da Cocaleolar, Paraguay’da Ulusal Köylü Federasyonu, Arjantin’de İşsiz İşçiler Hareketi. Bu örneklerin ortak özellikleri, doğrudan eylem anlayışları, uzun dönemli bir çaba sonrası ortaya çıkışları, yatay örgütlenme ağlarıdır. Bu hareketler, taleplerini somut şeyler üzerinden kurmaktalar. Talepler konusunda belirli kazanımlar elde etmeden eylemlerine son vermemeleridir. Hareketler, yerelerde örgütlenmekte, yerelerde kolektif kararlar alınmakta, üyeleri de ortak sorumluluk taşımaktadırlar. Hareketler mülkiyet ve iktidar ilişkilerini de sorgulamaktadırlar, özel mülkiyete karşı kamusal mülkiyet, bireyciliğe karşı kolektivizm.

Bu örnekler dünya ezilen hareketleri için önemli pratikler ve dersler içermektedir. Yine bu hareketler politik örgütlenmelerin çözüldüğü, sendikal örgütlenmelerin düzen içileştiği durumlarda, ezilenlerin kendi geleceklerini kendilerinin yaratabileceklerinin örnekleridir.

Karşılıklı yardımlaşma, yatay ve eşit ilişkileri içeren dayanışma faaliyetinin örgütlenmesi ile dayanışmaların hayatlarında bir değişikliğe yol açtığı takdirde toplumsal karşılık bulabilir. Hayat alanlarında bir sorunun çözümüne aracılık etmesi dayanışmayı, dayanışma örgütünü büyütecektir. Dayanışma örgütlenmesi yaşam koşullarında bir değişikliğe yol açmalıdır.

Dayanışma örgütü ideolojik bir örgütlenme olmak zorunda değildir (İdeolojisi olmayacaktır anlamında değil!), yaşamsal problemler önceliklidir.

Dayanışma örgütlenmesi çalışan, işsiz, kadın, gençlik tüm kesimleri içermelidir. Dayanışma örgütlenmesinin yaşam alanlarında tüm kesimlerin emeğiyle bir araya geldikleri, birlikte tartışıp, çözüp, üretip pratiğe geçirebildikleri, kendilerine ait mekanları da yaratılmalıdır. Dayanışma faaliyeti yaşam alanlarında ve devamında giderek tüm yaşamın örgütlenmesinde, kalıcı etkiler bırakabilir. Eğitim, sağlık kolektifleri, üretim-tüketim kolektifleri gibi. Dayanışma ve karşılıklı işbirliği yerelden başlamalı ve genişlemelidir, çevresine doğru yayılmalıdır. Aksi takdirde dayanışmanın dışındaki çevre dayanışmayı yutacaktır.

Emekçiler dayanışmayı yaşam alanlarından başlayarak işyerinde sendikalar aracılığıyla da gerçekleştirebilir. Günümüz sendikacılığının yaşam ve çalışma alanlarını birlikte örgütleyerek, işyeri değil, bölgesel sendikacılık anlayışıyla işsiz, işçi, kadın örgütlenmesini birlikte gerçekleştirmesi de ezilenlerin dayanışmasını arttıracaktır.

Dayanışma örgütlenmesi, işçilerin, işsizlerin, kadınların, gençlerin, tüm sömürülen ve ezilenlerin gündelik yaşam sorunlarını tartışabildikleri, çözüm üretip, çözümü birlikte yarattıkları, dayanışmanın ve paylaşmanın insani bir duygu olduğunu gördükleri ve gösterdikleri, kapitalizm karşıtı bir hayatın mümkün ve olanaklı olduğunu gösterebilecekleri bir örgütlenmedir.

Dayanışma; Hemen Şimdi! Sloganının pratik karşılığıdır.

Dayanışmanın İslamcıların veya STK'ların anladığı anlamda olamayacağını anlatmalıyız. Dayanışmamız hiyerarşik olmayacaktır. Ezilenleri sermayenin dilencileri haline getirecek bir dayanışma değil, kendi birleşik öz-örgütlenmeleri aracılığıyla başka türlü bir hayatın mümkün ve olanaklı olduğunu gösterecek bir dayanışma şiarımızdır.

Yoksulların, ezilenlerin mücadelesi devrimci bir damardır.

Dayanışma çalışması, kapitalizm karşıtı mücadelede mevzii savaşında ezilenlerin mevziiler kazanmasını sağlayacaktır.

“ Karşılıklı ilişkilerimizde hepimizin günün moda bireyci inançlarına başkaldırdığımız anlar olmuştur ve karşılıklı yardımlaşma eğilimlerinin kılavuzluk ettiği insan edimleri günlük ilişkimizin öylesine büyük bir bölümünü oluşturur ki, bu tür edimler ortadan kaldırıldığında, her türlü ahlaki ilerleme de anında durur ” (12)

Yeni bir hayat dayanışmanın içerisinde. Dayanışmayı çoğaltmaya!!!

Dipnotlar

- 1) Proleter TeoriA, sayı 1
- 2) P.Kropotkin, Karşılıklı Yardımlaşma, Sayfa; 123
- 3) Age, Sayfa; 128
- 4) Age, Sayfa; 158
- 5) Age, Sayfa; 162
- 6) Age, Sayfa; 201
- 7) Teori ve Politika Sayı 35-36, Metin Kayaoğlu, Sayfa; 25
- 8) Age, sayfa; 25
- 9) Age, Sayfa; 26
- 10) P.Kropotkin, Toplumcu Evrimde Anarşizmin Yeri, Karaşın Fotokopi-Betik 2, Sayfa;11
- 11) Aktaran P.Kropotkin Age, Sayfa; 19
- 12) P.Kropotkin, Karşılıklı Yardımlaşma, Sayfa; 206

PLATFORMİZM NEDİR

PLATFORMİZMİN DEVRİMCİ DÜŞÜNCEYE KATKISI

1) MAHNOVİST HAREKETİN ÇOK KISA BİR ÖZETİ

1921 yılı gibi henüz Rus Devriminin somut etkilerinin yeterince olgunlaşmadığı erken bir dönemde, Rusya'nın güneyinde başka bir devrimci dönem neredeyse sonlandırılmak üzereydi. Nedeni, Rus Devriminin anavatanından bağımsız gelişen ve son derece özgürlükçü sonuçlara yol açmaya başlayan Mahnovşçina'nın (Mahnovist Hareket) yarattığı etkiden duyulan rahatsızlıktı. Bu rahatsızlık öyle büyük boyutlara ulaşmıştı ki Bolşevik iktidar, devrim boyunca beyaz güçlere karşı üç kez açık ittifak kurmak zorunda kaldığı Mahnovist hareketi ezmek için beyaz tehlike bertaraf edilir edilmez, kızıl ordu aracılığıyla taarruza geçti. Aslında 1920 yılı Bolşevik saldırıların başlangıcı değil sonucuydu. 1918'den itibaren Bolşevikler, Ukrayna'daki özgürlükçü deneyimi kendi otoriteleri altına almak için en az üç kez saldırıya geçmiş fakat her defasında yaklaşan Denikin ve Wrangel'e ait beyaz ordu tehlikesi karşısında geri adım atarak anlaşma yolunu seçmişti. Tarihler 1920 Kasım'ını gösterdiğinde ise artık beyaz ordu tehlikesi ortadan kalkmış ve ortada sadece Bolşevik iktidarın tek gerçek alternatifi Mahnovist hareket kalmıştı. Bolşevikler Kırım'daki bir konferansa Mahnovist ordunun önde gelen üyelerini çağırarak tümünü orada vurdular(1). Bu tarihten itibaren yaklaşık 9 ay boyunca sürecekt ve Romanya sınırında noktalanacak olan Kızıl Ordu ve Mahnovist orduların savaşı başlamış oldu.

Yaklaşık 3 yıl boyunca Rus devriminin "bütün iktidar sovyetlere" sloganını tüm düşman güçlere rağmen canı pahasına savunan Mahnovist hareket, savaş dönemi boyunca kendi etki alanı içerisindeki büyük bir coğrafyada özerk komünlere dayalı özgürlükçü bir toplumu inşaa etme anlayışını da hayata geçirmeyi başarmıştı. Voline, Mahnovist hareketin Rus devrimindeki azımsanamayacak etkisini şöyle özetlemekteydi: "Mahnovşçina her türlü gericiliğe karşı olağanüstü bir mücadele yürüterek devrimi birçok kez felaketin eşiğinden kurtarmış, müstesna bir güçle yayılmış ve devrimin kaderinde muazzam ve inanılmaz zorlukta bir rol oynamıştır."(2).

Savaş dönemi boyunca Mahnovist isyan ordusu, sayıları onbini bulan silahlı milis kuvvetleriyle etkili bir mücadelenin sürdürücüsü oldu. Mahnovist isyan ordusunun başarısı sadece savaş alanıyla sınırlı da değildi. 400 bin kilometre karelik bir alanda savaşan Mahnovistler, tarihte eşine az rastlanır özgürlükçü bir toplumsal dönüşümü de sağlamayı başarmışlardı. Kontrolü altındaki topraklarda derhal ve zaman geçirmeksizin özerk işçi-köylü komitelerinin kurulmasına ön ayak oldular. Her türden devletçi anlayışı reddederek üretim ve dağıtım ilişkilerini özgürlükçü bir modelle hayata geçirmeye çalıştılar. Bir taraftan savaşan isyan ordusu diğer bir taraftan da tüm köylerde yerel inisiyatifleri geliştirme amaçlı eğitim çalışmaları örgütlüyordu. Dünya böyle bir deneyimin benzerini ancak bundan yaklaşık 15 yıl sonra ve son kez İspanya topraklarında görecekti.

Mahnovistlerin anarşist hareketin tarihine yaptıkları bu derin katkı sadece dönemin Moskova merkezli devrimci güçleri tarafından değil anarşistler tarafından da yeterince anlaşılamadı. Öyle ki, Mahno'nun ölümünden sonraki gün yayınlanan günlük bir Fransız gazetesi dahi, Mahnovistlerin etkisini anarşistlerden çok daha net kavramıştı: "Şurası kesindir ki, Rus devriminin kaderini belirleyen Denikin'in beyaz ordusuna karşı verilen savaşın başarısı, Troçki'nin düzenli ordusundan çok, kara bayrak altında mücadele eden isyancı Ukrayna köylülerinin eseridir. Rus devrimini yenilginin eşiğinden kurtaranlar aynı zamanda özgürlük düşüncesinin son gerçek temsilcisi olan Mahnovistlerdir ve Moskova bu gerçeği bugün tamamen unutmak istese de, tarafsız olan tarih Mahnovistlerin bu tarihsel eylemini her daim hatırlayacaktır."(3)

Mahnovist hareketin önde gelen ve hayatta kalan 77 militanının Romanya sınırındaki son direnişi, Paris'e kadar Çeka tetikçilerinin takibiyle sürdü. Paris'e gelen Mahno ve birkaç yoldaşı derin bir hayal kırıklığı ve savaşın vücutlarında bıraktığı sayısız izle, o günlerde anarşist davaya daha uzun yıllar hizmet edecek bir broşürü kaleme alacaklarını henüz bilmiyorlardı.

2) PLATFORM METNİNİN DOĞMASINA YOL AÇAN TARİHSEL NEDENLER

Bu kısa özet, platform metninin hangi tarihsel koşulların bir sonucu ortaya çıktığını anlamak bakımından önemli fakat yeterli değildir. Bir dergi yazısında Mahnovist hareketin tüm detaylarıyla incelenemesinin olanağı yoktur ancak Kaos yayınlarından çıkmış olan "Ukrayna Anarşist Hareketi: Mahnovşçına" adlı kitap, bu konuda Türkçe'de basılmış en kapsamlı çalışma olup, bir çok konuda doyurucu içeriğiyle başvuru kaynağı olarak değerlendirilebilir. Platform metni aslında basılmasının ardından yarattığı tartışmanın yazılı dökümanlarına kıyasla son derece sade bir dille kaleme alınmış kısa bir broşür niteliğindedir. Mahnovist hareketin hayatta kalan bir avuç üyesi tarafından 1926 yılında Paris'te basıldığında en azından anarşistler arasında uzun tartışmaların ve ciddi birliktelikler veya kopuşların referans noktası olmuştur. Dönemin önemli anarşistlerinden biri olan Malatesta ile metnin yazarlarından Mahno arasındaki mektuplara dayalı tartışma ise platformun yarattığı etkinin sadece küçük bir özeti niteliğindedir. Mahno'nun sağlık sorunları ve Malatesta'nın hapisane koşulları nedeniyle de hiçbir zaman sonuçlandırılmamış bir tartışma olarak tarihteki yerini almıştır. Fakat bu tartışma bugün hala anarşistler arasında bilinçli veya bilinçsizce ortaya çıkan iki temel eğilimin izlerini taşımaktadır. Bu iki eğilimin detaylı değerlendirilmesine geçmeden önce, platform metninin Mahno ve arkadaşları tarafından hangi deneyimlerin sonucunda ortaya çıktığını biraz daha açmak gerektiği kanısındayız.

Mahnovist hareketin gelişimi, Rus devriminin olağanüstü ağır şartları içerisinde özgün ve özerk bir eğilimin ifadesiydi. Ukrayna işçi ve köylülerinin en temel özgürlükçü ılgüdülerine hitap ediyor oluşu onu hızla büyük bir hareket noktasına taşıdı. Bu yüzden hareketin proleter kökeni, onun başından itibaren halk kitleleri tarafından desteklenerek geliştirilmesine son derece müsaitti. Mahnovist hareketin bu özgürlükçü karakteri, onun devrimci dönemin başından bu yana anarşist ilkelerin kararlı savunucusu olmasının da özel nedeniydi. Mahnovistler yazılı bildiri ve metinlerinde üç temel ilkedden sıkça bahsediyorlardı; işçilerin tam inisiyatif hakkı, işçilerin toplumsal ve ekonomik alanda özyönetim hakkı ve toplumun yeniden kurulmasında devletsizlik ilkesi. Bu kısa ve anlaşılır üç temel ilkeye, yenilgi gününe kadar sıkı sıkıya bağlı kalan hareket, bu uğurda üç yıl boyunca 200 ile 300 bin arasında taraftarını ve eylemcisini kaybetti.

Yaşanan acı yenilgeye rağmen, hareketin hayatta kalan bir avuç militanı tarafından nedenleriyle birlikte tartışılması ise hiç şaşırtıcı değildi. Hareket gücünü net bir biçimde halkın özgürlükçü mücadele anlayışından alıyor olsa da, kuramsal anlamda ciddi bir birikime ve tüm Rusya çapında etkin bir propaganda aracına sahip değildi. Tüm Rusya'ya yayılmış, hem kuramsal hem de fiili anlamda mücadelede yer alan birçok anarşist tarafından Mahnovist hareket yeterince anlaşılamadı. Mahno anarşistlerle iletişime geçmeye çalıştığında karşısına dağınık, belli bir programdan yoksun ve Bolşevik propagandanın olumsuz etkisine maruz kalmış bir çok anarşist çıktı. Öyle ki, dönemin sözü geçen ünlü iki anarşisti olan Emma Goldman ve Alexander Bergman dahi, Mahnovist hareketin önemini kavramaktan çok Lenin'in başını çektiği devrimci söylemin etkisi altındaydılar.(4). Mahno tüm girişimlerine rağmen; yaşamları boyunca kitlelerin devrimci eylemi üzerine bu kadar çok konuşan ve böyle bir hareketin doğmasını dört gözle bekleyen onlarca anarşistin, Mahnovist mücadeleye hemen katılacaklarını, tüm enerji ve birikimlerini harekete katacaklarını zannetmekle yanıldığını çok geçmeden anladı. Anarşizmin kuramsal öğretisini kavramış birçok Rus anarşisti, kendi yalıtılmış çevrelerinden ayrılmamayı ve ideallerine karşı kayıtsız kalma pahasına Bolşeviklerle ters düşmemeyi tercih etti. Bu tercih, anarşistlerin sonu gelmez ideolojik tartışmalarının bir ürünü gibiydi. Ukrayna emekçilerinin fazlasıyla ihtiyaç duyduğu ve mücadeleye düşünsel, kuramsal ve eğitsel katkıları paha biçilmez ölçüde büyük olması gereken bu anarşistlerin, ummadıkları bir coğrafyada, Rusya'nın en güneyinde patlak veren Mahnovist harekete karşı duyarsızlıklarının temelinde örgütsüzlükleri yatıyordu. Mahno platform metninin temel içeriğini işte bu örgütsüzlük hastalığından hareketle dolduracaktı. Çünkü onlarca yıl Rus anarşistleri arasında gördüğü bu

hastalığın, artık onların düşünme sürecini tahrip ettiğini ve devrim anında kendilerine duyulan ihtiyaca rağmen eylemsizliği tercih etmiş olmalarını acı bir şekilde öğrenmişti. Anarşist ideallerin gelişebilmesi adına beklediği desteği, hem ulusal hem de uluslararası ölçekte göremeyen Mahnovistlerin, kendi öz güçleriyle hareket etmek dışında başka bir seçenek kalmamıştı. Bu durum zamanla, Mahnovist hareketi, anarşist ideallerin yayılmaya çalışılması çabasından çok askeri mücadeleye ağırlık vermek zorunda bıraktı. 3 yıl boyunca, kimi zaman 3 kimi zamansa 4 düzenli orduyla (Denikin ve Wrangel'in beyaz orduları, Brest-Litovsk anlaşması sonrası Avusturya-Alman ordusu ve Bolşevik Kızıl Ordu) savaşmak zorunda kalan Mahnovistler için yenilgi maalesef kaçınılmazdı.

Platform metni'nin ilerde inceleyeceğimiz bazı temel argümanları daha henüz savaş döneminde fiili biçimde işliyordu. Mahnovist isyan ordusu üç temel ilkeye göre örgütlenmişti; Gönüllü katılım, seçim ve özdisiplin. Gönüllü katılım ilkesi, isyan ordusunun sadece orduya kendi rızasıyla katılmış militanlardan oluşmasına izin veriyordu. Seçim ilkesi, ordudaki tüm birimlerde görev alacakların sadece o birimdeki militanların seçimiyle ve hatalı davranması halinde azliyle görevlendirilmesi anlamına geliyordu. Özdisiplin ise tüm disiplin kurallarının isyancı komşyonlar tarafından önerilip, ardından genel toplantılarda görüşüleceği, onaylanması halinde ise her isyancının kendi bireysel sorumluluğu çerçevesinde titizlikle uygulanacağı üzerine kuruluydu. Bu isyan ordusu ilkeleri, Mahno ve yoldaşlarının platform metninde anarşist organizasyon için önerecekleri başat ilkelerin de ipuçlarını vermekteydi. Mahnovist hareketin bu özgün şartları, kendi bağrında gelişen özgürlükçü devrim perspektifinin bir sonucuydu. Hareketin üyelerinin, yenilginin -Rus devrimindeki- üzerinden 5 yıl geçtikten sonra Paris'te kaleme aldıkları "Özgürlükçü Komünistlerin Örgütsel Platformu" metni, bu yüzden genel anarşist hareket içerisinde, hem savunucuları hem de karşıtları tarafından, olması gerektiği gibi, ciddiye alındı ve tartışıldı.

3. PLATFORM METNİ'NİN ANLAMI VE DEVRİMCİ NİTELİKLERİNİN ÖNEMİ

Platform metni, yayınlanır yayınlanmaz anarşistler arasında kendi açtığı cephede bir taraf olarak algılanmaya başlandı. Taraf olması, Rus devriminde yaşanmış bir dizi deneyimin gerçek sonuçlarının sorgulanmasından ve anarşistlerin ciddi bir biçimde eleştiriliyor olmasından kaynaklanmaktaydı. Metinde geçen, anarşistlerin genel vaziyetlerine ilişkin eleştiriler ve beraberinde ortaya koyduğu önermeler; birçok anarşist açısından alışık olmadıkları bir zorlanmayı ifade ediyordu. Daha önce, anarşistleri kendi konumları ve örgütsüzlükleriyle yüzyüze getiren bir başka metin uluslararası ölçekte ortaya çıkmış olmadığı için aynı zamanda tedirgin ediciydi.

Platform metni anarşist hareketteki yaygın genel örgütsüzlüğü acımasızca eleştirirken, kendine göre bir başka örgütlenme modelini de öneri düzeyinde dile getirmekteydi. Bu öneri daha sonraları platformizm diye adlandırılacak olan ilkeleri içermekteydi. Bu ilkelerin sadece "ilke" olmasından dolayı bile bazı anarşistler tarafından derhal otoriter eğilimleri beslemekle suçlandı. Aynı anarşistler bu eleştiriye daha da ileri götürerek metnin, anarşizmi bolşevikleştirdiği iddiasını da ortaya attılar. Fakat bunun gibi eleştiriler metnin yarattığı tartışmanın neredeyse en az ciddiye alınan tarafını temsil etmekteydiler. Asıl tartışma, metnin örgütlü bir hareketin detaylarının tartışıldığı kısmından doğmaktaydı.

Platform metni anarşist harekete içkin olan temel iki eğilimi açığa çıkartması bakımından da tarihsel bir belgedir. Bu iki eğilim en kaba ifadesiyle platformist anarşizm ve sentezci anarşizmdir. Sentezci anarşizm özetle; asgari referans noktalarını yeterli görerek, bir çok anarşist eğilimi aynı çatı altında biraraya getirmeyi hedefler. Sentezci anarşizm, anarşist olmak veya bireyci olmamak gibi çok temel bazı verileri kabul edip yeterli görür. Platformist eğilim ise, bu asgari müşterekleri devrimci bir örgütlenme için yeterli görmeyerek, örgütlenme tartışmasını bir üst aşamaya kadar sürdürür. Platformizme göre örgütlenme, ideolojik, teorik ve pratik bir kolektif iradeyi gerektirmektedir. Kolektif irade ise o iradeyi oluşturan bireylerin ayrı ayrı toplam iradelerinden daha fazlasını ihtiva edecektir.

Bu iki eğilim günümüz anarşist varoluşları açısından da özel bir anlam taşımaktadır. Platformist geleneğin yeterince bilinmediği ve dolayısıyla anlaşılmadığı gerçeği göz önüne alınacak olursa, günümüz anarşizminin daha çok sentezci geleneğin bir parçası olduğunu söylemek yerinde olacaktır. Oysa tarihte hem Uk-

rayna hem de -biraz farklı bir tartışmayı da içerse- İspanya (anarko-sendikalizm bağlamında) örnekleri, anarşizmin neredeyse yegane devrimci dönemlerini temsil etmektedir. Bu iki dönemin ortak özelliği; anarşizmin bir halk hareketi olarak gelişmesinde ve günümüz bir çok anarşisti için öncelikli referans noktası olmasında yatmaktadır. Fakat özellikle 1950'ler sonrası gelişen anarşizm, bu iki deneyimi ideolojik tartışmalarda kendisine referans kabul etse de, bu deneyimlerin anarşist teori ve pratiğe yaptığı katkıyı neredeyse hiç dikkate almamış gibidir. Buna rağmen platformist eğilimin yarattığı devrimci dinamik tekrar irdelenmeyi ve geliştirilmeyi fazlasıyla hak etmektedir.

Bugün anarşizmin geldiği nokta göz önüne alındığında, onun neden toplumsal bir gerçeklikten çok marjinal bir kimliğe dönüştüğünü sorgulamak tabii bir gereksinimdir. 1936 İspanya'sından sonra anarşizm, tarihin karanlık sayfalarında birer anı olarak kalmaya mahkum edilmiştir. Anarşist düşüncenin bu bağlamda öncelikli eksikliği; tarihsel deneyimlerden kendine özgü sonuçları çıkarmadaki basiretsizliğidir. İkinci önemli ve platform metninin temel eleştirel argümanı olan, 1920'lerin Rusya'sında dahi kendini hissettirmiş, "örgütsüzlük" hastalığıdır. Metin bu hastalığı şu şekilde özetlemektedir: '...özgürlükçü düşüncenin su götürmez olumlu karakteri ve gücüne rağmen, toplumsal devrimle yüzyüze gelen anarşistlerin samimiyetlerine rağmen, liberter komünizm adına verilen kahramanca mücadelelere ve sayısız kurbana rağmen, anarşist hareketin hala güçsüz olması düşündürücüdür. Liberter düşüncenin tartışmasız olumlu özü ile anarşist hareketin içine düştüğü bu zavallı durum arasındaki çelişki kuşkusuz bir çok nedenden kaynaklanmaktadır. Ancak, en önemli ve belirleyici etken, anarşist hareket içinde örgütsel ilke ve pratiklerin olmayışıdır.' (5).

Metnin ikinci bölümünde ise (örgütsel bölüm), asıl tartışmanın nedeni kabul edilen ve anarşistler arasında bugün dahi tartışılan bir önerme yer almaktadır: 'Anarşizm ne güzel bir ütopya ne de soyut bir felsefi düşüncedir. Anarşizm emekçi kitlelerin toplumsal hareketidir. O nedenle anarşizm, sınıf mücadelesi gerçekliğinin ve stratejisinin gerektirdiği biçimde, güçlerini tek bir örgütte toplayarak anlaksız bir propaganda yürütmek zorudur.' (6) İşte bu önerme, birçok anarşistin hızla platform metni yazarlarına karşı cephe oluşturmaya neden oldu. Dönemin önde gelen anarşist komünistlerinden olan Malatesta dahi metnin bu önermesine şüpheyle yaklaşmaktaydı. Şüpheliğinin kendince haklı nedenleri mevcuttu. Mahno ve yoldaşlarının yaşadığı derin hayal kırıklığı, yenilginin asıl nedeninin Bolşevik Parti'nin katı örgütlenme modelini kendilerinin yaratamadığı duygusu onları anarşist saflarda otoriter eğilimleri besleyecek bir örgütlenme modelini önermeye kadar götürdüğünü düşünüyordu. Fakat Malatesta'nın tepkisi belki de diğer anarşistlerin tepkileri yanında en makul olanıydı. Malatesta'nın eleştirisinden güç alan bazı anarşistler Mahno'ya karşı kişisel düşmanlık besleyecek kadar ileri gittiler. Malatesta ise, metnin örgütsel bölümünde geçen ifadelerin yeterince açık olmadığından ve otoriter bir takım alışkanlıkları besleme ihtimalinden duyduğu kaygıdan hareket ediyordu. Fakat Mahno ve yoldaşlarının çabasına bir çok yerde de katılmadan edemiyordu. Bu durumu Mahno'ya gönderdiği mektuplardan birinde şöyle ifade etmekteydi: "...Bu yüzden Rus yoldaşların girişmiş oldukları inisiyatifte eleştirilerime rağmen ancak sempatiyle yaklaşabilir ve şu kanaatimi dile getirebilirim; bugüne kadar anarşistler tarafından kurulmuş herhangi bir örgütten daha genel, daha birleşik, daha kalıcı olan ve anlayışsızlığın, kayıtsızlığın, hatta çoğunluğun düşmanlığının ortasında mücadele eden bir örgüt, hiç kuşkusuz, düşüncelerimize destek kazandırmanın güçlü bir aracı, önemli bir güç ve başarı unsuru olacaktır." (7).

Fakat Mahno ve Malatesta arasındaki bu mektuplaşmalar sonuçlandırılmayacaktı. Platform metninin uluslararası anarşist hareket üzerindeki etkileri bugün geçerli olan düşüncelerin hala önünde gitmektedir. Kitapçık daha iyisini yaratmak için dünyayı değiştirme arzu ve çabasında olan anarşistler için bu görevi yerine getirmede gereksinim duydukları araçlardan bazılarının nerede olduğuna işaret etmeyi sürdürüyor.

4. METNİN İÇERİĞİ ÜZERİNE DÜŞÜNCELER

Platform metnine ilişkin tepkiler yalnızca öfke ve saldırganlıktan ibaret değildi. Metnin yazarları, anarşist bir örgütün inşasına yönelik tartışmaların geliştirilebilmesi adına 5 Şubat 1927'de uluslararası bir konferans çağrısı yaptıklarında

Avrupa'nın çeşitli ülkelerinden bu çağrıya yanıt veren bir çok anarşist grubun da olduğu ortaya çıktı. Bu grup ve temsilcilerinin katılımıyla 20 Nisan 1927'de yapılan konferansta aşağıdaki ilkelerin benimsenmesinin önerildiği bir taslak metin hazırlandı:

1. Sınıf mücadelesinin anarşist düşüncenin en önemli görünümü olarak kabul edilmesi,
2. Anarşist-komünizmin hareketin temeli olarak kabul edilmesi,
3. Sendikalizmin önemli bir mücadele alanı olarak kabul edilmesi,
4. İdeolojik-taktik birlik ve kolektif sorumluluk temelinde bir Anarşistler Genel Birliğine gereksinim duyulduğunun kabul edilmesi,
5. Toplumsal devrim perspektifinde yol alabilmek için yapıcı bir programa gereksinim duyulduğunun kabul edilmesi.

Bu 5 temel ilke, platform metninden hareketle ilkeli bir örgütlü sürecin hayata geçirilebilmesi için atılabilecek en önemli adımı temsil ediyordu. Toplantıya çeşitli ülkelerden gelerek katılan temsilciler, kendi ülkelerinde bu ilkelere dayalı örgütlü anarşist birimler kurabilmek için hızla girişimlere başladı. Platform uluslararası düzeyde kendini örgütlemekte yetersiz kaldı. Fakat çeşitli ülkelerdeki anarşist oluşumların yerel örgütlenme çalışmalarında azımsanmayacak bir etki bıraktı. Platform metni çok temel anarşist bir veriye dayanıyordu. Metnin yazarları sentezci eğilimin anarşizmin farklı ekollerini bir çatı altında yanyana getirme fikrini reddederek yerine, anarşist örgütlenmenin teorik, taktik ve örgütsel temelde, az çok homojen bir program etrafında bir araya gelmelerini koyuyordu. Çünkü heterojen anlamda yanyana gelmiş grupların oluşturacağı sentezci bir örgütlenme modeli, anarşist hareketin sorunlarına ve yapılması gerekenlere ilişkin her biri kendi düşüncesine sahip birey ve grupların basit ve mekanik bir toplamından ibaret olacaktı ve bu devrimci bir anarşizmin gelişimi açısından vakit kaybından başka bir anlama gelmiyordu. Platform metninin örgütsel ilkeleri 4 temel başlık altında toplanmaktaydı. Bunlar 1. Teorik birlik, 2. Taktik birlik veya Kolektif eylem yöntemi, 3. Kolektif sorumluluk ve 4. Federalizmdir. Bu yazıda platform metnine cepheden savaş açan anarşistlerin bile az çok kabul ettiği Genel ve Kurucu bölüm üzerinde durmayı gerekli görmüyoruz. Fakat yukarıda geçen 4 temel ilke, tartışmayı taraflara ayırma bakımından son derece önemli olduğu için özel bir ilgiyi hak ediyor.

Teorik birlik; anarşist örgütlenmeyi sağlıklı bir sürece taşıyabilmek için ortaklaşılması gereken en önemli basamağı temsil ediyor. Bu ilke, bir örgütlenmeyi oluşturan bireylerin, toplumsal sorunlar, mücadeleye bakış ve yapılması gerekenler konusunda yaşanması muhtemel kafa karışıklıklarını en aza indirmenin yoludur. Teori bireylerin ve örgütlerin faaliyetlerini belirli bir amaca giden yola kanallandıran temel gücü ifade etmektedir. Günümüzde, birçok sorunu ve çözüm önerilerini herbiri farklı önceliklere ve bakış açlarına sahip bireylerin birlikte ifade edebilmesi pratik olarak da mümkün değildir. En basit ifadeyle; öncelikleri farklı bireylerin teorik ortaklığından bahsedilemez. Platformist gelenek bu anlamda sınıf mücadelesini kendisine zemin kabul eden bir anlayışı öne çıkartmaktadır. Teorik birlik, bu perspektifi, o geleneğin savunucusu tüm birey ve gruplar için tanımlamakta kullanılır. Aynı şekilde örneğin toplumsal dönüşümün ekolojik bir mücadeleyle gerçekleştirilebileceğini iddia eden bireylerin yanyanalığı da, bir çeşit teorik birliği gerektirecektir. Aksi taktirde en basit ifadeyle güçlerin birliği anlamına gelen örgütlenmenin işlevselliğinden ve toplumsal etkisinden bahsedilemez. Bu yüzden teorik birlik, sadece platformist gelenek açısından değil fakat tüm siyasal faaliyet biçimleri açısından da elzem bir öneme sahiptir.

Taktiksel birlik veya kolektif eylem yöntemi de teorik birlikte kastedilen işlevsel bir örgütlenme arayışının sonucudur. Teorik anlamda aynı sorunlara -tıpatıp aynı değil fakat benzer bakış açılarıyla-yönelmiş bireylerden oluşan bir örgütlenme, faaliyet alanlarında ve etkinliklerinde de benzer bir anlayışı üretmek zorundadır. Taktiksel birlik, örgütsel olarak kabul görmüş faaliyetlerin benzer yöntemlerle bir arada, güç birliği yaparak sürdürülmesini esas alır. Faaliyetin toplumsal alandaki karşılığı, onun kolektif olarak organize edilmesini ve kolektif olarak sahiplenilmesini gerektirir. Bir örgütlenmenin yapmakta karar kıldığı işin sağlıklı ve işlevsel olarak sürdürülebilmesi, o işe taktiksel olarak benzer pencerelerden bakan bireylerin güç birliğiyle mümkündür. Bu durum birbirine karşıt çeşitli taktiksel yönelimlerin yıkıcı etkilerini ortadan kaldırır, hareketin tüm yeteneğini belirlenmiş

tek veya daha fazla sayıda alanda yoğunlaştırır ve bireyleri ortak bir hedefe giden yolda motive eder.

Kolektif sorumluluk başlığı anarşistler arasında neredeyse en çok polemik konusu yapılmış olan ilkedir. Kolektif sorumluluk yeterince anlaşılamamasından ötürü, bireysel inisiyatifin önünün kesilmesi olarak algılanmıştır. Fakat devrimci bir örgütlenmede her bireyin kendi ihtiyaç, arzu ve sorumluluk anlayışına göre hareket etmesi tercih edilebilir değildir. Tercih edilebilir olmamasının nedeni, tek bir bireyin yapabileceklerinin sınırlılığı ve ortak aklın fiili avantajlarının yerini faaliyetin kaderinin bireyin yetenekleri ve iyi niyetine bırakılması sorunudur. Bu ilke aslında -savunulduğunun aksine- anarşizmin de en temel ilkesidir. Bireyin kutsanmış önderliğini reddeden anarşizm, doğası gereği kolektif irade ve sorumluluğu ön plana çıkartır. Bireyin kişisel inisiyatif ve keyfiliğine indirgenmiş bir anlayışın otoriter sonuçlar doğurmaması düşünülemez. Kolektif sorumluluk, devrimci çabayı yatay örgütlenmiş bir anlayışa taşır ve her bireyin yapılan işlere katılımı ve katkısı ölçüsünde sorumlu olmasını içerir. Bu sorumluluk duygusu, bireyi, verilen görevi amaçsızca yerine getiren basit bir kişi olmaktan çıkartarak onu, yaptığı işe ve taşıdığı yükümlülüğe yabancılaşmadan ortak kaderin belirleyicisine dönüştürür. Toplumsal alan ve devrimci mücadele doğası gereği kolektif bir niteliğe sahiptir. Kapitalizmin ve onun yaşamsal izdüşümleri olan birçok baskı mekanizmasının kolektif gücü karşısında bireyin tek başına olması olsa karamsar bir mistisizm vardır. Bu yüzden anarşist örgütlenme, sorumsuz bireyciliğe karşı net bir tavırla kolektif sorumluluk ilkesini hayata geçirmekle yükümlü olmalıdır. Mahno bu ilkeyi şöyle özetlemektedir: "Kolektif sorumluluk ilkesi, anarşist fikirlerin özveri ruhuyla dolu bir yoldan emekçilerin içinde kök salması gerektiğine ilişkin kararlılığımızda ve kendi anarşizm anlayışımızda herbirimize rehberlik eden temel bir ilkeyi ifade etmektedir. İnsan bu ilke sayesinde, diğerlerini reddederek devrimci yolu seçiyor. Bu olmaksızın, hiçbir devrimci, toplumsal sefaletin boyutlarına, buna karşı verilen savaşın yetersizliğine katlanmak için gerekli güce, iradeye yada bilince erişemezdi. Farklı dönemlerde yaşayan ve farklı kişisel birikimlerden gelen devrimciler, kolektif sorumluluk ilkesinden aldıkları ilhamla kendi güçlerini birleştirmişlerdir, geçmişte gerçekleştirmiş oldukları ve baskı altında olanlara yol gösteren kısmi ayaklanmaların boşuna olmadığına, sömürülenlerin kendi özlemlerini anlayacaklarına, bu deneyimlerden yola çıkarak zamana uygun yöntemler geliştirebileceklerine ve bunları özgürlüğe giden yeni yollarda kullanacaklarına ilişkin bir umuda sahiplerse, bu yine bu ilke sayesinde"(8). Bu küçük alıntı kolektif sorumluluk ilkesinin, anarşist mücadele açısından otoriter değil, geliştirici bir örgütlenmeyi hedeflediğini özetlemeye yeterlidir.

Federalizm ise, böyle bir örgütlenmenin hem toplumsal devrim vizyonunu hem de ortaya çıkmış birbirinden bağımsız örgütlenmelerin birlikteliğini vurgular. Anarşizm, gerek emekçilerin toplumsal organizasyonu gerekse kendi siyasal perspektifi gereği her zaman merkezi bir örgütlenmeyi yadsımıştır. Platformizm de bu anlamıyla örgütlenme modelini federalist bir önermeyle güçlendirmektedir. Çünkü merkezi sistem; her bireyin eleştirel duyarlılığının, inisiyatif ve bağımsızlığının azaltılmasına, insanların merkeze körü körüne itaat etmesine dayanır. Bu sistemin kaçınılmaz sonucu toplumsal yaşamın ve örgütlü mücadelenin köleleşmesi ve mekanikleşmesi olacaktır. Platformist eğilim, her zaman, merkeziyetçiliğe karşı, bireyin ve örgütlenmenin bağımsızlığını ve inisiyatifini ortak mücadeleye katkı bakımından uyumlu hale getiren federalizm ilkesini savunmuştur. Her bireyin bağımsızlığı ve gönüllü katılım esasına dayalı örgütlülüğünün savunulması fikri ile toplumsal mücadeleye katkı sunma sorumluluğunu birbirine uyumlu kılan federalizm, tüm bireylerin örgütlü bir güçle yeteneklerini cisimleştirmelerine olanak verir. Fakat platform metni bu konuda da anarşistlere ait bir tehlikenin altını çizmektedir: "...federalizm çok sık olarak, herşeyden önce bireyin kendi "ego"sunu örgütsel göreve ilişkin yükümlülüklerden bağımsız olarak ifade etme hakkı olarak yorumlanmıştır. Bu yanlış yorum, geçmişte hareketimizi örgütsüzleştirmiştir. Bu yanlış anlaşılma ile kararlı ve uzlaşmaz bir şekilde mücadele edilmelidir."(9).

5. SONUÇ YERİNE...

Platform metninde geçen bu ilkeler özgün bir anarşist örgütlenmenin değişmez temel kurallarını ifade etmemektedir. Fakat, devrimci bir örgütlenmenin dikkat etmesi gereken ve anarşist saflarda sıkça karşımıza çıkan birçok sorunu çözmamızda güçlü bir referans noktasıdır. Platformizm bize, devrimci bir örgüt-

devamı syf 26' da

Unutmadık! Unutturamadık!

Kronstad Mart 1921

1917 Rus devriminin ardından gelişen merkezi bürokratik parti iktidarına karşı, devrimin gerçek taleplerini savunan Baltık kıyılarındaki Kronstad denizcileri, 1921 yılında ayaklandı. Tek suçları, merkezi hükümet tarafından hiçe sayıldığına inandıkları "halk sovyetlerinin iktidarı"nı savunmaktı. Troçki komutasındaki Kızıl Ordu birliklerinin saldırıları sonucu 1921 yılının Mart ayında, Kronstad'da 18 bin insan öldürüldü. Kronstad ayaklanması, Rus devriminin tarihinde duran kara bir leke olarak günümüzde hala canlılığını korumaktadır.

16 Mart 1978

Faşist Katiller İşbaşında

80 öncesi üniversite gençliğin yükselen devrimci mücadelesini bastırmak, yok etmek için planlanan katilam üniversitelerinden çıkmakta olan devrimci gençleri hedef alarak "Beyazıt Meydanı komünistlere mezar olacak" sloganları ve kurşun yağmuruyla başladı ve çok güçlü bir bombanın öğrencilerin üzerine atılmasıyla tamamlandı. Bu saldırıda Hukuk ve İktisat Fakültelerinde okuyan 7 devrimci öğrenci yaşamını yitirirken 50'den fazlası yaralandı. Beyazıt Meydanı kan gölüne döndü. Faşist katillerin 80 öncesi yıllarda giriştikleri toplu kıyımlardan yalnızca bir tanesiydi bu. Katiller devletin kolluk güçleriyle girdikleri işbirliği sonucunda yıllarca ellerini kollarını sallayarak gezdiler.

7 canımızı bizden alan faşist katiller ve benzerleri, burjuvazinin devletine hesap vermemiş olabilirler ancak ezilenlerin öfkesinden asla kurtulamayacaklar!

Bir ölü yatıyor
Vurdular
Kurşun yarası
Kızıl bir karanfil açmış a
İstanbul'da Beyazıt mey

Bir ölü yatacak
Toprağa şıp şıp damlaya
Silahlı milletim hürriyet
gelip
Zaptedene kadar büyük
Nazım HİKMET

mayacaklar!

16 Mart 1988 Faşist Barbarlık -I-

Kuzey Irak'taki Halepçe kentinde BAAS rejiminin eli kanlı diktatörü Saddam, kimyasal silahlarla Kürt halkına karşı acımasız bir katliama girişti. Bu katliam, Saddam rejiminin kendi halkına karşı işlediği suçların tipik örneklerinden biriydi. Binlerce insan, Saddam iktidarının çoluk, çocuk ayırt etmeyen bu kitlesel imhasında öldürüldü. İktidarların halklara karşı işlediği suçların bu en bilindik örneği, toplumsal hafızadan yıllar boyu silinmeyecek bir gerçeği ifade etmektedir. Bu gerçek "devletlerin" eşitlik, adalet ve özgürlüğün en büyük düşmanı olduğu gerçeğidir.

18 Mart 2003 Faşist Barbarlık -II-

Bundan 3 yıl önce, dünyanın jandarmalığına savunan Amerika, herkesin o çok bildiği bahanelere dayanarak Irak'ı işgale soyundu. Asıl amacının Ortadoğunun zengin petrol yatakları ve enerji kaynaklarını kontrol etmek olduğunu artık ilkokul çağındaki çocuklar dahi biliyor. Saddam "Nükleer silah üretiyor" iddiasının koca bir yalandan ibaret olduğu kendi bürokratları tarafından bile kabul edilmiş olan Bush yönetimi, 3 yılda binlerce insanın ölümünden doğrudan sorumlu olmayı sürdürüyor. İşgalciler bugün insanlığın vicdanında suçlu bulunmuştur, er yada geç, emperyalizm de, ezilenlerin devrimci mücadelesiyle hakettiği cezaya çaptırılacaktır.

30 Mart 1972

"Kan Akıyor Kızıldere... Sanma Faşist Olandan Hesap Sorulmaz

12 Mart muhtırasının ardından dönemin egemenlerince idam sehpasına yollanma hazırlığındaki Deniz Gezmiş ve diğer devrimcileri kurtarmak üzere eyleme geçen THKP-C kadroları, Tokat'ın Niksar kazasına bağlı Kızıldere köyünde kuşatılıp, katledildiler. Burjuvazinin karşısında başeğmezliği, devrime olan inancı, "buraya dönmeye değil ölmeye geldik" şiarıyla yaşama geçiren THKP/C önderlerini saygıyla anıyoruz.

lenmeye ulaşma konusunda çok anlaşılır bir takım ipuçları veriyor. İdeolojik, teorik ve pratik bir birlik anlayışını her türden reformcu ve uzlaşmacı çizgiden kopuşun temel dinamikleri olarak ortaya koyuyor. Bireylerin özgür iradesinden doğan kolektivizmi öngörüyor. Neyi, nasıl ve neden yaptığına ortak cevaplar verebilmenin ve ortak bir gelecek özleminden hareketle sorumluluk ve özdisiplin anlayışlarının özgürlükçü bir mücadele açısından değerini gösteriyor. Böylece her vesileyle anarşistlerin üzerinde, sırtlarında taşıdıkları bir kambur misali duran "örgütsüzlük" hastalığına da anlamlı bir yanıtı ihtiva ediyor.

Metin, Rusya'da yaşanan yenilginin gelecekte gelişmesi muhtemel bir başka özgürlükçü devrimde tekrarlanmaması ihtiyacından doğmuştur. Bu yüzden yenilginin nesnel şartlarının değerlendirilmesi yanında, haklı olarak anarşistlerin eksikliklerinin giderilebilmesi kaygısını gütmektedir. Dolayısıyla anarşistlerin nasıl örgütlenmesi gerektiğine ve onların nasıl daha etkin bir toplumsal güç haline gelebileceklerine dair genel bir takım rehber ilkeleri ifade etmektedir. Kitapçık, otoriter siyasetle herhangi bir uzlaşmanın değil, etkin devrimci faaliyet ile temel anarşist ilkeleri bütünleştirebilecek bir örgütlenmenin yaratılmasının yaşamsal zorunluluğuna işaret ediyor. Kitapçık kaleme alındığı 1926 yılı için olduğu gibi, bugün için de kusursuz bir program olarak algılanamaz. Kimi yetersizliklere sahip olduğu açıktır. Ortaya koyduğu düşüncelerin bazılarını yeterince açık ifade etmemiş olduğu için de sonuçsuz birçok polemğin nedeni gibi görülebilir. Hatta bazı önemli konulara hiç değinmediğini dahi söylemek mümkün. Yazarlar, kaleme aldıkları bu broşürün bir tür "incil" olmadığını da sunuş bölümünde ifade ediyorlar. Bu tamamlanmış bir çözümleme ve programın kusursuz teorisi de değil. Yalnızca anarşistler arasında mevcut olan eksiklik ve hataların, devrimci bir dertle çözülebilmesi adına bir başlangıç noktası.

Günümüzde gelişen anarşist eğilimlerin kendilerini varediş nedenlerini ve faaliyet anlayışlarını şöyle bir irdelemeye kalktığımızda, platformun ne kadar önemli bir tehlikeye işaret ettiğini ve önermelerinin bugün hala geçerli olduğunu fark etmemek mümkün değil. Bu yazının naçizane misyonu da, platformizmin anarşist mücadelede devrimci bir damarı temsil ettiği ve onu geliştirerek, gelecekte oluşması muhtemel mücadelelere ışık tutabilecek bir kaynak olduğunu vurgulamaktır. Platform'un bugünle ilişkisi konusunda şüphesi olanlar için ise söylenebilecek olan şey şudur; platformun temel düşünceleri bugün hala, mevcut birçok anarşist grup ve örgütlenmenin gündeminde bulunmaktadır. Kimi grup ve örgütler (Nefac veya WSM gibi) platform metnini kendi gelişim ve teorik yönelimlerinde asli referans noktası görürken, kimi yapılanmalar ise platform metninin eleştirisi ve reddi üzerinden kendini var etmektedir. Türkiye coğrafyasında gelişen anarşizm açısından bakıldığında, platform metninin yeterince irdelenmediğini ve ona ilişkin temel düşüncenin, metni otoriter bir anarşizme yol açmakla suçlayarak reddettiği şeklinde özetlenebilir. Fakat hem dünya ölçeğinde hem de anadolu coğrafyasında devrimci bir anarşist mücadele ve örgütlenmeden hala bahsediyorsak, platform metni bizler açısından son derece zengin bir miras ve geliştirilmesi elzem bir başvuru kaynağıdır.

Dipnotlar:

- (1) Alıntı Peter Arşinov, Ukrayna Anarşist Hareketi: Mahnovşçina.
- (2) Alıntı Peter Arşinov, Ukrayna Anarşist Hareketi: Mahnovşçina.
- (3) Alıntı 29 Temmuz 1934 tarihli Le Temps gazetesi.
- (4) Bu iki ünlü anarşist çok geçmeden Bolşevik partinin gerçek yüzünü görmesine rağmen, artık iş işten geçmiş gibiydi. Bu konuda Emma Goldman'ın anılarında geçen "Rusya'daki düş kırıklığım" makalesi incelenebilir.
- (5) Alıntı; Liberter Komünistlerin Örgütsel Platformu" Giriş bölümü sayfa 1.
- (6) A.g.e giriş bölümü.
- (7) Malatesta'nın Mahno'ya yazdığı 1927 tarihli "Bir Anarşist Örgüt Projesi" başlıklı mektup.
- (8) Nestor Mahno'nun Malatesta'ya gönderdiği 1928 tarihli mektuptan alıntı.
- (9) Özgürlükçü Komünistlerin Örgütsel Platformu, Örgütsel bölüm, Federalizm alt başlığı.

Proleterya İktidar İçin Değil Özgürlük için Savaşmalı

Yaşanılan tarihsel deneyimler, emekçi yığınların, sınıflı toplumun ürünü olan burjuva devletlerinin devrimci kalkışmalarla yıkılarak yerine "işçi devletlerinin" kurulmasına onay vermelerinin, kendileri için çözüm olamadığını göstermiştir. Yıkılması gereken burjuva iktidarlarının yerine ne geçirileceği konusunda yaşanan tarihsel tartışmalarda duruma çok net bir şekilde farklı bakmayı becerebilenler otorite karşıtlarıdır. Otorite karşıtları sorunun, siyasal iktidarın ezen sınıftan, ezilenler sınıfına taşınmasıyla çözümleneceğini, çözümün, ezilenlere karşı yaratılmış her türden iktidar ilişkisinin tarihsel ürünü olan devletin, yeniden yaratılmamak üzere yok edilmesiyle geleceğini belirtmişler ve devletin kurumsallığına dair ne varsa yok edilmediği sürece kendisini yeniden üretebileceği tehlikesinden söz etmişlerdir.

Devrimci düşüncenin ve eylemin, toplumsal yaşamda eşitsizliklere yol açan özel mülkiyete dayalı üretim-tüketim ilişkilerinin parçalanmasını, dolayısıyla sömürünün yok edilmesini öneriyor olması, bizlere ne kadar meşru gözüküyor ise aynı meşruluk ve ağırlıkta olan bir diğer önerme de toplumsal alanda adaletsizliklerin ve zulmün kurumsallaşmış ifadesi olan "DEVLETİN" ortadan kaldırılmasıdır.

Devletin ortadan kaldırılmadığı, tersine görüntüsünün değiştirilerek yeni ekonomik ilişkilere uyarlanmaya çalışıldığı tarihsel örnekler dikkatlice incelendiğinde görülecektir ki burjuvaziden veya diğer egemen sınıflardan ezilenler adına alınan iktidar, bu iktidarın korunması amacıyla oluşturulan kurumlar, kaçınılmaz bir şekilde ezilenlerden, emekçilerden yabancılaşmakta, bürokratik bir çok aşamadan geçerek devrim öncesi ezilenlerinin yeniden otorite altına alınmasına ve onlar adına onlara iktidar uygulayan yeni bir eşitsizlikler toplumu oluşturulmasına hizmet etmektedir.

Nesiller boyu itaat etmeye, yönetilmeye zorlanmış proleterlerin, zorbalık ve eşitsizlik bileşkesi olan devleti kendi ellerine alarak işleyişini kendilerinden yana düzeltebileceklerine inanmaları gerçek bir yanılsamaya işaret etmektedir? Tam da bu noktada ezilen yığınlar, devrim sorununun yeni bir iktidar sorunu olarak sunulmasının yol açtığı kendini yadsıyan bilinç ile karşı karşıya kalmaktayız. Proleteryanın doğrudan bilinç biçimi olarak yeni bir devletli toplum talebinde bulunacağını söylemek ne kadar doğru olacaktır. Yazının sınırları içerisinde bu konuya dair birkaç anit otoriter ideolojik duruşu açığa çıkartmak istiyoruz.

Ortada anlaşılması aslında hiçte zor olmayan bir durum var; sosyal olarak hiç bir sınıf onu nesiller boyu boyunduruk altında tutmuş bir mekanizmanın, devrim sonrasında yeniden inşaa edilmesine gönüllü olarak razı olmayacaktır. Açıktır ki gizli polisiyle, ordusuyla, bürokrasisiyle emekçi yığınlar eziyet etmiş devletin yeniden inşasına dayalı bir girişim bu kurumlardan zarar görmüş yığınlar tarafından red edilmeye en açık olgudur.

Sınıflı toplumun tarihsel süreci içerisinde her türden iktidar ilişkisinden sürekli olarak zarar görmüş olan sınıf ezilenler sınıfıdır. Sınıflı toplumda açığa çıkmış hiç bir iktidar biçimi, emekçi yığınların tarihsel çıkarları için çaba sarf etmemiş, tam tersine onları itaate ve ezilmeye zorlayan mekanizmaların meşrulaşması için çalışmıştır.

Devletin ortaya çıkışı ve kurumsal iktidar ilişkilerinin ortaya çıkışı, (iktidarın ezilen sınıfın üzerinde otorite oluşturmaları) aynı dönemin ürünü olmuştur. Siyasal anlamıyla iktidarı yani toplumsal yaşamı yönetme erkini ele geçirmek, devletin olmadığı bir tarihsel evrede gerçek ilişkilere dönüşme şansına sahip değildir. Devlet güçlenebildiği ölçüde ezilenleri yönetmeye odaklanmış iktidarlar, toplumsal işlevini yerine getirebilmek durumundadır. Bu noktada iktidarın otoriter, hiyerarşik,

tahhakümcü, baskıcı bir üst aygıtla yani devletle toplumsal yaşama taşınabilir olduğu tartışma götürmeyecek bir gerçektir. İktidarı ele geçirmek eş anlamlı olarak otoriteyi ele geçirmektir. Yeni bir iktidar için savaşmak ise biçimiyle de özünü de egemen sınıfa ait olan devleti ele geçirip onu kullanmak için mücadele vermekle ortak tutulabilecek sonuçlara açıktır.

Siyasi iktidar kurmak, yönetilen ve yöneten olacağının bir ön kabulüdür. Devrimci bir iktidarın kaçınılmazlığı, en mazur görülebilecek haliyle proletryanın devrim sonrasında burjuvaziyle karşı elinde tutması gereken en güçlü silah olarak sunulmaktadır. Bu durum, devrimci bir dönüşümün arkasından sınıfların yok olmayacağını, toplumsal yaşamda halen eşitsizliklerin ve sınıfsal farkların sürebileceğini kabullenmektir. Devrimin gerçek bir yıkıma yol açmadığı varsayılırsa bütün bunların anlaşılır olduğu açıktır. Ama biz otorite karşıtları devrim kavramını kelimenin gerçek anlamıyla kullanmaktan yanayız. Devrim kendi szenginliği dışında bir kavrama doğru yakınlaştırmamız gerektiğinde bunun "YIKIM" dışında bir kavramla mümkün olmayacağını düşünmekten yanayız. Yıkım açıktır ki verili ilişkilerin verili biçimlerin süregiden haksızlıkların topyekün ortadan kaldırılması anlamına gelmektedir. Yıkım en üsteki bir kaç katı ortadan kaldırmak değil veya dış cepheyi koruyup iç mekanı elden geçirmek değil top yekün yok etmek anlamındadır. Top yekün yok ettiğimiz gerçeklik bize yeni bir iktidar için nedenler sunuyorsa bellidir ki bu yıkım gerçek bir yıkım olmamıştır.

Somutlarsak, devrim, burjuvaziye ve tüm üretim aracı sahiplerini mülksüzleştirmemişse, orduyu, gizli polisi dağıtmamışsa, bürokratları işsizleştirmemişse, ustabaşlarını, şefleri, uzmanları proleterleştirmemişse, kadınları, çocukları ve bütün ezilen cinsleri özgürleştirmemişse, gericiliği, ırkçılığı çiğneyip geçememişse, faşistleri cezalandırmamışsa... yapılmamış yarım bırakılmış demektir.

Devrimci bir dönemin arkasından toplumsal alanda iktidar ilişkilerinin gerekliliğini savunmak, burjuva sınıfıyla ve onun bileşenleriyle gerçek bir hesaplaşma-dansa tedrici bir şekilde onların varlığın eritmek için onların araçlarıyla mücadeleye kalkışmayı savunmak anlamına gelmektedir.

Devrim politik, iktisadi, sosyal bir yıkım ortaya çıkartmıyorsa, devrim öncesi kurumları, ilişkileri barındırabiliyorsa açıktır ki bu devrim çoğu yönüyle eksik bırakılmış ve yeniden inşaa edilebilir eski dünyayı sırtında taşıyor demektir. Yaşanılan deneyimlerde ortaya çıktığı gibi zaman içinde sırtta taşınan bu yük vücutla bütünleşmekte ve devrimi esas hedeflerinden tamamen uzak bir mecraya alıp götürmektedir.

Otorite karşıtlarının "yıkım" dan yana tavırlarının öncelliği bu noktada daha iyi anlaşılabilir. Otorite karşıtlığının olmazsa olmazı olarak düşünmemiz gereken bu radikal ideolojik duruşu ütöpik veya hayalci bulanlar sıklıkla "iyi de yıktığınızın yerine ne koyacaksınız ki " gibi kapitalist dünyanın iktisadi, sosyal bağlamını kaçınılmaz bulan, tam da bu yüzden de yıkılanın yerine geçirmek istediğiniz hiç bir varoluş biçiminin gerçekçi bulmayan bir yaklaşımın içindedirler.

Konuyu bir felsefe tartışması olarak sürdürmek mümkündür. Otorite karşıtlarının felsefeye dair takındıkları tutumu, günümüzde güçlü kılabilen bir çok argüman sırayla ortaya konulabilir. Bunların her biri devrimci bir varoluşun ancak epistemolojik, ontolojik kopuşlarla mümkün olabileceğini açığa çıkartan önermeler olacaktır. Ancak bu yazıda çok daha somut olarak, belki de arkamızda bıraktığımız tarihsel geçmişin olanca ağırlığı sayesinde söyleyebileceğimiz en somut gerçek, yıkılmamış devletlerin, yeniden dünya burjuvazisinin hizmetine sokulabilirliğinin gözler önünde olduğu olacaktır.

İktidarı ilişkilerinin, egemen sınıfın dünya görüşüyle örtüştüğünü, buyurganlığın, yönetmenin ve bunların yarattığı bütün ilişki biçimlerinin ezenlerin damgasını taşıdığını (otorite yanlısı olsa bile) hiç bir komünist inkara kalkışmayacaktır. Sorun bu noktada sıklıkla karşısında zorlandığımız düğümü çözmek için ne yapmak gerektiği sorusunda kilitlenmektedir. Gerçekten de devrimin bir dolayımında ortaya çıkmasına sebebiyet veren iktidar ilişkileri yeni bir dünyanın oluşmasını sağlayabilir mi? Kirli araçlarla temiz işler yapılabilir mi? Bu soruların olumlu yanıtlanması çelişkiliyi kabullenmek ve bu çelişkiyle devrimi korumaya çalışmak anlamına gelecektir.

Otorite karşıtlığının ütopuyla kurduğu derin bağları somut durumun somut analizini yaparak hafifletmeye çalışan veya egemen gerçekliğin karşısında çok güçsüz bulanlar belki önce en somut olanın karşısında, (yaşanılmış deneyimlerin karşısında) neden yenilgilerin kaçınılmaz bir son olarak ortaya çıktığının yanıtını verebilmeliler. Bu noktada doğru yanıtlayabilecekleri her soru onları ütopyamıza yani komünist bir dünyanın özlemine bir adım daha yaklaştıracaktır.

Açıktır ki komünist bir dünya için oluşturduğu ütopyaı tali noktalara gerileten bir devrim statik bir duruşu koruyabildiği ölçüde ayakta kalabilir ama süratle bu statükonun ortadan kalkmasına neden olacak baskın bir geçmişi veya belirgin bir eski dünyayı tekrar etmeye başlayacak demektir.

Proleterya devriminin tek bir hedefi olabilir yönetenlerin, devletlerin, iktidarların olmadığı özgür insanlıktır bu. Aynı şekilde ezilenlerin gerçekten de özgür olabilecekleri, tek bir dünyayı hayal edebiliriz o da komünist bir dünyadır. Bu gelecek beklentimizin yerine geçirebileceğimiz veya geçici süre de olsa beklemeye alabileceğimiz hiç bir aşamayı tarif etmemiz mümkün değildir. Böyle bir tarife başlamamız diğer bir değişle devrimi aşamalandırmaya çalışmamız devrimin gerçek sonuçlarının ağırlığından kaçınmak olacaktır. Devrimi aşamalandırmak bir çok ara sınıfın işine gelebilir böyle bir aşamalandırma bir çok ara sınıf için varolunu korumanın, hatta güçlendirmenin gerekçesi bile olabilir ancak proleteryanın özgür bir dünyayı ele geçirmek için bu sınıflara imkan tanıması özgürlük düşünden vazgeçmesi, onların yaşam hakını meşru sayması anlamına gelecektir. Özgürlüğe veya kelimenin gerçek anlamıyla insanlığın özgürleşmesine ihtiyaç duyan tek bir sınıf olabilir o da proletryadır. Proleteryanın özgürleşmesinin önünü kesecek her türden geriye dönüş her türden aşamalandırma çabası dönemsel ve taktiksel olarak yapılıyor gibi dursada Proleteryanın tarihsel mücadelesinin önünü almaktan öteye bir anlam taşımayacaktır.

Kısa dönem çıkarları için özgürlüğünden hangi sınıf vazgeçebilir, proleterya mı? Bu noktada gerçekten de özgürlük paradigmasının sınıfsal içeriği ile karşı karşıya gelmek gerekmektedir. Bir çok sosyal varoluş biçimi veya bir çok ara sınıf özgürlükten yana çıkarları olmadığı için olmayan tarihsel çıkarlarını günlük çıkarlara feda etmiş gibi görünebilirler. Bu duruma hiç bir şekilde taviz veremeyecek durumda olan tarihsel çıkarlar sadece proleteryaya aittir. Proleteryanın tarihsel çıkarları özgür bir dünyanın ortaya çıkmasından yanadır ve asla günlük çıkarlarla yer değiştirilecek hafiflikte değildir.

Günümüzün entelektüel zemini, sınıf, proleterya gibi bütünlük anlatmak için kullanılan kavramları demode olarak görmekte ve bu tür kavramların açıklayıcılığına inanmak istememektedir. Yaşadığımız dönem bu tür bir algıyı güçlendirecek kimi imajlar yaratmış durumdadır özellikle de birey olmanın altı her fırsatta kalın çizgilerle çizilmeye örgütlü ve kolektif duruş sergileyebilecek kesimlerin duruşuna bireyin varoluşu ve "biricikliği" tercih edilir hale getirilmektedir.

Böyle bir dönemde geçmişe oranla "iktidar" sorunu otorite karşıtlarının lehine daha kolay tartışılabilir gibi durmaktadır. İşin aslına bakılırsa bu türden tartışmalar postmodern merkezli bir çok yazar, entelektüel, ideolog tarafından yürütülmektedir. Bu tartışmalarda ortaya çıkan sonuç belki de otorite karşıtlarının uyum sağlayabileceği haliyle devletten ve merkezden arındırılmış bireylere işaret etmekte ve bütünlüklü devrim projelerinin yerine bu türden sivil toplumcu arınma modelleri öngörülmektedir.

Açıktır ki tarihsel olarak anarşist düşünceyi temsil eden iktidarsızlaşma eylemi bu türden bir arınma projesi değildir. Anarşistlerin ortaya koydukları özgürlük paradigması "arınma"yı değil yıkımı, yıkımdan sonra devrimci sonuçların korunması amacıyla inşaa edilecek yeniyi temsil etmektedir. Dönemin birazda moda haline getirilmiş olan "anti iktidarcı" ama devrimci olmayan paradigmasıyla sınırlarımızı net bir şekilde belirlemek doğru olacaktır.

SENDİKALAR VE SINIF MÜCADELESİ

İnsan, varoluşu gereği diğer insanlarla iletişimin içine doğar. Bu durum insanlar arasında birlikte hareket etmeyi, dayanışmayı, bugünkü şekliyle örgütlü davranmayı beraberinde getirmiştir. İlk toplumlardan günümüz kapitalist topluma kadar bu varoluş şekli, biçimsel olarak değişimlere uğrasa da özü itibarıyla kendi iç dinamiğini korumuştur. İlk toplumlardan günümüze kadar yaşamsal alanlardaki iş bölümleri, paylaşımlar, kolektivizm, kendi içinde önce kadın-erkek ayrımını daha sonraları sınıfsal-ırksal ayrımları barındırıyor olsa da dayanışma, birlikte hareket etme zorunluluğu-istenci her zaman canlı kalmıştır. Yerleşik hayata geçilmesi, sanayinin gelişimi ve bugünkü anlamıyla sınıflı toplumların biçimlenişinin ardından, dayanışma, birliktelik daha çok sınıf kapsamlı bir içerik halinde varoluşunu sürdürmeye devam etmiştir.

Hak arama mücadeleleri, eski toplumlarda herkese ait olan toprağın ve diğer üretim araçlarının bugünkü burjuva sınıfının temelini oluşturan kesimlerce ele geçirilmesi ve daha önceleri özgürce dolaşım hakkına sahip olan kesimlerin emeklerini satarak yaşamak zorunda bırakılmalarıyla birlikte kendini göstermeye başlamıştır. Makineleşmenin artması kol emeğine daha fazla ihtiyaç duyulmasına neden olmuştur. Topraksızlaşan kesimlerin sanayi merkezlerine yerleşmek zorunda kalmaları şehirleşmeyi de beraberinde getirmiştir. Kapitalizmin acımasız koşulları altında şehirlerde sanayi alanında çalışan insanlar bir araya gelmeye, bilinçlenmeye, kapitalizmin acımasızlığına karşı dayanışma içinde yanıt üretmeye başlamışlardır.

Kendi iş kollarında ve çalışma hayatında yaşanan sorunlara karşı sınıf bilinci temelinde bir araya gelmeye başlayan emekçiler, mücadele araçlarını da oluşturmaya başlamışlardır. Bu oluşumlara karşı kapitalizmin katı tutumu karşısında sınıfsal farklılıklar daha da keskinleşme eğilimi içerisine girmiştir. "Sosyalizm" fikri emekçi kesimler arasında daha çok tartışılır, üzerine düşünülür bir olgu olmaya, kapitalizme karşı bir alternatif yaşam biçimi olarak şekillenmeye başlamış, sendikal örgütlenmeler de bu bütün içinde işçi sınıfı için bir araç olarak biçimlenen örgütlenmeler olmuş ve önemini her zaman korumuştur. Ancak bugün insanın bir takım olumsuz özellikleri, bencilce yaklaşımları, çekişmeleri, iktidar hırsları ve içinde bulunduğumuz sistem sendikaları yozlaştırmaya, içini boşaltmaya başlamıştır. İlk baştaki çıkış noktasından uzaklaşarak daha geri bir noktaya sürüklenmiştir. Sendikalar araç olmaktan çok 'birileri' için amaç haline dönüşmüştür. Devletin, toplumsal alana ilişkin izlediği politikalar ve toplumun -daha da kötüsü muhalif kesimin- içinde bulunduğu olumsuz hava sendikaların geri tutumunu daha da beslemiştir.

Hak arama mücadelesinde önemli bir araç olarak, önüne toplumsal, kültürel, ekonomik hedefler koyarak bu amaçları gerçekleştirmek için çaba sarf etmesi ve bunların somut yansımaları sonucunda daha kökten değişimleri hedeflemesi beklenen -halen de bu tarafını özünde barındırdığını düşündüğümüz- sendikaların, toplumsal muhalefet alanında bir hareketlilik, dinamizm yaratması, karamsar esen 'genel havayı' dağıtması gerekirken, aksine oluşan 'genel havadan' olumsuz olarak etkilenmiş diğer bir deyişle dağıtması beklenen havaya esir düşmüş, düşürülmüştür. Bugün sendikalara, mücadeleciler olmayan, elde ettiklerini geliştirmek, toplumsal yarara dönüştürmek değil de kaybetmek korkusuyla her noktada koşulsuz

uzlaşmacı 'sendika ve sendikacılık' gibi geri bir anlayış hakim olmaya başlamıştır. Sendikacılar profesyonelleşmeye ve örgüt içinde kritik noktalarda, anlarda yapıya hakim olmaya başlamışlardır. Bu durum da, sendikayı sendika yapan çalışanların süreçten kopmasına, belirleyen değil belirlenen, kararlara uymakla yetinmesi beklenen yığınlar halinde niteliksizleştirilmesine neden olmuştur. Bugün sendikalar çalışanların toplumsal, kültürel, ekonomik tüm sorunlarına çözüm üretmek, bunun devamında bireylerin sosyal gelişimine katkı sağlamaktan çok üyelerini kendi belirlediği rotaya sokarak uzlaşmacı kalıplar içinde etkisiz kılma gibi bir yönelim içerisinde; ki bu tavrın çok da bilinçsizce bir yaklaşım olduğunu söyleyemeyiz.

İnsanlık tarihi mücadeleler tarihidir. İnsanlar ilkel komünal düzende doğayla iç içe yaşamlarında hayatta kalabilmek için, parçası oldukları doğanın zor şartlarına karşı ilk olarak bir mücadele vermek zorunda kalmıştı. Bu mücadelede de birlikte duruşun, dayanışmanın yani özünde bugünkü anlamında olmasa bile örgütlü bir duruşun ne kadar önem kazandığı vurgusu anlamsız olmayacaktır. İnsan hayatında öneme sahip kimi keşifler ve toprağın doğanın parçaları arasında insana yarar sağlayan unsurlarından olmasının da getirdiği nedenlerden dolayı yerleşik hayata geçilmiş olması hem engellenemez bir şeydi hem de insanlık tarihinde bir takım avantajlar sağlarken bir takım dezavantajları da beraberinde getirdi. Yerleşik hayata geçilmiş olması göçebe hayatın zorluklarını ortadan kaldırırken, toprağa bağımlılığı, topraktan yetiştirilen ürünlerin işlendiği küçük ölçekli işletmeleri ve en önemlisi mülkiyet duygusunun güçlendiren etkenleri de yaratmıştır. İnsanlar yaşadıkları toprakları ekip biçerek daha verimli hale sokarken eski dayanışmacı, kolektif ruhun, kendi mülküne sahip olma duygusuyla yavaş yavaş yok olmakta olduğunun çok da bilincinde olamadı. Yerleşim alanlarının bu verimli topraklar etrafında toplanması, yerli halkların beyazlar tarafından kendi topraklarından zorla sürülmeleri, dünyanın en verimli yerlerine, teknolojiye sahip olan beyaz ırkın yerleşmesine neden olurken, güç, bir süre sonra elinde bulunduranları tek hakim olma isteğine doğru önlenemez bir biçimde sürüklemiştir. Özünde bugünkü toplumun işleyiş anlamında daha küçük, daha basit biçimleri haline sahip olan o devrin toplumları, bugüne benzer eğilimler içine girerek, daha geniş topraklara sahip olanların daha geniş haklara da sahip olması, oluşturulan yargı işleyişinin geniş toprak sahiplerinin istekleri, ihtiyaçları doğrultusunda bir biçime sahip olduğu, kendi geçimini sağlayan küçük toprak sahiplerine yaşama şansı tanımayan, aslında bugünkü anlamda bir tekelleşmeyi yarattı. Bu durum daha geniş ölçekli toprak sahiplerine karşı bir öfkenin oluşmasında önemli bir etkendi ve o günden bugüne kadar devam eden, sınıfsız bir toplumun yaratılmasına kadar da devam edecek olan bir süreç olgunlaşmaya başladı.

İnsanın insan olarak evren üzerinde var olmaya başladığı andan itibaren güçlü olanla zayıf olan arasındaki, haklıyla haksız arasındaki, emeğiyle geçinenle sömüren arasındaki, işçiyle patron, kadınla erkek, devletle birey arasındaki amansız mücadelenin doğduğu, sürdüğü ve süreceği bir gerçekler dizisinin parçalarıyız. Bu noktada yapılabilecek şey bir tarafta kendimizi tanımlayabilmektir, haklının ya da haksızın yanında, emekçinin ya da sömürenin yanında, insani olanın ya da egemen olan kültürün yanında... Tüm bunlar ekonomik, sosyal gücü elinde tutan binler ile bu güce itaat etmesi istenen milyonların savaşıdır. Egemenler kendilerini koruyacak araçlarla sömürülerini günbegün daha da güçlendirerek, ekonomik olarak bireysel ve sınıfsal varoluşlarını işçi sınıfı karşısında güçlendirmenin her tür yolunu kullanmaktan çekinmemiştir. Kimi zaman faşist darbelerle, kimi zaman kazandıklarının çok az bir kısmını işçi sınıfına vererek, kimi zaman da yasal engellemelerle, yıldırma politikalarıyla bu tutumu sergilemişlerdir. Tüm bunlar sanayi devriminin gerçekleşmesiyle olağanüstü bir hız kazanmış, makineleşmeyle işsizlik oranları artarken büyük şehirlere muazzam bir yığılma söz konusu olmuştur. Toprak eski önemini yitirmiş ve işçi sınıfına karşı burjuvazinin acımasızca tutumu işçiler için gün geçtikçe daha da zor koşulları beraberinde getirmiştir. 1834'lü yıllarda İngiltere'de Malthus, "...fakir insanın toplumda davetsiz bir misafir olarak yer edinmeye çalıştığını ve bu nedenle özel haklar ya da diğer insanların acıması için hak iddia edemeyeceğini ilan ediyordu." (1). Benzer bir bakış açısıyla İspanyol Bakan Juan Bravo Murillo "İşçiler arasında düşünebilen kişilere ihtiyacımız yok; ihtiyacımız olan çok çalışacak hayvanlar." (2) diyerek burjuvazinin işçi sınıfına bakış biçimini net bir şekilde ortaya koyuyordu. Tüm bunlara karşı işçi sınıfı da doğuşuyla beraber burjuvaziye karşı sınıfsal konumunun bilincine vararak, örgütlenmeye başlamıştır.

PROLETERYANIN VE SENDİKALARIN DOĞUŞU

Dünya sendikalarının doğuşu buharlı makinelerin kitlesel üretimde kullanılmasıyla başladı. 18. yüzyıl ortalarından itibaren buharlı makinelerin yaygın olarak kullanıldığı İngiltere’de, Fransa’da ve Almanya’da işçiler, son derece kötü çalışma koşullarını iyileştirmek üzere dayanışma dernekleri, yardımlaşma sandıkları kurmaya başladılar. O dönemde işçilerin yaşama ve çalışma koşulları çok ağırdı; günlük çalışma süresi 18 saate kadar çıkabiliyor, işten çıkarmalara karşı hiçbir güvence bulunmuyor, kadın ve çocuklar ağır koşullarda çalıştırılıyordu. İş kazaları ve meslek hastalıklarına karşı hiçbir önlem alınmıyor, ücretler ancak günlük yaşamı sürdürecektir düzeyde ödeniyor, kimi zaman ücret ödemeleri yapılmıyordu. Bunun yanında on binlerce işçi, birçok fabrika çevresinde ilkel barakalarda iç içe ve sağlıksız koşullarda yaşamlarını sürdürmek zorunda bırakılıyordu.

Bu sömürü ortamına ve ilkel yaşama karşı çalışma ve yaşam koşullarını daha iyileştirmek ve haksızlıklara karşı ortak hareket ederek direnmek üzere işçiler 1800’lü yılların ortalarından itibaren kendiliğinden örgütlenmeye başlamıştır. Bunun için önce yardımlaşma sandıkları ve dayanışma örgütleri oluşturulmuş daha sonra bu örgütlenmeler sendikal örgütlere dönüşmüştür.

Bahsedilen bu zor koşullar sendikaların doğuşunu hızlandırmakla beraber yeni bir sınıfta doğuşunu beraberinde getirmiştir. Proletarya sanayi devriminin bir sonucu olarak ortaya çıkmış ve gelişmiştir. Sanayi devrimine neden olan yeni makinelerin icat edilmesi daha önceden insan eliyle yapılan birçok işin artık makineler vasıtasıyla yapılmasını beraberinde getirmiş bunun devamında da daha az işçiyle daha çok üretim yapan iş yerleri oluşmuştur. Büyük sermaye bu makineleri elde etmiş olduğu için işçilerin az sayıdaki mülklerini de değersizleştirerek ele geçirmiş ve ekonomik hayat üzerinde tam bir hakimiyet kurmuştur. Fabrika sistemi hızla diğer üretim biçimlerinde de etkisini göstermiştir. Fabrika sistemiyle, işçiler arasında daha fazla iş bölümü söz konusu olmaya başlamış, daha önce ürünün tamamını yapan işçi bu sistemde sadece bir kısmını üretmekle sorumlu hale gelmiştir. Bu durum daha ucuz ve hızlı üretimi beraberinde getirmiştir.

Makineleşme sermayeyi fabrikalarda işçi sayısını azaltmaya yöneltirken, bu durum işçiler arasında makinelerle karşı bir tepkinin oluşmasına neden olacaktır. Bu dönemde makinelerin kaldırılması işçilerin en önemli talebi haline gelmişti ve bu gerçekleşmeyince de makine kırıcılığı ya da Luddizm dönemi yaşanmıştır. Makineleşmeyi ve teknik ilerlemeyi bu biçimde engelleyemeyeceğini fark eden işçi sınıfı, sendikal örgütlenmelerle, zor koşullarda yaratmış oldukları sendikal mücadelelerin sınıf mücadelesinde önemli bir mevziye dönüşmesini sağlamıştır.

SENDİKAL MÜCADELEDE DOĞRULAR VE YANLIŞLAR

Sendikalar en kaba biçimiyle işçi sınıfının burjuva sömürüye karşı haklarını koruyacak, çalışma şartlarını daha insani koşullara getirecek, ekonomik anlamda üretimden işçinin gerçek anlamda emeğinin karşılığını almasını sağlayacak bir paylaşım için mücadele araçları olarak ortaya çıkmıştır. Bununla beraber toplumsal sorunlara karşı işçi sınıfının duyarlılıklarını ve tepkisini yansıttıkları örgütlenmeler niteliğini de korumaktadır. Ancak gerek sermaye sınıfının bir uzantısı olarak algılanması gereken devletin tutumu, gerek sendikalar içerisinde konumlanmış olan siyasal uzlaşmacı anlayış, bununla beraber sendikal işleyişe hakim olan ve özgürlükçü bir anlayışın oluşmasına tahammül dahi edemeyen otoriter, bürokratik tutumlar sendikalist mücadeleyi olması gerekenin çok uzağına itelemiştir. Bunda bireysel yükselme isteğinin etkileriyle beraber, grup çıkarlarının sınıfın çıkarlarının üstünde tutulması, beraber sorumluluğa bir türlü yanaşmayan, günümüz kapitalizminin yaratmış olduğu insan tipolojisinin de önemli etkilerinden bahsedilebilir.

Sendikalar işçi sınıfının çıkarları için mücadele eden örgütler olmak zorundadır, sendikaların temel anlamı budur. Bununla beraber toplumsal alanda yaşanan gelişmelere karşı sınıfın çıkarları doğrultusunda sendikaların siyasal yönelim belirlemesi, buna uygun araçları işçi sınıfıyla ortak bir yönelimle oluşturması gerekir. Sendikalar "...iki amaçlıdır: 1. İşçilerin korunması ve yaşam standartlarının yükseltilmesi yönündeki taleplerinin işverenlere karşı savunulması için bir mücadele örgütü; 2. İşçilerin devrimci bir durum ortaya çıktığında sosyo-ekonomik organizmayı kendi ellerine alabilmeleri ve onu sosyalist ilkelere göre yeniden yaratabilmeleri için üretimin teknik idaresini ve genel olarak ekonomik yaşamı yakından

tanımlamalarını sağlayacak bir entelektüel eğitim okulu.(3) Hala bu iki amaca yakın bir perspektifle bugün de karşılaşmak mümkündür. Ancak sendikaların temelini oluşturan, "işçilerin haklarını savunan örgütlenme" tanımından bugün, sendikalar oldukça uzaklaşmış gözükmetedir. Bir taraftan sendikaların siyasal meselelere bulaşmamasını savunan anlayışlar varken diğer yandan siyasal tepki vermeyi Marksizmle eşdeğer gören anlayışlar söz konusudur. Öncelikle; sendikaların doğuş nedenleri göz önünde bulundurulduğu taktirde, ekonomik kaygılarla beraber, gelişen sosyal, toplumsal değişimlere de işçi sınıfının tepkisinin, taleplerinin birer yansıması, aracı olarak sendikalar karşımıza çıkmaktadır. Siyaset dışı olmayı savunan anlayışlar, gerçekte iki sınıf arasında bir uzlaşmanın olması gerektiğinin, üretim araçlarının mülkiyetinin kimin elinde olduğunun önemsizliğinin vurgusunu yaparak tam da siyasal bir perspektif izlenerek sınıfsal çelişkilerin etkisini azaltmaya çalışmakta üzerine düşen görevi yerine getirmektedir. Sendikal mücadele içinde net bir siyasal yönelim belirlemek sınıf içinde bir çatışmayı ideolojik olarak barındırma riski taşısa da bundan çekinmek sermayeyi ve sendikal statükoyu güçlendiren bir etki dışına çıkamaz. Tüm insanlık temelde ideolojik bir ayrıma sahiptir, liberalizm ile kapitalizmin hakimiyeti mutlak kılınmaya çalışılsa da özünde her tutumun ideolojik bir içeriği vardır. Sınıf için de bu söz konusudur. Sınıf bilincine sahip hiç kimse ciddi bir ideolojik yanılısma yaşamayacaktır ve sendikaların "işçi içinde sağ sol yoktur" söylemi yerine öncelikle sınıf bilincini olgunlaştıracak çaba içerisinde olması gerekir. Sendika özü gereği sol ideolojiye yakın olmakla beraber bunun önünü kesmek için devlet destekli sağ ideolojik sendikacılık bu cepheleşmeyi güçlendirmekte ve sınıf anlayışının oluşmamasında etkili olmaktadır. Türk-İş Genel Sekreteri'ni; "sendikacılığın felsefesinde sosyalizm vardır. Sağ sendikacı olmaz ama Türkiye'de şartlar başkadır. İşçi değil sendika lideri dahi sağdadır."(4) sözleri güçlü bir ideolojik tutumun yansımasıdır ve bu sağ ideolojik tutum işçi sınıfı karşısında yükselmektedir. Diğer yandan sendikaların tüm kesimleri kucaklayan örgütler olması gerektiği görüşü bir tarafıyla doğruyu işaret ederken, sendikaların "iktidarlara" yaptırım gücünü ve bu yolla siyasal anlamda toplumsal değişimi sağlayabilecek potansiyellerini bir parça göz ardı etmekte, daha çok sendikaları ekonomik mücadele tarafıyla öne çıkarmaktadır. Bunun yanında sendikaların her anlayıştan, her bilinçten işçiyi kapsayan örgütler olması gereği, sendikaların sınıf üzerindeki toplumsal değişime ilişkin, ideolojik, politik etkisini, sorumluluğunu değiştiremez. Özünde "emekçilerin sendikalar eliyle biraz daha fazla ücret, biraz daha geniş sosyal haklarla donanması kapitalizmin egemenliğini değiştirmeyeceği ve ücretli kölelik süreceği gibi bu kazanımlar egemen sınıf ve düzenin sürekli tehdidi altında olacaktır." (5) Kapitalist sistemde elde edilen hakların krizlerde kaybediliyor olması da bu durumun göstergesidir.

Sendikalarda olası bir grev için ayrılan ciddi bir kaynak söz konusu değildir. Sadece bu bile aslında sendika bürokratlarının ağızlarından düşürmedikleri genel grev söyleminin lafazanlıktan öteye geçmediğinin önemli bir göstergesidir. Bundan ayrı düşünülemez olan, farklı iş kollarında çalışılıyor olsa da, aynı sistem içerisinde sermaye tarafından benzer zorlanmalara maruz kalan işçi sınıfının, sermayeye karşı kendini koruması ve konumlandırmasında en önemli araçlardan biri de dayanışma grevleridir. Genel olarak grev sayısındaki azalmaların yanı sıra daha riskler barındırdığı düşünülebilen dayanışma grevlerinde de ciddi bir azalma söz konusudur.Yakın bir zamanda SEKA'da yaşanan gelişmelere karşı ciddi bir tepki vermeyen Türkiye işçi sınıfı, benzer durumlarla farklı iş yerlerinde yeniden karşı karşıya kalmıştır. Bu tutum hükümetlerin ve sermayenin daha da rahat hareket etmesini sağlamaktan öteye geçememiştir. Enternasyonalist anlayış sadece uluslararası sendikal federasyonlara üye olmakla sınırlandırılmakta, ülke çapındaki grevler dahi diğer sendikalarca yalnızlaştırılmaktadır. Bunda bütünlüklü bir işleyişler hatasından bahsedilebilir. Halbuki "...kurtuluşları farklı ülkelerde ne kadar farklı öncelikler gerektirirse gerektirsin, (işçiler) kapitalist sömürünün etkilerinin her yerde aynı olduğunu anlamalılar ve bu nedenle de çabalarına uluslararası bir karakter vermeliler.(6) Elbette uluslararası dayanışmayı sağlayacak bir çalışma öncelikle yerelden başlamalıdır, işyerleri kapanma tehlikesi taşıyan yerlerdeki işçiler, bu tehlike gerçek anlamda kendilerini tehdit edene kadar, benzer süreçler yaşayan yerler için, yeterince harekete geçmemektedir. Bu tutum kapitalist sistemin tüm araçlarıyla özünde örgütlülük içerisinde örgütsüzlüğü becermiş olduğunu göstermektedir, bunun nedeni olarak öncelikle, işçi sınıfının örgütleri olan sendikaların başından beri hükümetleri besleyen ve ondan beslenen bir politika izlemesi gözükmetedir. Toplumsal sorunlara karşı işçi sınıfının söz söyleme, mücadele

etme, değiştirme araçları olması gereken sendikalar, kendi mensuplarının kapitalizme entegrasyonuna sesiz kalarak, bu süreci kendi iktidarını güçlendirecek bir biçimde sonuçlandırma ve devam ettirme yolunu seçmiştir. Bu noktada özünde sendikaların bürokratik işleyişinin devlet mekanizmasının işleyişinden mantıken farksız olduğu sonucuna varılabilir. Aynı zamanda sendikacılığın bu işi meslekmiş gibi yapan, yönetim kademelerinde yer alan "işçiler"e ne oranda katkı sağlamış olduğu açıktır. Profesyonel bir sendikacı, işçi olarak çalışırken almış olduğu ücretin üç-dört katını almaktadır. Bu maddi olanağın yanı sıra, bir örgütlenmenin "başında" olmanın manevi bir getirisinin de olduğu düşünülürse sendikacılık rahat bir "meslek" olarak karşımıza çıkmaktadır. Tüm bunların sonucunda, her ne kadar söylemde sınıf mücadelesi vurgusu güçlü bir biçimde ifade edilse de gerçekte karşılaşılana kaba bir uzlaşma arayışının ötesine geçmemekte olduğu pratik olarak da görülmektedir.

Özünde sendikaların yönetim organlarında yer alanların bu tutumlarının benzer bir yansımasına, sendikaların gerçek gücünü oluşturan emekçiler içerisinde de rastlamak mümkündür. Sendikalar tarafından en çok eleştirilen şeylerden biri sendika üyesi işçilerin sendikalarına yeterince sahip çıkmaması ve sendikaları birer ekonomik araç olarak değerlendirmeleridir. Bu eleştiri özünde doğru bir taraf bulundurmakla beraber sorun sadece işçilerin bu tutumuyla sınırlanmaz. Kendilerini bu algılayışın dışında tutan sendikaların anlayışı da bundan çok farklı değildir. Karşılaşılan şey sendikaları ya sadece ekonomik mücadelelerin birer aracı olarak algılayan pasifist tutum ya da siyasal iddialarını dar grupçu, otoriter yöntemlerle sendikanın içerisinde iktidar mücadelesine dönüştüren bürokratik eğilimlerdir. Kapitalizmin sosyal ve sendikal hakları ortadan kaldırmaya dönük politikaları, sendikacıların güçlü bir yerden buna eklenmesi, ücret taleplerinin işyerlerinin kapatılması tehdidiyle karşılaşması, güvencesiz çalışmanın gün geçtikçe yaygınlaştırılıyor olması sendikaların önemini bir kez daha ortaya koymakla beraber asıl olarak sınıf dayanışmasının gerekliliğini göstermektedir. İşçi sınıfına karşı yürütülen tüm bu saldırgan politikalar, ücret mücadelesinin aslında bununla beraber toplumsal ilişkilerin kendisini de değiştirecek bir hedefe sahip olmasını gerektirmektedir. Bu noktada; "işçi sınıfının önünde tek değil ikili bir görev durmaktadır. Hem sendika bürokrasisine karşı, hem de burjuvaziye karşı mücadele yürütmek." (7)

İşçi sınıfının kendi ihtiyaçları doğrultusunda, kendi gücüyle doğmuş olan sendikalar, aradan geçen yıllar içerisinde gerçek gücünü gerek işleyişindeki yanlışlıklar, gerek siyasal baskılar, gerekse de işçi sınıfının geri tutumları nedeniyle önemli oranda kaybetmiştir. Olması gereken birçok kez tekrar edilmesine rağmen, yaşanan büyük oranda söylenenlerle çelişik bir nitelik içermektedir. Tüm bunlarla birlikte Türkiye özelinde 12 Eylül'ün dünya genelinde de faşist diktatörlüklerin, sendikal oluşuma etkileri göz ardı edilemez. Bu dönemde Türk-İş dışında birçok sendikanın faaliyeti durdurulurken, sendikal örgütlenmeler de dahil tüm örgütlenmeler dağıtılmaya çalışılmış ve bunda büyük ölçüde başarılı olunmuştur.

Kimi görüşler de, kapitalist üretim ilişkilerinin yaygın olmayışını, sanayi işçisi sayısının önemsizliğini, güçlü bir sendikacılık hareketinin ve bununla ilgili olarak sınıf bilincinin egemen olmayışında nedenler olarak ortaya koyuyor olsa da, Türkiye özelinde de dünya genelinde de üretim ilişkilerindeki, kapitalizm lehine oluşan değişimlerden yola çıkarak sınıf bilincinin oluşmamasında bunun ötesinde bir durumun varlığından söz edilebilir. Bunda, sendikalarındaki siyasal yönelimin sermaye ve devletle uzlaşmacı tarzından kaynaklı şekillenmiş olduğunu söylemek yanlış olmaz. 1960'larda Türk-İş ile beraber Türkiye sendikal anlayışına giren Amerikan tipi sendikacılığın sınıf bilincinin oluşması önündeki etkileri bugünde sınıf mücadelesine sendikal açıdan büyük engeller koymaya devam etmektedir. "1960-70 döneminde yapılan Türk-İş kongrelerine sunulan hesap raporlarının incelenmesinde, bu dönemde ABD'nin Türk-İş'e sağladığı yardımın, önemli bir toplam oluşturduğu anlaşılmaktadır...şüphesiz önemli olan bu yardımlar değil bu yardımlara bağlı olarak gelenlerdir. Bu yolla Türk sendikacılığına belli bir doktrin, belli bir dünya görüşü ve belli bir sendikal eylem türü getirilmiştir." (8) Dönemin ABD Türkiye Çalışma Ateşesi Millen; "ABD'nin taktik, teknik ve hatta felsefi olarak sağladığı unsurların pek çoğunun, yalnızca Türk-İş'in değil, aynı zamanda ilk sendikacılık deneylerini "ücret bilinci"ne dayalı sendikacılık içinde geçirmiş olan üyelerin meydana getirdiği DİSK'in politikasını muhtemelen etkilemekte devam edeceğine ilişkin umudunu ortaya koymaktadır." (9) derken geleceği görmek

ve bu umudun sonuçlarını her iki konfederasyonun sınıfa ilişkin politikaları çerçevesinde görebilmek mümkün olmaktadır. Benzer bir biçimde "Türk-İş'in Ocak 1964'de toplanan Genel Kurulu'nda tüzüğüne de geçmiş bulunan "partiler üstü politika" ilkesi, Amerikan sendikacılığına egemen olan "tarafsız"(non-partisan) politika ilkesinin bir benzeridir." (10) Bu ilke hiçbir siyasal partinin, mevcut hükümetlerin etkisi altında olmamayı içeren bir görüşten kaynaklanmış gibi gözükse de "sendikalarda, siyasal iktidarın görüşlerine ve tercihlerine uygun bir doğrultuda beliren tutum ve eylemler, koyu bir siyasal nitelik taşıyabilir bile herhangi bir yasakla karşılaşmadıkları gibi çoğu zaman siyasal iktidarın destek ve zorlamalarının sonucunda belirmişlerdir." (11) Bu tutumda da olduğu gibi siyasal iktidarlara bir taraftan sendikaları siyasetten uzak tutmaya çabalarlarken, diğer taraftan kendi siyasal tutumlarını sendikalara hakim kılmanın yollarını aramıştır. 1960'larda "DP iktidarı, bir yandan sendikaların en ilkel fonksiyonlarını bile "siyaset" olarak nitelendirerek yasaklarken, diğer yandan sendikaları kendi çizgisinde politize etmek için büyük çaba sarf etmiştir. Aslında, bu dönemde - ve genellikle- siyaset sayıldığı için siyasal iktidarlara karşı çıktığı hareketlerin ortak yanı, siyasal iktidar tarafından karşıt görülmeleleridir." (12) Bütün bunlar devletten-sermayeden ya da işçi sınıfından güç alan siyasal bir yönelimle, sendikaların, kaçınılmaz iç içeliğini bir kez daha tüm çıplaklığıyla ortaya koymaktadır.

Sendikalar genel olarak kendi gücüne güvenmek, bu gücü harekete geçirmek yerine, aslında böyle bir güçlerinin olmadığını bilmekten de kaynaklı olsa gerek, işçilerin yaşamsal, örgütsel haklarına dönük düzenlemeleri parlamentaryapıdan beklenmekte ve özünde sermayenin ihtiyaçlarına göre şekillenmiş olan yasalar ve yürütücülerden işçi sınıfının sınıfsal çıkarlarına uygun adımların atılması beklenirken ".....bir reformun yasal olarak geçerlilik kazanması bile, parlamento dışında onu her tür saldırıya karşı savunmaya hazır militan kitleler olmadığı sürece, onun kalıcılığının garantisi değildir." (13) gerçeği görmezden gelinmektedir.

Öncelikle sendikaların işçi sınıfının bilinçlenmesi için önemli bir örgütlenme aracı olduğunu kabul etmek gerekir. Bununla beraber, yaşananların sendikal örgütlenme anlayışının yanlışlığından değil, bu örgütlenmelere hakim olan siyasal anlayışlardan kaynaklanmış olduğu vurgusu önemlidir. Devletin yasal engellemeleri sendikal mücadelenin önünü tıkayan önemli unsurlar olmakla beraber, bugün de yaşanan sendikal krizin sadece bununla açıklanmaya çalışılması gerçekçi olmayacaktır. Özünde sendikal hareketin kriziyle emek hareketinin sessizliği birbirini tamamlar bir niteliğe sahiptir. Sendikaların krizi emek hareketinin genelinde yaşanan sorunların bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır.

Devletin tutumundan bağımsız olmayan bir biçimde kapitalizm de bir çok yöntemle işçi sınıfını gerçek kimliğinden uzaklaştırmış, sınıf atlama özleminin hakim olduğu ve elindeki dahi kaybetme korkusuyla yaşayan kesimler haline geldiği muazzam bir kitle yaratmıştır. Tüm bu saldırılara karşı sendikal bürokrasi işçi sınıfını korumaya çalışmak yerine kendi konumunu güçlendirmeye çalışırken yanıltıcı bir politika izlemiştir. Sınıfın ihtiyaçları üzerine politika geliştirmek yerine sermayeyle işçi sınıfı arasında olamayacak uzlaşma noktalarını aramaya çalışmıştır.

Solun, merkeziyetçi anlayışı sendikalarda da etkisini göstermekte ve bu durum önü alınamaz bürokratik bir işleyiş beraberinde getirmekte ve hakim kılmaktadır. Merkeziyetçi anlayış; sendikaları karar alma aşamasında hantallaştırmaktadır. Federatif bir anlayış yerine bir merkezden, merkezin istekleri doğrultusunda, ona uygunluk çerçevesinde hareket etmeye çalışmak sendikal başarısızlığın önemli nedenlerinden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Sendikaların tabanını oluşturan emekçilerin ihtiyaçlarından çok, sendika şubelerini de aşan bir biçimde merkezin istekleri, yönelimleri önem kazanmakta bu da merkezle üyeler arasında ciddi bir kopukluğu beraberinde getirmektedir.

Şubeler ve işyeri temsilcilikleri birer onay mekanizması olarak algılanmakta, izlenen politikanın onaylanmaması da merkez için çok fazla tehlike yaratmadıkça önemsenmemektedir. Bu noktada öznel olarak işyerlerinin sorunları genel olarak da sınıfın sorunlarından çok merkezin gücünün etkisi ve bunun sonuçları önem kazanmaktadır. Bu işleyiş biçimi sendikalarca sürecin daha hızlı işlemesi için kaçınılmaz olarak görülmektedir. Özünde böyle bir gerçeklik söz konusu olsa bile bu bir bahaneye dönüştürülerek katılımcılık en alt seviyeye çekilmektedir. Halbuki

"...merkeziyetçilik, karar verme gücünü azaltan ve tüm acil eylemleri sistematik olarak bastıran bir bela olur... örgüt, eninde sonunda amaç için bir araçtır. Kendisi bir amaç olduğunda, üyelerinin ruhunu ve hayati inisiyatifi öldürür ve tüm bürokrasilerin ortak özelliği olan vasatlığın egemenliğini yerleştirir."(14) Merkezi bağlılık "nasıl olsa işler birilerince yürütülüyor" anlayışını beraberinde getirmekte bu durumda sorumluluk almamak ya da sorumluluğu başka bir şeyin üzerine yıkmak gibi bir sonucu beraberinde taşımaktadır. Sendikal bürokrasinin bu olumsuzlukların yaratıcısı olmasından kaynaklı, sorunu aşmasını beklemek gerçekçi olmayacaktır.

Yaşanan tikanıklık, işçi sınıfı içerisindeki ilerici öznelerin iktidarcı kaygılardan sıyrılarak sınıfın gerçekleri doğrultusunda politik-siyasal bir perspektife yönelmesiyle aşılabilecektir. İçinde bulunduğumuz dünyanın siyasal geriliği de göz önüne alındığında zor bir değişimden bahsedildiği açıktır. Sadece sendikaların üst organları değil, tabanı da aynı boşvermişlik içindedir. Sisteme dönük doğrudan eleştiriler demokratik taleplerle yumuşatılmakta, AB, küreselleşme gibi özünde sınıfın karşısında olan örgütlenmeler, ekonomik gelişmeler için uyum politikaları araştırılmakta ve işçi sınıfının gerçek kurtuluşundan teorik ve pratik olarak uzaklaşmaktadır. Sendikalar güvenilmeyen kurumlar, sendikacılar güvenilmeyen kişiler olarak algılanmakta ve ne yazık ki pratik süreç bunu desteklemektedir.

Bu durum sendikal örgütlenmenin önünde ciddi bir engel olarak durmaktadır. Öyle ki özgür kafalar yetiştirmeyen bir sistem, kendi içindeki muhalif yapılara da bu kapsama sokarak, kendi dışındaki güçlü olan varlığa bağlanma halini güçlendirmiştir. Toplumsal kültürün içinde bulunduğu merkeziyetçilik, güçlü olana boyun eğme hali, hak arama mücadelesi içinde, örgütlerin işleyişinde de kendini göstererek özgür düşüncüyü, tartışmayı, bireysel güveni engellemiş ve bugün bunun bir uzantısı olarak sendikalarda da güce, güçlü olana boyun eğme tutum, edilgenlik ilerleyememe sonucunu doğurmuştur. Örgüt yapılarının yozlaşması, örgüt içi tartışmaların kısırlaşması, yığınların, tabanın değil de grupların, "bireylerin" inisiyatifiyle sürecin şekillenmesini beraberinde getirmiştir.

Bugünün sendikal yapılarının, emek sürecine olumlu bir katkı sağlama adına pek bir etkisinin olmadığı ortadadır. Kendi çözümsüzlüğü içerisine hapsolmuş, kendini yenileyemeyen, işçi sınıfının çıkarları doğrultusunda gerçekçi politikalar üretemeyen/üretmeyen, tabanından kopuk sendikalar söz konusudur. Bugün yaşanan krizin sonuçları olarak karşımıza bunlar çıkmaktadır. İşçi sınıfı bugün sendikalar içinde politika üretmede, karar aşamasında, uygulamada belirlenen yığınlar halinde bir varlığa sahiptir. Bu durum işçilerin sendikaları sadece ekonomik mücadele araçları olarak görmelerinden de kaynaklanmaktadır. Halbuki ekonomik sorun onu da doğuran toplumsal, kültürel iç içe geçmiş diğer sorunlardan bağımsız olarak çözülebilecek şansına sahip değildir.

DİPNOTLAR:

1. Anarko-Sendikalizm-Rudolf Rocker- Kaos Yayınları -syf:37
2. age-syf:96
3. age-syf:72
4. Sendikacılık ve Siyaset-Alpaslan Işıklı- İmge Yayınları Syf:358
5. "Çözüm Sınıf Sendikacılığı" başlıklı makale- Fatma Bozbeyoğlu
6. Anarko-Sendikalizm-Rudolf Rocker- Kaos Yayınları Syf:86
7. "Sendikal Mücadeleye Militan Bir Yaklaşım" başlıklı makale- Tuncay Alp
8. Sendikacılık ve Siyaset-Alpaslan Işıklı- İmge Yayınları -syf:327
9. age-syf:327
10. age-syf:354
11. age-syf:323
12. age-syf:323
13. Anarko-Sendikalizm-Rudolf Rocker-Kaos Yayınları Syf:73
14. age-syf:77

KUANTUM FİZİĞİ VE GERÇEKLİK

Anarşist komünist bir dergide böyle bir başlıkla karşılaşmanın yaratacağı ilk doğal tepki muhtemeldir ki şaşkınlık olacaktır. Bu ilk tepkinin nedenleri anlaşılmaz değildir. Çünkü siyaset felsefesiyle bilim arasındaki geçişkenlik ve doğrudan olmayan ilişki, anarşistler açısından çoğu zaman hem tarihsel kaynaklarda hem de günümüz düşünce birikimi içerisinde neredeyse ihmal edilmiştir. Bilimselci gelişim anlayışını doğru bir noktadan eleştiren anarşizm, bilimin insan hayatındaki etkileri, sınıfsal ve sosyal belirleyiciliği ve felsefi sonuçları üzerinde ise aşağı yukarı hiç durmamıştır. Öyle ki, Marks'la birlikte başlayan bilimsel sosyalist öğretinin karşısında anarşizm birçoklarıncı idealist bir ütopyadan öteye geçemeyecek kadar bilim dışı bir öğretilerdir. İnsanoğlunun ilkel çağlardan günümüze değin yaşadığı düşünsel ve sosyal evrim ve beynini daha fazla kullanabilmesini sağlayan "akılcı düşünme alışkanlığı"; bilimsel bilginin kullanımıyla eşgüdümlü gelişmekte olduğu için de, anarşizm felsefi anlamda hem "akıl karşıtlığının" hem de geçmişe içgüdüsel bir özlemin ifadesidir. Kropotkin gibi çok az sayıda insanın anarşizmi bilimsel bir zemine oturtma çabası dışında, anarşizm her daim "bilim dışı ve akıl karşıtı" bir varoluşun ideolojik temsilcisi olmak zorunda kalmıştır. Anarşistlerin bilimsel retoriğe karşı takındığı kayıtsız tavır, anarşist öğretiyi de kaçınılmaz olarak duygusal ve bir o kadar da içsel bir tepkiye indirgemiş, adeta dinsel bir öğretinin akılcı olmayan maneviyatına hapsetmiştir.

Tüm bunlara rağmen, bu yazının amacı; anarşizmi, ihmal edildiği varsayılan bir bilimsel zemine taşımak değildir. Hatta böyle bir yazıda anarşizmin tarihsel deneyimlerinin yarattığı motive edici etkiyle bilim felsefesini buluşturma çabasının da çok uzağında durulacaktır. Buradaki amaç; bilim ile siyaset felsefesi arasındaki karşılıklı ilişkiyi özgürlükçü bir yorumla değerlendirerek, özellikle kuantum fiziğinin ortaya çıkışı ve gelişiminin siyaset felsefesi üzerinde yarattığı etkileri anlamaya çalışmak olacaktır. Bu etkinin boyutlarını, kapitalizmin bilimsel dayanaklarından veya bilimsel sosyalizmin düşünsel anlamda çözülüşünden ve hatta yaratılış teorisinin kendisine bilimsel bir zemin kazandırmaya çalışırken kullandığı argümanlardan hareketle anlamak mümkündür. Yirminci yüzyıldaki devasa bilimsel gelişmelerin yol açtığı teknolojik devrim, insanın gündelik hayatını inkar edilemez ölçüde etkilemekle sınırlı kalmamış, insanın düşünce dünyasında da kalıcı etkiler yaratacak denli büyük sonuçlara neden olmuştur. Bu yazıda ilgilendiğimiz kısım, bilimsel gelişmenin, insanın düşünsel evriminde yarattığı etkilerdir. Bu etkiyi anlamanın ve çözümleyebilmenin önemli yollarından biri ise kuantum fiziğini ve başlattığı felsefi tartışmaları irdelemekten geçmektedir.

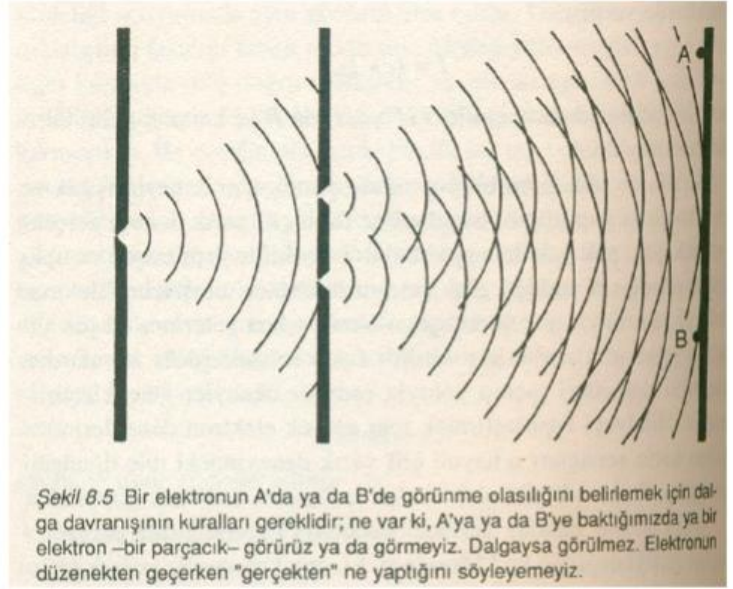
Fizik çoğu zaman, ortalama eğitim seviyesindeki birçok insan için, anlaşılması ve üzerine kafa yorulması son derece güç, sayfalar dolusu denklem ve formüllerden ibarettir. Birçok bilim dalı için geçerli olan bu önyargı, toplumsal hafızada kapalı kapılar ardında bir takım "zeki insanların" karmaşık uğraşları olarak canlanır. 20. yüzyıldaki devasa bilimsel gelişmelerin kapitalizmin gelişimiyle eşgüdümlü ilerleyişi, bilimi özellikle karmaşık kılmak için tasarlanmış, doğasında bulunmayan çarpıtmadan ileri gelir. Tüm beşeri bilimlerin temel uğraşı olan doğayı ve yaşamı anlama çabası, kapitalizm geliştikçe, seçkin bir azınlığın sistem adına kapitalizmi geliştirme çabasına dönüşmüştür. Bir asır öncenin birkaçı dışında ismini dahi telaffuz etmekte zorlanacağımız sayısız bilim adamı, günümüzün imkanlarıyla kıyaslanamayacak ölçüde sınırlı koşullarda, henüz 20'li yaşlarındayken başladıkları doğayı ve yaşamı kavrama arayışı neticesinde, sayısız bilimsel keşfe imza atmıştır. Bilime ve bilimsel bilgiye ulaşmanın ve onu sorgulamanın sıradan bir çaba olduğu 1900'ler ile bilimsel bilgiye ulaşmak için korkunç boyutlara ulaşmış yıldırı basamakları tırmanmanın çağı olan 2000'ler arasında böyle bir niteliksel fark vardır. İşte bu niteliksel fark, bilimi günümüzde hiçkimsenin anlayamayacağı derece

karmaşılaştırarak elitlere teslim eden kapitalizmin gelişim yasasının sonucudur. Oysa bu yazıdaki konumuz olan Kuantum fiziği, zannedildiğinin aksine eğitim hayatında veya farklı nedenler neticesinde fizikle herhangi bir şekilde karşılaşmamış ortalama bir insanın da tartışmalara vakıf olabileceği kadar basit temel bir takım argümanlara dayanmakta, özellikle de yarattığı felsefi sonuçlar itibarıyla gündelik yaşamımızı çoğu zaman farketmeden belirleyen düşünme alışkanlıklarımızla toplumsal hafızamızı son derece etkilemektedir.

1900'lü yılların öncesinde, o yıllara değin dünyayı anlama çabasını içeren egemen Newtoncu(1) fizik yasaları neredeyse hiç sorgulanmaksızın kabul görmekteydi. Yaklaşık 300 yıllık bir birikimi arkasına almış newtoncu fizik, dönemin yeni nesil bilim insanları da dahil olmak üzere, bir dini inanışta olduğu gibi, değiştirilemez sanılan doğruları içeriyordu. Özellikle maddenin yapısı ve maddeden hareketle doğadaki tüm gözle görülür olayların açıklanmasında Newton yasaları kuresuz bir mükemmelliğe sahipti. Yeryüzündeki basit bir hareketin incelenmesinden, dünyanın eksenini etrafındaki dönüşüne kadar neredeyse hiçbir soru cevapsız değildi. Fakat newtoncu fiziğin doğası gereği bir sınırı vardı. Bu sınır, Newton'un çağının kaçınılmaz sonucu olan gündelik gözlemlere dayalı basit çıkarsamalardan ileri geliyordu. Yeterli deneysel verilere dayanırlamayan ve tezleri kabul etmemenin tek yolunun onu çürütmek olduğu bir dönemde, verili tezi çürütmek için gerekli teknik ve düşünsel yeterliliğe sahip olunamaması Newton'u aşılamaz kıldı. Doğadaki tüm olup bitenleri anlamamızı sağlayacak üç temel Newton yasası, o günün koşullarında fazlasıyla yeterliydi. Bu yasaların ilki; dışarıdan bir etki olmadığı sürece

tüm cisimler ya durgun kalır ya da sabit hızla hareket ederler, ikinci yasa; cisimlerin kendilerine uygulanan her etkiye eşit ve zıt yönde bir tepki uyguladığıdır, üçüncü ve son yasa ise; kuvvetin bir cismin kütlesiyle ivmesinin(2) çarpımına eşit olduğunu söyler ($F=ma$). Bu üç yasa ve beraberindeki kütle çekim yasası çıplak gözle gözlemlenebilir tüm doğa olaylarını açıklıyordu. Bu yasalar beraberinde kayda değer bir takım felsefi yorumlara da zemin hazırladı. Newton'dan feyz alan Laplace'a göre doğadaki herhangi bir cismin konumu ve hızı bilinebilirse, o cismin gideceği yol ve gelecekte varacağı noktayı da bilebilmek mümkündü. Aslında bu çıkarsama, kabul görmüş bilimsel veriye dayalı felsefi sonuçların ilk habercisiydi ve bu sonuçlar tüm sosyal bilimlere altüst edecek ve hatta ideolojilerin şekillenmesine zemin açacak kadar önemli bir bilim-felsefe-ideoloji çizgisine sahipti. Öyle ki, din adamları da dahil olmak üzere birçok düşünür ve felsefeci bu sonuçlara kayıtsız kalamadı. Din adamlarına göre bilim, tanrının varlığını bir ölçüde kanıtlıyor, doğanın yüce yaratıcı tarafından kurulmuş bir saat gibi işlediğini, başlangıcından sonuna yolunun belli olduğunu insanlığa gösteriyordu. Aynı şekilde bilimin etkilerini, tarihin belli bir takım olayların nesnel kurallarla belli bir sırada birbirini takip ederek, öngörülebilir bir gelecekte komünizme ulaşılacağı tezini savunan marksist öğretide de izlerine rastlamak mümkündü. Bilimsel sosyalizmin determinist doğa anlayışına göre, toplumsal olaylar ve onların yarattığı sosyal dönüşümler bir takım kaçınılmazlıkların sonucuydu ve bilimselci ilerleme mantığına göre büyük nedenler büyük sonuçlar doğuracak, tarih komünizm istikametinde ilerleyecekti. Newtoncu fiziğin yasalarına ve onu kendine bilimsel zemin yapmayı deneyen öğretilerin yarattığı tabloya göre, insanın özgür iradesinin pek bir anlamı yoktu ve hepimiz dinen veya sosyalistçe önceden belirlenmiş izleri takip etmesi gereken figüranlardan ibarettik.

Şekil 8.5 Bir elektronun A'da ya da B'de görünme olasılığını belirlemek için dalga davranışının kuralları gereklidir; ne var ki, A'ya ya da B'ye baktığımızda ya bir elektron –bir parçacık– görürüz ya da görmeyiz. Dalgaysa görülmez. Elektronun düzenekten geçerken "gerçekten" ne yaptığını söyleyemeyiz.

Bu genel kanı ve yarattığı felsefi sonuçlar, ortaya çıktığı 1700'lü yılların ikinci yarısından 1900'lerin başına kadar düşünce ve bilim alanında egemenliğini korudu. 20. yüzyılın başlarıyla birlikte teknik anlamda yaşanan gelişmeler ve ampirik yöntemlere dayalı bilimsel çalışmalar yavaş yavaş newtoncu fiziği sorgulamayı kaçınılmazlaştırdı. Bilimsel düşünme alışkanlıklarının neredeyse tamamını newtoncu tezlerle borçlu bir çok bilim adamı için hala sorgulanamaz olan gerçekler, dönemin yeni nesil bilim adamları tarafından bir test edilmeye ve sınanmaya tabi tutulur oldu. Bu çalışmalar bir nevi kıyamet alameti gibi görülmesine karşın tutucu bilim çevreleri dahil çok geçmeden ilgiyle izlenmeye başlandı ve bugün kuantum fiziği olarak adlandırılan bilim dalının ilk işaretleri hızla birer birer ortaya çıkmaya başladı.

1) BİLİMSEL GELİŞMELERİN KISA BİR TARİHİ:

Maddenin yapı taşı olan atomun ne olduğu ve nelerden oluştuğu sorusu M.Ö 370'e yakın bir dönemde yaşamış Demokritos'a kadar gidilebilecek uzun bir tarihe dayanır. Fakat o döneme dair bilgiler sadece tahminler ve basit akıl yürütmelerle sınırlıdır. Bu yüzden atom hakkında daha gerçekçi bilgiler edinenebilmek için bilim dünyasının 20. yüzyıla kadar beklemesi gerekiyordu. Bir önceki yüzyılda atom üzerine kafa yormuş birçok bilim adamı olmasına rağmen hiçbir hipotez bilim camiasında kabul görmüyor, arka arkaya ortaya atılan atomun ne olduğu sorusuna yanıt vermeye çalışan makaleler havada asılı kalıyordu. Einstein 1905 yılında bir su taneciği içerisindeki polenlerin rastgele hareketlerini açıklamaya çalıştığı, çığır açan makalesiyle atomların varlığını ikna edici bir biçimde açıklamayı başarmıştı. Böylece bilim dünyasında newtoncu fiziğin çok da üzerinde durmayı denemediği (belkide atomun ironik bir biçimde newton'cu fiziğin sınırlarına dayanan bir kavram olmasından ötürü) yeni bir alan açılmış oldu. Atomun, Einstein ve takipçileri tarafından hem deneysel hem de düşünsel olarak ikna edici bir biçimde kanıtlanmaya başlanması, gözle görülemeyen dünyaya dair soruların artmasını ve maddenin yapıtaşının ne olduğu, daha da ileri gidecek olursak maddenin yani yaşamın kaynağının ve gelişiminin hangi yasalara dayandığı problemi, bilim dünyasında başat soru olmaya başladı. Zamanla atomun çekirdek adı verilen yoğun bir kürecik ve onun etrafında dolaşan negatif yüklü elektronlardan ibaret olduğu yapılan birçok deneyle kanıtlandı. Çekirdeğin içinde ise, elektronların yarattığı negatif elektriksel yükü nötrleyecek proton adında pozitif yükler ve kütleli dengeli sağlayan nötron adında yüksüz tanecikler vardı. Atomun yapısı hakkındaki bu genel ifade aslında çok daha karmaşık bir dizi olayın tetikleyicisiydi fakat bu yazının konusu dışında kaldığı için şimdilik oraya girmemekte sakınca görmüyoruz. Atom hakkındaki bu kanıtlanmış yapı tarifi hala bilim adamlarının kafasını kurcalayan bir takım sorulara yanıt vermekte yetersizdi. Çünkü; asıl soru atomu tarif etmek değil, atomun nasıl bu şekilde oluştuğunu ve hangi güçlerin onu bu şekilde değişmez kıldığı sorusuydu.

Bilim adamları derhal newtoncu (bugün klasik fizik diye tabir edilen) fiziğin yasalarına ve argümanlarına sarılmaya çalıştı. Fakat tuhaf bir biçimde gözle görülür dünyayı çok net açıkladığı düşünülen klasik fizik yasaları atomun yapısını ve öncesini anlayabilmekte son derece yetersiz ve başarısız kalıyordu. Deneysel verilerle gözlemlenmişti ki, hiçbir newtoncu yasa çekirdeğin içindeki olayları ve çekirdeğin etrafında birer uydu misali dönen elektronların hareketlerini anlamaya yardımcı değildi. Buna en basit örnek henüz erken denebilecek yaşta ve ileride adından sıkça söz edilecek bir genç olan Niels Bohr tarafından gösterildi. Kalsik elektromanyetik yasalara göre zıt yükler birbirini çekme özelliğine sahipti ki bu gerçek, mıknatıs özelliği gösteren her maddede geçerliydi. O halde atomun çekirdeğindeki pozitif proton tanecikleri yörüngelerde dolaşan negatif yüklü elektronlarla etkileşmeli ve bir süre sonra çekim gücü dolayısıyla elektronlar yörüngelerinden kopup çekirdeğin içine düşmeliydiler. Bu da atomun ve dolayısıyla maddenin yok olması anlamına gelecekti. Fakat durum böyle değildi.

Aslında kuramcılar 1910 - 1920 yılları arasında bu bilmeceyle uğraşırken, onlara atomun yapısı hakkında kritik ipuçları veren birçok deney yapılmıştı. Bu deneylerin ortak noktası, atomun yapısının ışığın doğasıyla tahmin edildiğinden daha fazla ilişkisi olduğu sonucuydu. Işık ise newtoncu klasik fiziğe göre tanecikli yapıya sahip olup, telaffuz dahi edilemeyecek kadar çok sayıda taneciğin arka arkaya dizilmesiyle ilerlemekteydi. Max Planck, Niels Bohr ve Albert Einstein gibi çağın önde gelen bilim adamlarına göre ise, bu kuram atomu anlamakta yetersiz

hatta yalnızdı. Hal böyle olunca kuramcılar çok ciddi bir ikileme karşı karşıya kaldılar; ya newtoncu klasik fizik ciddi bir biçimde sorgulanacak ve maddeyi anlamak için daha kapsayıcı teoriler üzerine çalışılacak ya da atomu anlama, dolayısıyla maddeyi ve hayatı anlama çabası es geçilecektir. Bu ikilem kısa bir süre içinde aynı zamanda yeni bir felsefi düşünce biçiminde geliştirilmesini kaçınılmaz kılacaktı.

1.a) TANECİK Mİ DALGA MI?

Bilimin kendi paradigması içerisinde yaşadığı bu sıkışma bilim adamları arasında da farklı görüşlerin açığa çıkmasına yol açtı. Bir kısım bilim adamı newtoncu fiziğin aşılamaz olduğu iddiasına sıkı sıkı sarılarak bir yerde muhafazakar bir bilim anlayışının temsilcisi olmaya başlarken, Schrödinger, Heisenberg, Dirac, Pauli gibi yeni nesil bilim adamları ve onların hocaları sayılan daha önce adını zikrettiğimiz birkaç bilim adamı da bilimsel gelişmelerde devrim niteliğinde yeni çalışmalara imza atmaya başladılar. Bu çalışmaların ilk öngörüsü ise newtoncu fiziğin argümanlarından büyük oranda kopmayı gerektiriyordu. Bu kopuş beraberinde maddeyi ve evreni yeniden anlamlandırmayı ister istemez hedef seçmek zorundaydı.

Işığın yapısı newtoncu fizikten devralınan kurama göre taneceklerden ibaretti. Fakat özellikle burada detaylarına girmemizin son derece zor olduğu birkaç deney, bu tezi kısmen çürütmekteydi. Bu deneyler Einstein'ın "fotoelektrik olay" diye bilinen, ışığın paketler halinde fotonlar aracılığıyla yayıldığı veya siyah cismin ısıtılması sonucu yaydığı ışımanın dalgalar halinde ilerlediğini gösteriyordu. Dalga hareketi ışığın doğasına aitti ve ışığın bir nevi elektron akışı ile ilerliyor olduğunun kanıtı atomun etrafında dolanan elektronları açıklamak için kullanıldı. Planck'ın çalışmaları, atomun etrafındaki elektronların belli enerji seviyelerinde bulunduğunu yani kuantlanmış olduğunu, enerji seviyeleri arasındaki geçişlerin ısıma, soğurma veya yayma şeklinde geliştiğini ispatlıyordu. Bu kuram öyle başarılı sonuçlar verdi ki; doğadaki birçok kimyasal reaksiyonun (en basit reaksiyon olan yanma tepkimeleride dahil) nasıl enerji açığa çıkarttığını anlamak için büyük bir fırsat gibiydi. Fakat hala bir sorun vardı. O da; newtoncu fiziğin ışığın tanecikli doğasına ilişkin yorumları bazı deneylerde, kuantlanmayı keşfetmiş bilim adamlarını fazlasıyla rahatsız edecek bir biçimde tespit edilebiliyordu. İşte tam da bu anda, kuantum fiziğinin dönemine göre ayrıksı yorumu bu ikilemin verdiği sıkıntıyı aşmakta derhal yardıma koşmuştu. Kuantum fiziğine göre (ki bu konunun bir çok kuramcısı vardı fakat bazıları ileriki bölümde ayrı ayrı tartışılacaktır), birçok bilim adamının bir türlü anlayamadığı şey şuydu: Işık aslında doğası gereği ikili bir yapıya sahipti. Yani ışık hem tanecik hem de dalga özellikleri gösteren bir yapıydı. Deneyler, ışığın dalga özelliğini tespit etmeye yönelik kurgulanırsa, onun dalgacık özelliği; tanecik özelliğini tespitiye yönelik kurgulanırsa onun tanecik özelliğini görmeyi kaçınılmaz kılıyordu. Işık yayılırken karşılaştığı engelleri kimi zaman tanecik özelliğiyle kimi zamansa dalga özelliğiyle aşabiliyordu. Bu ilginç durumu Bohr şöyle açıklayacaktı: "Her iki kuramsal resim de, yani parçacık fiziği ile dalga fiziğinin her ikisi de, eşit ölçüde geçerli olup aynı gerçekliğin tamamlayıcı parçalarıdır. İki tarifte kendi başına yeterli değildir, fakat tanecik kavramının kullanmanın daha uygun olduğu şartlar olduğu gibi, dalga modelini kullanmanın uygun olduğu yerler de vardır. Elektron gibi temel bir varlık ne parçacık gibi ne de dalga gibi davranır. Fakat hiçbir şartta elektronun aynı anda iki şekilde birden davrandığını gösteren bir deney kurgulayamazsınız". Kurgumuza göre göreceğimiz özellik değişecekti. Bugün artık, bu keşfin yapıldığı zamana kıyasla çok daha net deneysel verilerle bu ikili doğanın varlığı kesinleştirilmiştir. Fakat 20. yüzyılın ilk çeyreğinde bu keşifle birlikte iş bitmiş sayılmayacaktı. Kuantum'un ortaya atılmasıyla birlikte tüm doğal dünya tasfiri de yeniden gözden geçirilmeye başlanacak, atomun yapısı ve onu oluşturan parçacıkların hareketleri hem somut verilere dayalı deneylerle hem de düşünce deneyleriyle yeniden kurgulanacaktı.

1.b) OLASILIKLAR VE SONUÇLARI:

Işığın doğasından hareketle yaşanan bilimsel çalkalanma hızlı bir biçimde ve belki de bilim adamlarının birkaçı dışında üzerine kafa yormayı pek de denemediği bir alan olan felsefede de kendini gösterdi. Işığın doğası bize, maddenin yapısının aslında birbirinin zıttı olduğu zannedilen iki özelliğinin biraradalığıyla açıklanabileceğini gösteriyordu. Bu durum, felsefede zıtların birliği diye bilinen

bir tartışmayı kışkırttı. Doğayı ve insanı anlamak için tek ve sabit bir kurgunun yetersiz olduğu, tüm doğa olaylarının birbiriyle ilişkili bir çok nedenin matematiksel olmayan toplamından doğduğu yorumu akla yatkınlaştı. Fakat bu daha yeni başlamış bir tartışmanın basit ipuçlarından sadece bir tanesiydi.

Atomun etrafında dolanan elektronların davranışlarını tespit etmeye çalışmak, etkileşimleri, maddelerin birbirlerine dönüşümlerini anlamayı da kolaylaştıracaktı. Basit bir kimyasal reaksiyonun, (örneğin; karbonun yanması ile açığa çıkan karbondioksitin) elektronların iki madde arasındaki alışverişi neticesinde oluştuğunu keşfetmek, elektronların yerinin nasıl tespit edilebileceği sorusunu beraberinde getirdi. Bu konudaki en bilindik örnek "çift yarık girişim deneyi"ydi. Bir ışık kaynağından çıkan ışınlar karşısına konmuş çift delikli bir engelden geçtikten sonra, engelin arkasına konan bir izleme ekranında (perde veya fotoğraf plakası) belli aydınlanmış çizgiler oluşturunuyordu (atom spektrumları). Bu çizgiler, deneydeki deliklerin sırayla kapatılması sonucu ayrı ayrı tekrarlandığındaki sonuçların toplamına denk düşüyordu. Eğer tek bir elektronun hangi delikten geçtiğini anlamak için bir elektron dedektörü kullanılırsa, o elektron için bir yol çizmek mümkündü fakat milyonlarca elektronun her biri için yapılabilecek herhangi bir sağlıklı istatistik mümkün değildi. Eğer gözlemci tek bir elektronu tespit etmek yerine sadece perdedeki desene yoğunlaşırsa, elektronun hangi delikten geçtiğini anlama şansı yoktu. Elektron iki delikte açıkken anlaşılabilir bir şekilde istediği delikten geçebiliyordu. Ve biz ona bakmadığımız sürece izlediği yol hakkında hiçbir bilgiye sahip olamayacaktık. Bu olayı matematiksel anlamda ifadelendiren dalga fonksiyonunu geliştiren Schrödinger, elektronun bulunabileceği yer hakkında sadece olasılıksal bir yorum getirebildi. Elektronun yeri konusunda ancak bulunma olasılığı olan yerler tespit edilebiliyordu. Bir yerde bulunma olasılığının başka bir yerde bulunma olasılığından daha fazla olması, "olasılıkların yoğunluğu" olarak tanımlandı. Schrödinger'e göre, "deneylerimiz ve gözlemlerimiz bir elektronun sadece ve sadece belli bir zamanda nerede olabileceğinin olasılığını vermeyi başardı". Buna göre elektronunu hareketi sorusu, onun sadece belli bir anda nerede olabileceğine dair olasılıkla açıklanabiliyordu. Özellikle Einstein bu yorumdan son derece rahatsız olmuş, zamanını çok uzun bir süre bu tespitin yadsınmasını sağlayacağını umduğu deneylerle uğraşmakla geçirmişti. Bilimsel tartışmalarda rastlantı ve olasılığın bu tuhaf varlığı, Einstein'ın determinist gelişim anlayışına son derece tersti ve "tanrı zar atmaz" sözünü söyletecek kadar rahatsız ediciydi.

Einstein rahatsızdı çünkü, bu durum birçok sosyal bilimcinin ve felsefecinin gözlerini bilimsel gelişmelere diktiği bir dönemde idealist, cepheye kendini meşrulaştıracak hoş bir zemin sunacaktı. Keza kaygılarında haksız sayılmazdı fakat aynı zamanda henüz kuantum fiziğinin gelişiminde daha yolun yarısı bile alınmamıştı.

1.c) HEİSENBERG'İN BELİRSİZLİĞİ:

Tüm bu gelişmeler Werner Heisenberg adında Avusturyalı genç bir fizikçinin ortaya attığı kuramlarla birlikte kuantum fiziğinin yapı taşlarını oluşturunuyordu. Hatta bazı kaynaklara göre Heisenberg'in kuramı belki de kuantumun en temel yapı taşıydı. Heisenberg yaptığı sayısız deneyler esnasında newtoncu fiziğin temel felsefi çıkarımı olan ve biraz da kıyıda kalmış durumdaki konum-hız ilişkisini zorladığının farkında değildi. Newton'cu fiziğe göre doğadaki herhangi bir maddenin yerini (konum) ve hızını tespit etmek mümkün olursa, gideceği yeri ve dolayısıyla geleceğini de anlamak mümkün olabilecekti. Bu yorum Newton'dan yaklaşık 300 yıl sonra artık test edilebilecek kadar bilimsel kıvama gelmişti. Heisenberg parçacığın konumunu tespit etmek için kurguladığı her düzenekte, kaçınılmaz bir şekilde hızını tespit etme şansını giderek yitirdiğini keşfetti. Aynı durum hızını bulmak için kurgulandığında konumunun yitirilmesine yol açıyordu. Fakat Heisenberg başlangıçta deneysel hatalardan kaynaklandığını zannettiği bu durumun deneysel veya gözlemsel hatalardan doğmadığını çok geçmeden farketti. Sonuç kuantuma yeni bir tuhafılık katmaya adaydı. Herhangi bir parçacığın konumuyla hızını aynı anda belirlemek imkansızdı, konumunu belirlemeye çalışırken hızında ciddi bir belirsizlik oluşuyor, hızını belirlemeye çalışırken de konumundaki belirsizlik artıyordu. Bu iki fiziksel niceliğin çarpımı ise ancak "Planck sabiti" diye bilinen sayısal bir değerle ilgiliydi. İşin Heisenberg'i şaşırtan bir diğer sonucu ise; aynı belirsizliğin parçacığın enerji ve zaman ikilisinde de ortaya çıkmasıydı.

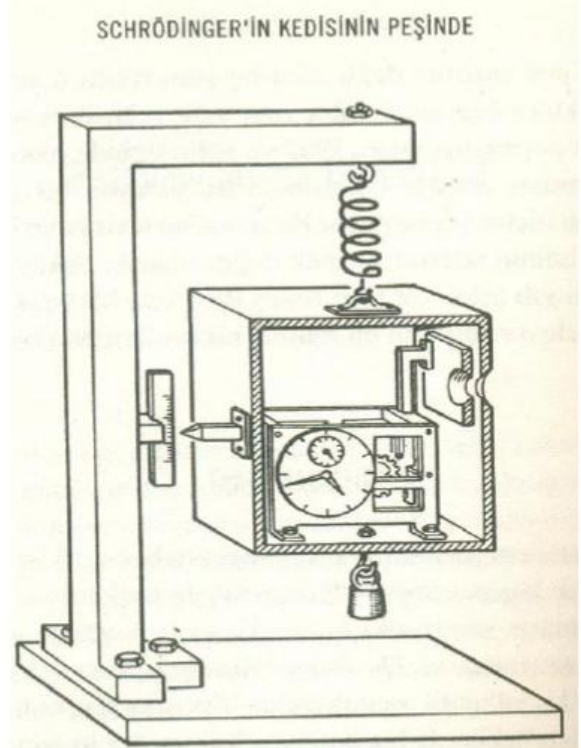
İşte kuantum fiziğinin klasik fizikten koptuğu nokta da burasıydı. Klasik fiziğin belirlenimci madde ve dünya tasfiri, kuantumla birlikte sarsılmış, atomaltı dünyada olup bitenlere ait yasalar maddeyi daha iyi anlaşılır kılmaya başlamıştı. Gözle görülür dünyanın newtoncu yasaları hala geçerli olmakla birlikte, çok küçük parçacıkların dünyasında bu yasalara pek bir yer yoktu. Madde ise o çok küçük parçacıkların kaotik hareketlerinden doğmaktaydı. Ve bizim onları gözlemlemek için ihtiyaç duyduğumuz elektromanyetik ışınların, o küçük parçacıkların tespiti, dışarıdan kaçınılmaz bir etkiye maruz kalmalarını da gerektiriyordu. Çünkü çok küçüklerin dünyasında olup bitenleri çıplak gözle görmek mümkün değildi ve onları gözlemlemek için geliştirilen tekniklerin hepsi, biz onlara bakmaya başladığımız andan itibaren onlarla etkileşime girip, tespitlerinde belirleyici bir dış faktör oluyordu. Biz onlara bakmazsak ne yaptıklarını anlayamayacaktık, fakat baktığımızda da onları etkilemiş olacak ve konum-hız belirsizliğine yeni bir belirsizlik daha ekleyecektik.

Felsefede bu bilimsel gelişmelerin sonuçları 1930 yılları itibariyle etkilerini göstermeye başladı. Nedensellik, görelilik ve belirsizlik kavramları çağın ideolojik yelpazesinde hemen yerlerini almaya başladılar. Fakat bu tartışmaya geçmeden önce, bir önemli düşünce deneyini daha ortaya koymak son derece yerinde olacaktır.

1.d) SCHRÖDİNGER'İN KEDİSİ VE KUTUDAKİ SAAT:

Bu iki düşünce deneyi hem konunun taraflarını hem de konuyu aydınlatmak için sıkça kullanılmıştır. Özellikle kutudaki saat deneyi Niels Bohr ile Einstein arasındaki düşünsel tartışmayı neticelendirecekti.

Schrödinger belirsizlik kuramını sadece deneysel verilere dayandırmayı yeterli görmeyerek basit bir düşünce deneyi önerdi. Bu deneydeki kurguya göre dış ortamdan yalıtılmış bir kutuya bir kedi bırakılıyor, kedinin yanına ise radyoaktif bir madde konuyordu. Radyoaktif maddenin özelliği, zamanla bozulmaya başlaması ve bozuldukça ortama (kutuya) zehirli bir gaz bırakmasıydı. Bu madde doğada bulunabilen herhangi bir radyoaktif madde olarak tasarlanabilirdi. Ve her radyoaktif maddenin insan ömründen daha uzun yıllar süren kendine has bozulma zamanı vardır. Deneyimizde radyoaktif madde zamanla bozulacaktı. Heisenberg burada devreye girerek şu ünlü yorumu yaptı: "Deneyi dış etkilerden tamamen yalıtarak yapıyoruz, dolayısıyla bizim de kutuya herhangi bir müdahalemiz söz konusu değil. Soru şudur: belli bir zamanda kedinin ölü mü yoksa diri mi olduğu hakkında ne söyleyebiliriz?". Schrödinger'e göre kedi, belli bir zaman diliminde (mesela deneyin başladığı andan 1 saat sonra) hem ölüdür, hem de diri. Bunu tespit etmek için yapabileceğimiz tek şey kutunun kapağını açıp bakmaktır. Eğer kutuya müdahale etmezsek, kedinin durumu hakkında hiçbir şey söyleyemeyiz. Eğer hiçbir şey söyleyemiyorsak da kedi her iki durumda da olabilir. Yani hem ölüdür, hem de diri. Bu düşünce deneyi Schrödinger'e göre belirsizliğin düşünsel zeminde de ispatı niteliğindedir. Birçok düşünür ve bilim adamı aksini ispat etmeye çalışsa da, kutuya herhangi bir müdahalede bulunmadan net bir bilgiye ulaşamıyordu. Bu yorum, doğadaki tüm

Şekil 9.1 "Kutudaki saat" deneyi. Deneyi pratikte uygulayabilmek için gerekli ıvır zıvır (ağırlıklar, yaylar vs.) enerjisiyle zamanın birlikte ölçümündeki belirsizliği kaldırmayı daima imkânsız kılar.

olayların, biz onları gözlemlediğimiz sürece belirsizlik kurallarıyla işlediği şeklinde genişletilebilirdi. Ve aslında yeni çağın, post-modern düşünce eğilimine son derece elverişli bir temel tez niteliğindedir.

1927 de başlayan ve Einstein'ın ölüm yılı olan 1955'e dek süren bir dizi düşünce deneyinde, Einstein ısrarla kuantumun belirsizlik ilkesini çürütmek için her yolu deniyordu. Bu deneylerin en önemlisi ve Bohr ile Einstein'ı karşı karşıya getiren temel düşünce deneyi ise "kutudaki saat" idi.

Einstein bir kutu hayal etmemizi istiyordu. Kutunun yan tarafına açılıp kapanabilen bir de delik vardı. Bu delik kutunun içindeki bir saatin kontrolünde açılıp kapanabilecekti. Aynı zamanda kutu ışımayla doluydu. Saat öyle bir ayarlanacaktı ki, belli bir zaman aralığında açılıp kapanacak ve bir açılıp kapanma esnasında dışarıya bir foton (ışık demeti) kaçmasına izin verecekti. Kutu ilk önce delik kapalıyken tartılacaktı, daha sonra bir fotonun kaçmasına izin verilip tekrar tartılacaktı. Kütle enerji demek olduğuna göre, aradaki ağırlık farkı bize kaçan elektronun enerjisini verecekti. Böylece fotonun enerjisini ölçebilecek ve aynı zamanda kutudaki saat yardımıyla zamanı da belirleyebilecektik, ki bu deney belirsizlik ilkesini çürütüyordu. Bohr bu düşünce deneyini ayrıntılarıyla inceledi ve Einstein'ın tezini çürütecek ipuçlarını bulmakta zorlanmadı. Kutuyu ölçmek için yaylı bir tartıya ihtiyaç vardı ve bu tartı bir şekilde tavana sabitlenmeliydi. Bu deneyde kutuyu yaya bağlamak için gereken civatalar, kütlenin ölçülmesini sağlayan fakat bununla beraber kutuyu hareket ettirmesi kaçınılmaz olan yay deneyi Einstein'ın düşlediği gibi dış etkiden bağımsız kılınıyordu. Eğer kutuyu hiç hareket etmeyecek şekilde sabitlersek (konumun tespiti), o halde kütle değişimini ölçmek mümkün olmayacaktı. Yani konumdaki belirginlik, kütledeki (veya enerji) belirsizliği artırıyordu. Bu deney tüm bilim dünyasında Einstein'a karşı Bohr'u haklı çıkartıyor ve Heisenberg'in belirsizlik kuramını destekliyordu. Einstein ölünceye kadar bir dizi başka düşünce deneyini kurgulamayı sürdürdü fakat her defasında kuantumun temel kuramlarını çürütmeyi başaramadığını kendisi de kabul etti. Yine de ölümünden önce hala kuantumun gerçek dünyanın geçerli bir tarifini sunacak yeterlilikten yoksun olduğunu iddia etmeyi sürdürüyordu.

Kuantum fiziğinin argümanları, bugün birçok bilim adamı tarafından kabul edilir durumdadır. Sadece bilimsel düşünce dünyasındaki bir takım tartışmalı deneylerle sınırlı olmayan kuantum fiziği, özellikle teknolojik gelişmelerde çığır açıcı sonuçlara da yol açmıştır. Katı hal fiziği, bilgisayar teknolojileri, süper iletkenler sayesinde yaşanan iletişim ve bilişim çağı hep kuantum fiziğiyle elektronun ve atomun daha berrak tespitleriyle mümkün olmuştur. Fakat tüm bu gelişmeler kuantum fiziğinin yarattığı değişik sonuçların tamamını anlamamız için hala yeterli değildir. Kuantum fiziği ilginç bir biçimde gündelik yaşamda sadece teknolojik gelişmelerle sınırlı kalmayan bir etki alanı yaratmıştır. Bu etki, yeni çağın düşünce eğilimlerini şekillendirecek kadar büyüktür. İdeolojiler, kuantum fiziğinin yarattığı felsefi içerimlerden pozitif veya negatif bir biçimde etkilenmiş, tanrı inanışından devrimci düşünceye kadar hiçbir sosyal kavram bu etkiden bağımsız gelişimini sürdürememiştir. Bu yazının asıl amacı da bu etkileri incelemek ve olası sonuçlarını özgürlükçü bir gözlemlerle değerlendirmek amacıyla kaleme alındığı için, ikinci bir başlık kaçınılmazdır.

2. KUANTUM FİZİĞİ VE YARATTIĞI FELSEFİ TARTIŞMALAR:

Aslında felsefi ve siyasi tartışmalarda kuantum fiziğinin doğrudan etkilerini görmek hiç de zor değildir. Buradaki sorun, bu doğrudan etkinin tanımlanıp kabul edilebilmesindeki zorluklarda yatmaktadır. Kuantum fiziğinin ortaya çıkmasıyla bilimsel paradigmalarda yaşanan devrim niteliğindeki gelişmeler, siyaset bilimi ve felsefe alanlarında bilim dünyasında yarattığı etkinin tersine oldukça sancılı yorumlara neden olmuştur. Bir kere her şeyden önce doğanın klasik fiziğin argümanlarından devralınan determinist yorumu, neredeyse tepe taklak olmaktadır. Çünkü; newtoncu klasik fiziğe göre doğadaki ve dolaylı yoldan da olsa toplumsal yaşamdaki belli bir takım olayın kendine has bir takım nedenleri vardı ve bu nedenler elimizde yeterli veri bulunması halinde bizi daha sonra olacak olaylara ilişkin belirlenimci bir istatistiki sonuca götürecekti.

Bu yüzden küçük nedenlerin kendisiyle kıyaslanamayacak ölçüde büyük sonuçlar yaratması düşünülemezdi. Bilim bu yorumu her türlü çıkarsamada küçük nedenlerin ihmal edilebilirliği üzerine inşa etti. Lise çağındaki bir öğrencinin kar-

şılaştığı çeşitli fizik problemlerinde sürekli sürtünme kuvvetini veya başka temel etkileri (basit makinalardaki makaraların ağırlığında veya suyun kaldırma kuvvetinde olduğu gibi) ihmal edilebilir olarak öğrenmesi bundandı. Siyaset felsefesinde ise bunun adı küçük nedenlerin küçük, büyük nedenlerin ise büyük sonuçlar üreteceği, dolayısıyla herhangi bir küçük etkinin toplumsal dönüşümlerde hiçbir büyük sonuçla ilişkilendirilemeyeceği şeklinde karşımıza çıktı.

Oysa kuantum fiziği bu temel argümanı sarsacak bir takım ipuçlarını barındırıyordu. İhmal edilebilir olduğu düşünülen birçok küçük nedenin aslında doğacak büyük sonuçta çok ciddi etkileri vardı. Bilim adamları, bu tespiti atom altı parçacıkların davranışlarını incelemeye çalışırken defalarca deneysel olarak ulaşmışlardı. Birçok deney, elektron gibi çok küçük ama maddenin yapıtaşı olan temel bir parçacığın davranışlarında görmezden gelinen bazı mikro ölçekli etkilerin elektronun davranışını, sonuçları bakımından ne derece etkilediğini gösteriyordu. Öyle ki, elektronu gözlemlemek için kurulan düzeneğin kendisi bile, onu gözlemlemiyorken ki sonuçları ile bariz farklılıkların tespit edilmesine yol açmaktaydı. Bu durum çok nesnel bir dış etkinin maddenin davranışında ne derece önemli sonuçlar yaratabileceğinin bir kanıtı olarak kabul edildi. Sonraki yıllarda ortaya çıkan kaos teoreminin temel varsayımı da bu kabule dayanmaktaydı. Kelebek etkisi olarak da bilinen bu kaos hipotezine göre; Afrika'da kanat çırpın bir tür kelebeğin yarattığı "etkisi ihmal edilebilir" hava dalgasının Güney Amerika kıyılarına ulaştığında büyük fırtınalara sebebiyet verebileceği söyleniyordu. Bu önerme ilk bakışta ve klasik gerçeklik algı sınırları içerisinde hiçte akla yatkın gelmiyordu. Fakat bilimsel düşüncenin herhangi bir hipotezin nesnel gerçeklik olarak kabul edilmesine ilişkin "aksi ispat edilene kadar her hipotez bir gerçeklik taşıyabilir" anlayışıyla da çalışmamaktaydı. Çünkü kelebek etkisinin aksini ispat etmek neredeyse mümkün görünmüyordu. Böylece klasik fiziğin doğa yorumunu yadsıyan yeni bir doğa algılayışı ortaya çıkmış olmaktaydı. Küçük etkiler, belki ilk ortaya çıktığında hiçbir nesnel değerlendirme ölçütünün dahi dikkate almayacağı kadar küçük olan bazı etkiler, belli bir takım olayların arka arkaya tetiklenmesi sonucu, önceden öngörülemeyen ama sonuçları nesnel ölçütlere göre tespit edilebilen karşılıklar üretebilirdi.

Bu düşünsel evrim, siyaset felsefesinde hemen karşılığını buldu. Fakat devrimci siyasetin burada kuantum fiziğine ilişkin ilk ve kalıcı tepkisi, onu ve yarattığı bilimsel-sosyal tartışmayı cepheden reddetmesiydi. Devrimci düşünce haklı bir yerden kuantumun gelişimini kapitalizmin gelişimiyle paralelleştiriyor, kuantum fiziğinin yarattığı felsefi sonuçların idealizme ve post-modernizme hizmet ettiği eleştirisini güçlendiriyordu. Fakat doğru olan bu eleştirel zemin, kuantum fiziğinin haddinden fazla ihmal edilerek, çürütülmek veya devrimci bir içerikle yeniden yorumlanmak şöyle dursun, onun yok sayılması şeklinde ortaya çıktı. Böylece sol düşünce bu tartışma zemininden kendi çıkarsamalarını yapamadan dışlandı fakat; bu yeni düşünce birikiminin sol tarafından reddediliyor olması onun felsefi etkilerinin sol üzerinde yarattığı negatif tesirinden kurtulmasına yardımcı olmayacaktı.

2.a) OLASILIKÇILIK VE BELİRSİZLİK:

Kapitalizmin yeni dönem postmodern ideologları ve muhafazakar düşüncenin müridleri, kuantumun yarattığı felsefi tartışmalara dört elle sarıldılar. Kuantumun özellikle determinist belirlenimciliği sorgulayan yeni dönem felsefesi, bu iki cephenin kendi argümanlarını güçlendirmesi için onlara son derece önemli fırsatlar veriyordu. Dinci cepheye göre yeni bilimin belirsizlik ilkesi, geleceğin sadece tanrı katında bilinebilir olduğu iddiasına sağlam bir zemin sunmaktaydı. Postmodern ideoloji ise, kuantumu, topluma göre etkisi çok küçük kalan bireyin toplumsal yaşamda bireyciliği kutsayan ve atomize bireyi tek sosyolojik gerçek kabul eden tezine destek sağlamak için kullandı. Ancak postmodernizm açısından tartışma daha henüz yeni başlıyordu.

Kuantum fiziğinin başlattığı tartışmalarda iki kavram çok önemli bir takım çıkarsamalar için fazlasıyla uygundu. Olasılıkçılık ve belirsizlik. Olasılık kavramı, kuantum fiziğiyle birlikte belimsel bir zemine oturmuştu. Çünkü çok küçüklerin dünyasında, atomaltı parçacıkların hareketleri, önceden kestirilemeyen fakat sonuçları itibarıyla olasılıkların karmaşık toplamına dayanan bazı ilkelerle tarif edilmekteydi. Bu ilkeleri Schrödinger'in dalga denklemleri matematiksel olarak

çok net ifade ediyordu. Schöringer'in dalga denklemlerine göre elektronların hareketleri ancak ve ancak bazı olasılıkların toplamı olarak tanımlanabilmekteydi. Schrödinger bu duruma "olasılıkların yoğunluğu" adını koydu. Tek bir parçacığın hareketini tespit etmek, sayılarını ancak üslü sayılarla ifade edebileceğimiz kadar çok parçacığın toplam hareketini anlayabilmek için hiçbir ipucu vermemekteydi. Elektronun belli bir zamanda nerede olduğunu sadece orada bulunma olasılığı üzerinden tarif etmek mümkündü. Belli şartlar altında basit bir atomun davranışları, yine belli başka şartlar altında olması durumundaki olasılıkların yoğunluğundan ibaretti. Schrödinger'in denklemleri matematiksel olarak o kadar başarılıydı ki, bilim dünyası bu "olasılıkların yoğunluğu" durumunu birçok karmaşık sistemin davranışlarını anlamakta dahi kullanabilmekteydi. Felsefi anlamda ise bu kavramı ifade etmek matematiksel olarak ortaya konulan sonuçlar kadar kolay değildi.

Yaşamı belirleyen her türlü yasanın aslında bazı olasılıkların yoğunlaşmış ifadesi olduğu sonucu çok geçmeden tartışılmaya başlandı. Darwin'in doğal seleksiyonu dahi bu olasılıkçı yorumla açıklanmaya çalışıldı. Örneği bir ceylanın aslan karşısında hayatta kalma şansı, tahmin edilemeyecek kadar çok sayıda basit faktörün ceylan açısından, onun yaşamasını sağlayacak şekilde bir araya gelme olasılığına bağlıydı. Eğer bu sayısız ihtimal (aslanın yorulması, karnının tok olması, ceylanın çevik birkaç hareketi vs.) ceylanın yaşamasına izin verecek olasılık yoğunluğunu sağlarsa, ceylan yaşayabilecekti. Fakat yine de doğal seleksiyon gereği aslan karşısında güçsüz olduğu için yok olması gereken ceylan nesli, her seferinde bu olasılık yoğunluğuna ulaşmayı başararak yaşamda kalmayı bilmişti. Olasılığın insan yaşamındaki yeri hakkındaki tartışmalar ise biraz daha karmaşıktı fakat yine temel olasılık prensipleriyle açıklanabilme ihtimali mevcuttu. Kapitalist bir dünyada, bir çok olanağa kavuşma imkanı bulunmayan sıradan bir işçinin, her daim sınıf atlama ihtimali kapitalist sistemde mevcuttu. Eğer yeterli nesnel şartlar olursa, (olasılıklar yoğunlaşırsa - piyangodan bilet çıkması, kişinin ahlaki kriterleri bir kenara bırakarak başkalarını kullanarak yol alması gibi) bir işçi bile sınıf atlayabilirdi. Kapitalizme göre bu olasılık çok düşük dahi olsa, umut etmeye değer ve haliyle insanların kapitalizmden nemalanmaya çalışmalarının meşru zeminiydi. Kapitalizm herkes için bir ihtimali barındırıyordu dolayısıyla devrimci ideolojilerin çağı sona ermişti.

Kültürel yozlaşmanın ve siyasal ilkesizliğin bu yeni bilimi, beşeri bilimlerle insan sosyolojik varoluşu arasında doğrudan ilişki kurulamayacağını iddia eden birçok insan açısından sadece basit bir önermeden öteye geçemedi. Çünkü kuantum fiziğinin somut sosyolojik sonuçları ideolojiler nezdinde en basit insani refleksleri dahi belirler hale çok kısa zamanda geldi. Sanılanın aksine, bilimsel paradigma yeni bir düşünce çağının kapılarını açmıştı. Bu yeni çağın bir diğer belirgin argümanı ise belirsizlik ilkesiydi.

Heisenberg'in belirsizliği iki temel postülatı dayanmaktaydı. Bunlardan biri, herhangi bir parçacığın (atomaltı dünya kastediliyor), konumunu ve hızını aynı anda bilebilmek imkansızdı. Diğer postülat ise; benzer bir ifadeyle, yine herhangi bir parçacığın enerjisi ile o enerjiye ulaştığı zaman dilimini aynı anda tespit etmenin mümkün olmadığını söylüyordu. Bu hipotezin önemi ortaya atıldığı 1927 yılında bilim dünyasında şok etkisi yarattı. Çünkü newtoncu klasik fiziğin yaklaşık 300 yıllık sorgulanamaz egemenliği ilk defa genç bir bilim adamı tarafından temellerinden sorgulanmaktaydı.

Newtoncu belirlenimciliğe tezat bu argüman başlarda deneysel bir takım hataların sonucu olarak yorumlandı. Dönemin saygın ve bir o kadar da etkin bilim adamı Einstein, belirsizlik tezinin altında yatan akılcı verileri sezmiş olmasına rağmen, o da derhal belirsizliğin bu iki ilkesini çürütmek için uğraş vermeye başladı. Fakat Heisenberg bir adım daha ileri giderek, belirsizliğin deneysel veya bilim adamından kaynaklı hiçbir sorunun sonucu olarak doğmadığını, doğada da aynı ilkenin geçerli olduğunu iddia etti. Bu tartışmanın bilimsel verilere dayalı kısmına 1. bölümde değinildiği için asıl ilgilendiğimiz taraf olan felsefi sonuçlarına göz atmak daha elzem görünmektedir.

Belirsizlik ilkesi Heisenberg'in ifadesini kullanacak olursak; geleceğin bilinemezliğini tanımlamaktaydı. Newton'un aksine Heisenberg, doğadaki hiçbir olayın, daha önce aynı olay için tutulmuş istatistiki sonuçlarla önceden kestirilemeyeceğini söylüyordu. Her olay kendi şartlarını yaratıyor, bu şartlar ise olayın öznelinin

(insanlar veya diğer canlılar ve hatta maddeler), o şartlarla karmaşık bir uyum veya uyumsuzluğuna göre bir seyir izliyordu. Bir olayın benzer şartlar altında 99 defa dahi aynı sonucu vermiş olması, onun 100. tekrarında yine aynı sonucu vereceği tahminini gerektirmezdi. Zaten o 99 tekrar da, olasılıkçı prensiplere göre, bir çeşit "aşırı olasılık yoğunlaşması"ndan ibaretti. Sol siyaset bu önermeyi idealizme hizmet ettiği gerekçesiyle elbette kabul etmeyecekti fakat karşıt argümanları ise hiçbir zaman geliştirmeyi denemedi. Oysa kapitalizm olasılıkçı yorumda olduğu gibi belirsizlik ilkesinde de, bilimsel veriyi kendi konumuna sarsılmaz bir destek sunmak adına kullandı ve geliştirdi. İnsanların verili sistemle ilişkilerinde, düşünsel anlamda belirsizlik ilkesi hızla yerini almaya başladı.

Marksist felsefeye göre tarih bir saatin "tik tak"ları kadar kusursuz bir biçimde insanlığı ilerlemeci bir mantıkla eşitlikçi bir topluma doğru taşıyordu. Komünizm er yada geç insanlığın ulaşabileceği son nokta olacak, toplum komünist ilkelerin öngördüğü bir çizgide ilerleyerek, ideal insanlık çağını yaratacaktı. Belirsizlik ilkesi ise bu öngörüğü kaçınılmaz kılmayı engelleyen bir zemine oturmaktaydı. Kapitalist ideologlara göre belirsizlik ilkesiyle ve onun öncülü olasılıkçılıkla bugünkü toplum açıklanabilmekte, kaçınılmaz olan komünizm tehlikesi ortadan kalkmaktaydı. Çağımız kapitalizmin gelişimine izin veren tüm nesnel ve farklı şartların bir şekilde olasılıkçı anlamda yoğunlaşmasının sonucuydu ve belirsizlik felsefesi gereği de, kapitalizmin son bulması, dahası yerini eşitlikçi bir toplumun alması ihtimali büyük bir belirsizliğe işaret etti. Dolayısıyla öngörülemeden bir geleceğin peşinden koşmak, ideolojilere bel bağlayarak kapitalizme karşıt argümanlar geliştirmek bu belirsizliğin arttırılmasından başka bir anlama gelmeyecekti. Belki devrimci düşünce Heisenberg'in belirsizlik ikiliğindeki konumunu yani varlığını korumayı sürdürecekti fakat; bu belirgin varlık hali, onun hızını yani gideceği istikameti bilmemizi her zaman engelleyecekti. Bu ikisinin aynı anda tahmin edilebilir olduğu iddiası koca bir safsatadan ibaretti.

2.b) PEKİ YA SONRA?

Marksist siyaset felsefesi ve onun bilimsel sosyalizmi kuantum fiziğinin tezleri karşısında ciddi yara aldı. Belirlenimci doğa görüşü, çağımızın toplum yaşamında ve siyaset felsefesinde, Heisenberg'in belirsizliği kadar etkin olamadı. Kuantum fiziğinin bir takım hipotezleri 1950'li yıllarla birlikte bilimsel gerçek olarak kabul edilmeye başlanmıştı. Toplumun ise 1950'li yıllarla birlikte geçmişin o görkemli devrimci dönemlerinden oldukça uzaklaşan bir evrim izlemiş olması basit bir rastlantıyla açıklanamaz. Çünkü bilimsel düşüncenin egemen paradigmaya olan kalıcı etkisi ile toplumsal yaşamın gündelik hayatı şekillendiren düşünsel evrimi birbirine neredeyse paralel bir seyir izlemiştir. Bu durumun toplum yaşamındaki izlerini sürmek bahsi geçen ilişkiyi anlamak bakımından son derece açıklayıcı olacaktır.

Günümüz insanı şu çok bildik düşünme alışkanlığının ürünüdür: "en geneli tarif eden ve tüm insanlığın yararına olacağı iddia edilebilecek olan tek bir gerçek yoktur. Her birey için, onun kendi sosyal ve kültürel doğasından beslenen sayısız doğru vardır." Postmodernizmin bu düşünme alışkanlığını genel bir kanı haline dönüştürürken kullandığı temel retorik ise kuantum fiziği olmuştur. Neo-liberalizmin en tanınmış ideoloğu kabul edilen Francis Fukuyama'nın ideolojilerin sonu tezi de aynı zeminden beslenmektedir. Ona göre artık, tüm toplumu ilgilendiren nesnel bir doğru tarifi yapmak mümkün değildir. Kapitalizm herkesin kendi doğrusunu üretmesine izin veren, güçlünün güçsüzü ezdiği fakat güçsüzün de güçlü olma olasılığının bulunduğu yeni çağın ideolojisi. Bu yüzden ideal bir eşitlikçi toplum tasfiri yapan her düşünce ekolü, tıpkı Heisen-

berg'in konum-hız belirsizliğinde olduğu gibi bir belirsizliği umut olarak aşılama çalışmaktadır. Oysa devrimci düşüncelere kapitalist dünyada da yer vardır. Belirsizliğin ise umutla ilişkisi olamaz. Hem eşitlikçi, adaletten yana ve özgürlük düşkünü, hem de realist hayat pratiğinin somut sorunlarını açıklayarak çözebilecek bir ideoloji yoktur. Eşitlik, adalet ve özgürlükten yana olmak gerçek yaşamın belirginliği karşısında korkunç bir belirsizliği işaret etmekte veya tersinden gerçek yaşamın somut meselelerini açıklayabilmek, ideal eşitlik düşünün hızla belirsizleşmesine neden olmaktadır. Bu ikilem, ideolojileri sadece kitaplarda yazılı güzel düşler olarak görmeyi kaçınılmazlaştırmakta, o idealler ise bizi gerçeklerden uzaklaştırmaktadır.

Bu kapitalist argüman, tasadüfi olmayan bir şekilde sol düşüncenin gerçek yaşam pratiğini açıklayamadığı, etkisizleştirdiği ve inandırıcılığını yitirdiği bir dönemin genel tasfiri gibidir. Anarşizm aynı etki alanından, marksist felsefenin etkilendiğinden çok daha fazla etkilenmiştir. Artık yeni dönem anarşizminin kapitalist sistem içinde kendini varetme, kendi doğrusunu üretme ve kendi gerçeğini yaşama olanağı doğmuştur. Fakat genel bir siyasal perspektif olarak, devrimci pratiği geliştirme çabasını terk etmesi pahasına. Eğer devrimci düşünceler kapitalist rejimin genel ilkeleriyle çelişik bir gelişim ve teorik-pratik bir yönelimin ifadesi olarak var olmayacaklarsa, kapitalizm de onlara kucak açmaya hazırdır.

2.c) KUANTUM FİZİĞİNİN DEVRİMCİ SİYASET AÇISINDAN TAŞIDIĞI ANLAM:

Devrimci siyaset felsefesi ise bu argümanlar karşısında yer yer çaresiz kalmış, geçmişe dönük referanslara bel bağlamak zorunda kalmıştır. Oysa kuantum fiziğinin yarattığı felsefi sonuçlar devrimci felsefe açısından da bir takım güçlü içerimleri barındırmaktadır. Eğer doğayı ve onunla ilişkili olarak insanı kavramak için olasılıkçı yorumu bilimsel bir veri olarak kabul etmek kaçınılmaz olursa, en küçük olasılığın dahi, ihmal edilebilir olmayan bir gerçeğe karşılık geldiği üzerinde durmak önemlidir. Kapitalizmin bugünün gerçekliğinde bir çeşit olasılıkların yoğunlaşması şeklinde karşımıza çıkması, başka bir takım olasılıkların da varolduğu sonucunu doğurur. Bu olasılık, devrimci düşüncenin günümüzde ihmal edilebilir kabul edilen etkisinin, arka arkaya gelişebilecek bir dizi tarihsel nedenle yoğunlaşan bir olasılık haline dönüşmesi olacaktır. Bugünden yarına uzlaşmacı olmayan bir çizgide kendini tanımlamış bir devrimci siyasetin, toplumsal değişimi tetikleme olasılığı her ne kadar az olsa da, hiç yok değildir. Toplumsal dönüşümün öznesi olması gereken düşünce ve eylemlerin kalıcılığı ise devrimci bir iradenin vücut bulmasıyla mümkün hale gelecektir.

Bir deneyin sonuçlarını deneyi yapan insanın varlığı nasıl etkiliyorsa, devrimci düşüncenin varlığı da toplumsal hareketlerin sonuçlarını etkileyecektir. Burada, devrimci düşüncenin varlığı, bilim adamının deneydeki konumu gibi, iradi bir faktördür. İnsanlık tarihi boyunca devrimci düşüncelerin yaşadığı yenilgiler ise, istatistiksel olarak gelecekte de yenilme ihtimalini barındırır da, şimdiden öngörülebilir bir biçimde açık bir düşünsel ve siyasal yenilgiyi ifade etmez. Dolayısıyla sistemin demogojik bir söylemle iddia ettiği gibi, kapitalizm insanlığın son noktası değildir. Aslında kapitalizm sadece bu yüzden bile, kendi bilimsel paradigmasıyla çelişkiler taşımaktadır. Devrimci irade, devrimci düşüncenin ve eylemin toplumsal bir dönüşüm adına varlığını güçlendirecek olan kaçınılmaz bir tarihsel evre değil fakat güçlü bir olasılıktır.

Newton'un belirlenimci bilimsel görüşü, kuantum fiziğinin gelişmesiyle birlikte kendi içinde devrimci bir dönüşüme uğramıştır. Tarih anlayışı kuantumla birlikte değişmiştir. Tarih bir trenin yolu üstünde uğrayacağını önceden bildiğimiz duraklardan geçmesinde olduğu gibi akmamaktadır. Her bir tarihsel evre, o dönemin kendine has toplumsal birikimleri ile gelişmiştir. Geçmişteki toplumsal olayların, bugünden geriye bakarak, belli bir sıra içerisinde arka arkaya geliştiğini söylemek ne kadar mümkünse, bu gelişimin bir sonraki evresinin ne olacağını kestirmek de bir o kadar mümkün değildir.

İşte bir başka kuantum kuramı olan belirsizlik ilkesi de burada devreye girmektedir. Tarih ne bilimsel sosyalizmin iddia ettiği gibi, kapitalizm sonrası kaçınılmaz bir komünizme doğru akmaktadır, ne de kapitalizmin iddia ettiği gibi son durağa ulaşmış ve o durak günümüz toplumsal yapısını oluşturmuştur. Bugünden yarına çizilebilecek doğrudan yol, bugünün toplumsal dinamiklerinin ürettikleri ile ilgili olacaktır. Yaşadığımız çağ, kapitalizm açısından kendi toplumsal dinamiklerini korumayı başardığı ölçüde kapitalist kalmaya devam etme ihtimalini barındırıyor. Fakat başka bir takım dinamiklerin gelişmesi durumunda başka bir toplumsal çağa devrimci bir sıçramayla ulaşmak da mümkün. Fakat kapitalist savaşların ve toplumsal yozlaşmayla birlikte yabancılaşmanın arttığı bir dünyada, hele bir de buna ekolojik yıkımın etkilerini de eklersek, daha geri, belkide uygarlık karşıtlarının özlediği yabanıl çağa savrulmak da mümkündür. Belirsizliğin kendisi de, işte bu karmaşık ilişkilerin içinde yatmaktadır. Gelecek hakkında, o geleceğe ulaşmadan söyleyebileceğimiz yegane şey, bir olasılığın varlığını kabul etmekle sınırlıdır. Bu olasılık ya insanlık adına daha özgür bir toplumu geliştirecek iradeyi ve yoğunluğu

besleyecek yada tarihte eşine neredeyse hiç rastlanmamış derecede korkunç bir yıkım çağını getirecektir. Yaşam her zaman olasılığı en fazla olan ihtimale doğru aksa da, devrimci değerlerin en akıllarda kalıcı sloganı olan "başka bir dünya mümkün" söylemi bir başka olasılığın varlığını hala göstermektedir.

3) SONUÇ YERİNE:

Kuantum fiziğiyle birlikte düşünce dünyasında, gündelik yaşamı da son derece etkin bir şekilde belirleyen değişimler çağı başlamış oldu. Bu yazı, tek başına ne kuantum dünyasını yeterince anlamamıza ne de sonuçlarına yeterince vakıf olmamıza neden olacaktır. Yazının mütevazı amacı, devrimci düşünceler açısından çağımızı bu kadar derinden etkileyen temel bilimsel kuram olan kuantumu tartışmaya açmakla sınırlıdır. Dolayısıyla yer yer eksiklikler olması kuvvetle muhtemeldir. Bilim tartışması, her daim kapalı kapılar ardında bir avuç elitin entellektüel uğraşı olarak kalmak zorunda bırakıldığı için de, argümanlarını gündelik yaşam pratiğiyle birleştirmek kendi başına bir sorundur. Onlarca sayfalık bilimsel makale ve dökümanın, gündelik hayatın diliyle aktarılmaya çalışılmasının yarattığı boşluklar bu yazıda da kaçınılmaz olarak bulunabilir. Fakat teknoloji ve bilişim çağını yaşadığımız göz önüne alınırsa, bu ciddi gelişmelerin anlaşılabilmesinin yolunun onun temellerine inerek kuantumu anlamakla başlayacağı da açıktır. Aksi taktirde kapitalizmin ideolojik, kültürel ve siyasal hegemonyasını birkaç klasik tarih teziyle çürütmeye çalışmanın ikna edici olmayan sıkışması daha uzun süre yaşanmaya mahkum kalacaktır. Kuantum kuramı daha çok atomaltı dünyayı tanımlamak adına geliştirilmiş bir bilimsel paradigma olsa da, elle tutulur maddi dünyanın anlaşılmasında işlevselliği kanıtlanmıştır. Çünkü gözle görülür dünyanın temel yapı taşı atomdur ve atom da maddenin en küçük temel birimidir. Materyalist bir felsefenin kuantum kuramını göz ardı etmesi ve hatta onu yok sayması ise, akla yatkın ve kabul edilebilir olmaktan çıkmıştır.

Einstein yaşamının son yıllarını, kuantumun temel bazı ilkelerini çürütmeye adanmıştır. Ondan yıllar sonra Richard Feynman gibi 50'ler sonrasının sözü geçen birçok bilim adamının çabaları ise kuantum dünyasının ilişkilerini bilimsel olarak kanıtlamıştır. Einstein'ın ünlü görelilik kuramı ve fotoelektrik olayı açıklamadaki başarısı ise, tarihin ilginç bir cilvesi olarak, çürütmeye çalıştığı kuantumun kuramının geliştirilebilmesinin en önemli öncülüdür. Yani kendi deyimiyle, tanrı değil fakat kendisi bir zar atmış ve attığı zar kuantumun gelişiminde ilk ipuçlarının keşfedilmesine yol açmıştır. Gelişimin kendisi de işte bu karmaşık ilişkide yatmaktadır.

Devrimci düşünce ve eylem bu karmaşık gelişimin kendine has yasalarını anlamak zorundadır. Bu yazıda başta da söylendiği gibi anarşizmi, yoksun olduğu düşünülen bilimsel bir zemine kavuşturma çabası yoktur. Amaç, özgürlükçü düşüncenin ezbere konuşan ve yaşadığımız çağdan son derece kopuk bir ütopyayı temsil eden sınırlarını kırmaktır. Bu da ancak hiç tartışılmamış olanı tartışmaya başlamakla mümkündür...

DİPNOTLAR:

- (1) Fizikteki bilimsel gelişmelerin İngiliz bilim adamı "Sir" ünvanlı Isaac Newton'un çalışmalarıyla başladığı kabul edilir ve onunla birlikte başlayan bilimsel gelişmelerin 1900'lü yılların başına gelinceye kadar geçirdiği genel evrimin gayri resmi adı Newtoncu fizik'tir.
- (2) İvme, hareket halindeki bir cisme uygulanan kuvvetin, o cismin kütlesine oranı veya hareketli bir cismin birim zamanda hızındaki değişim olarak tanımlanır.
- (3) Alıntı; John Gribbin "Schrödinger'in Kedisinin peşinde".
- (4) Alıntı; John Gribbin "Schrödinger'in Kedisinin peşinde".

MAKHNO: Anarşist Komünist Devrimcinin Yaşamı -I-

Nestor İvanovith Makhno, 27 Ekim 1889 tarihinde Ukrayna'nın güneyindeki Gouliai-Polie'de yoksul bir köylü ailesinin beşinci çocuğu olarak doğar. Çok küçük yaşta yetim kalır. 7 yaşındayken ailesine yardım edebilmek için zengin kulakların (toprak sahiplerinin) yanında çalışır. Makhno 16 yaşına geldiğinde dökümcü olarak çalıştığı

fabrikada, yaşanan başarısız devrimci hareket (1905), onun

devrimci ruhunun uyanmasına neden olur.

Çeşitli politik gruplarla ilişkiye girer, daha sonra Gouliai-Polie'deki anarşist

komünistler grubunun içerisinde büyük aktivitelerde bulunur. Yakalanır, tutuklanır ve işkencelerden geçer. Bir polis karakoluna suikast düzenlemekten 1910 yılında ölüm cezasına çarptırılır. Affın gelmesiyle ölüm cezası ömür boyu zorunlu çalışma

cezasına dönüştürülür. Zindanda bir süre zaman geçirecektir. Moskova'daki tutukluluğu sırasında Moskova anarşistlerinin lideri olan Piotr Archinov (1887-1936) tarafından yetiştirilir. 1 Mart 1917 yılında serbest bırakıldıktan sonra Makhno,

Gouliai-Polie'ye geri dönüşünde anarşist grubun görkemli töreniyle karşılanır. Makhno ve arkadaşları yeni bir Sovyet yapılanması girişiminde bulunurlar. 1917 Ağustos sonunda 'burjuvazinin silahsızlanması ve halkın malları

üzerindeki haklarının kaldırılması' üzerine yasal işlem girişiminde bulunurlar.

ÖRGÜTLÜ

HAYAT

TEKİNE

Fiyatı: 3 YTL
proleterteoria@yahoo.com.tr